

ВАЉЕВО

ODSEK ZA LOKALNI
РАЗВОЈ И ПРИВРЕДУ

VALJEVO

Profil grada Valjeva

Sadržaj:

1 UVOD	5
2 OSNOVNE KARAKTERISTIKE	6
2.1 Geografski položaj (lokacija)	6
2.1.1 Reljef	6
2.1.2 Geologija	7
2.1.3 Hidrologija	7
2.1.4 Biodiverzitet	8
2.1.5 Zaštićena prirodna dobra	8
2.2 Opšti podaci	9
2.3 Klima	12
2.4 Lokalna samouprava	13
2.5 Istorija, tradicija i kulturno nasleđe	14
3 PRIRODNI RESURSI	19
3.1 Poljoprivredno zemljište, voćnjaci, vinogradi i pašnjaci	19
3.2 Šume, livade i vegetacija	20
3.3 Vodni tokovi, jezera, akumulacije, močvare	20
3.4 Mineralne sirovine	21
3.5 Energetski izvori i potencijali	21
4 LJUDSKI RESURSI	22
4.1 Stanovništvo (broj stanovnika i stopa rasta)	22
4.2 Stanovništvo prema tipu naselja	23
4.3 Vitalni događaji	24
4.4 Stanovništvo prema bračnom stanju	24
4.5 Starosna struktura stanovništva	25
4.6 Polna struktura stanovništva	28
4.7 Etnička struktura stanovništva	28
4.8 Struktura stanovništva prema veroispovesti	29
4.9 Struktura stanovništva prema maternjem jeziku	30
4.10 Struktura stanovništva prema maternjem jeziku	30
4.10.1 Struktura stanovništva prema aktivnosti i polu	30
4.10.2 Struktura aktivnog stanovništva prema vrsti zanimanja i oblasti delatnosti	31
4.11 Obrazovna struktura stanovništva	33
4.12 Stanovništvo	34
4.12.1 Porodice	34
4.12.2 Domaćinstva	35
4.13 Migracije stanovništva	36
5 STAMBENI RESURSI	37
5.1 Stambena statistika	37

5.2 Stambena izgradnja	40
5.3 Cene na tržištu nekretnina	40
6 PRIVREDA	43
6.1 Privredna struktura	43
6.1.1 Metalni i elektro sektor	43
6.1.2 Tekstilna proizvodnja	44
6.1.3 Građevinski sektor	44
6.1.4 Trgovina i usluge	44
6.1.5 Poljoprivreda	45
6.1.6 Prerada drveta i šumarstvo	45
6.1.7 IT sektor	45
6.1.8 Prehrambeni sektor	46
6.1.9 Hemijska prerada	46
6.2 Privredna struktura po delatnostima	46
6.3 Preduzeća prema broju zaposlenih	51
6.4 Javne finansije	52
6.5 Struktura izvoza	53
6.6 Javna komunalna preduzeća	55
6.7 Javna preduzeća	56
6.8 Finansijske institucije	56
6.9 Investicije	57
6.10 Ostvarene investicije u privatnom sektoru	58
6.11 Struktura investicija	58
6.12 Industrijske zone i industrijski parkovi	59
6.13 Ostale lokacije za investiranje	62
6.14 Prednosti poslovanja u Republici Srbiji i gradu Valjevu	62
6.14.1 Prednosti poslovanja u Republici Srbiji	62
6.14.2 Prednosti poslovanja u gradu Valjevu	64
6.14.3 Programi za obuku radne snage	65
6.14.4 Mere aktivne politike zapošljavanja koje sprovodi grad Valjevo	65
6.14.5 Proces izdavanja dozvola	65
7 RADNA SNAGA	67
7.1 Broj i struktura zaposlenih	67
7.2 Zaposlenost po delatnostima	68
7.3 Prosečne zarade u gradu Valjevu	69
7.4 Zapošljavanje	69
7.5 Struktura nezaposlenih	70
7.5.1 Stopa nezaposlenosti	71
7.6 Nezaposlenost prema nivou obrazovanja	72
7.7 Nezaposlenost prema vremenu provedenom na evidenciji NSZ	73
7.8 Nezaposlenost prema starosti na evidenciji NSZ	74
8 JAVNI RESURSI	75

8.1 Saobraćajna infrastruktura	75
8.1.1 Drvni saobraćaj	75
8.1.2 Železnički saobraćaj i infrastruktura	75
8.1.3 Vazdušni saobraćaj	76
8.2 Komunalna infrastruktura	77
8.2.1 Vodovod i kanalizacija	77
8.2.2 Sistem daljinskog grejanja	78
8.2.3 Elektro infrastruktura	78
8.2.4 Telekomunikaciona infrastruktura	79
8.3 Zdravstvena i socijalna zaštita	81
8.3.1 Zdravstvena zaštita	81
8.3.2 Socijalna zaštita	81
8.4 Obrazovni kapaciteti	82
8.4.1 Osnovno obrazovanje	83
8.4.2 Srednje obrazovanje	84
9 POLJOPRIVREDA	86
9.1 Naše prednosti	86
9.2 Osnovni podaci	88
9.3 Voćarstvo	89
9.4 Stočarstvo	91
10 RESURSI ŽIVOTNE SREDINE	99
10.1 Kvalitet vazduha	99
10.2 Kvalitet zemljišta	99
10.3 Kvalitet voda	100
10.4 Upravljanje čvrstim komunalnim otpadom i reciklaža	100
11 TURIZAM	101
11.1 Divčibare	103
11.2 Broj posetilaca	104
11.3 Smeštajni kapaciteti	104
12 KVALITET ŽIVOTA	106
12.1 Lokalni centri za okupljanje	106
12.2 Sportski sadržaji	109
12.3 Kulturno-turističke manifestacije i festivali	110
12.4 Zabava i šoping	111
<i>Spisak tabela:</i>	112

1 UVOD

Grad Valjevo je važan saobraćajni, turistički i kulturni centar zapadnog dela Srbije. Valjevo je grad u kom se stiču i koriste znanja i nove tehnologije, to je grad preduzetništva, čistih tehnologija i sigurnog življenja. Svoje programe razvoja planira u skladu sa principima ljudskih i manjinskih prava, zdravlja i zaštite životne sredine.

Valjevo se nalazi u zapadnoj Srbiji i administrativni je i privredni centar Kolubarskog okruga koji obuhvata i opštine Mionica, Osečina, Ub, Lajkovac i Ljig. Prema popisu iz 2011. godine, Valjevo ima 90.312 stanovnika, na površini od 905 km². Od ukupnog broja stanovnika, 59.073 je gradsko, a 31.239 seosko stanovništvo. Valjevo predstavlja prirodnu geografsku celinu i ekonomski povezan prostor koji poseduje izgrađenu komunikaciju između 78 naseljenih mesta sa Valjevom kao urbanim naseljem.

Tabela 1.Osnovno poređenje grada i okruženja (površina i stanovništvo)

	Površina (km ²)	Udeo u ukupnoj površini (%)			Broj stanovnika *	Udeo u ukupnom broju stanovnika (%)			Gustina naseljenosti (br. stan./ km ²)
		Grada	Oblasti	Srbije		Grada	Oblasti	Srbije	
Urbana zona	323	35,69	13,06	0,37	59.073	65,4	33,85	0,8	182,9
Ruralna zona	582	64,31	23,52	0,66	31.239	34,6	17,9	0,4	53,7
Grad	905	100	36,58	1,02	90.312	100	/	1,26	99,8
Kolubarska Oblast	2.474	/	100	2,80	174.513	/	100	2,4	70,5
Srbija	88.361	/	/	100	7.186.862	/	/	100	81,3

*Izvor: RZS, Popis stanovništva, 2011. godina

2 OSNOVNE KARAKTERISTIKE

2.1 Geografski položaj (lokacija)

Valjevo se nalazi u zapadnoj Srbiji u gornjem delu sliva reke Kolubare (pritoke Save), na mestu gde se spajaju planinski i nizijski delovi Srbije, na nepunih 100 kilometara jugozapadno od Beograda. Grad Valjevo se graniči na severu sa opštinama Ub i Koceljeva, na zapadu sa Osečinom i Ljubovijom, na jugu sa Bajinom Baštom i Kosjerićem i na istoku sa Mionicom i Lajkovcem. Nalazi se na 44 stepena i 16 minuta severne geografske širine i 19 stepeni i 53 minuta istočne geografske dužine. Prostire se na 2.256 hektara, na prosečnoj nadmorskoj visini od 185 metara. Formiran je na obalama reke Kolubare, u kotlini okruženoj vencem valjevskih planina. Valjevski kraj ima umereno kontinentalnu klimu. Valjevo spada među veća i razvijenija naselja u Srbiji. Povoljan geografski položaj na važnim magistralnim putnim pravcima i blizina potencijalnih turističkih emitivnih tržišta, bogatstvo kulturnog nasleđa na relativno malom prostoru, (uklopljenost kulturnog bogatstva) ambijentalno uklopljivih u turistički atraktivna prirodna područja (klisura reke Gradca, Jablanice, Valjevske planine), veći broj manastira, veliki broj znamenitih ličnosti poniklih sa ovog područja, događaji vezani za nacionalnu istoriju, omogućili su da se Valjevo izdvoji kao autentična destinacija.

Od glavnog grada Srbije, Beograda, udaljen je 100 km i nalazi se u neposrednoj blizini jedne od najvažnijih republičkih saobraćajnica-Ibarske magistrale. Nedaleko od Valjeva prolaziće i budući autoput Beograd- južni Jadran. Kroz Valjevo prolaze i magistralni putevi ka Jadranskom moru, Bosni i Hercegovini, plodnoj Mačvi i dalje ka žitnici Vojvodini, spajajući Valjevo sa drugim značajnim centrima Zapadne Srbije: Šapcem (64 km), Užicem (77 km) i Loznicom (72 km).

Kroz Valjevo prolazi pruga Beograd-Bar, koja spaja glavni grad sa Crnom Gorom, odnosno Jadranskim morem. Najближи aerodrom je u Beogradu, dok u Divcima, 12 km od grada, postoji sportski aerodrom.

2.1.1 Reljef

Područje grada Valjeva ima odlike nizijske i brdsko-planinske karakteristike, preovlađuju tereni između 200 i 600 mnv (oko 70% ukupne teritorije). Najniža tačka je u kotlinskom delu reke Kolubare oko 130 mnv, a najviša je vrh Mali Povlen na planini Povlen sa 1.347 mnv. Planinsko područje pokriva oko 228 km² ili 25,2% ukupne teritorije i obuhvata severni deo masiva Valjevskih planina, odnosno Maljen, Povlen, Jablanik i Medvednik. Dolinsko područje obuhvata srednji tok Kolubare i Uba i uokvireno je niskim pobrđem na jugu i zapadu, granicom opštine Mionica na istoku, Koceljeva i Uba na severu. Dolinsko područje pokriva oko 186 km² ili 20.6% teritorije grada.

2.1.2 Geologija

Na osnovu geološkog sastava i stabilnosti terena utvrđena su četiri geotehnička rejona na području grada. Geotehnički rejon 1 zauzima središnji prostor grada tj. najniži deo Kolubarske kotline površine oko 38 km^2 (oko 4% prostora grada), sa odlikama ravničarskog terena nagiba do 5%, prosečne nadmorske visine 150 m, niskim i neravnomernim proticajima na rekama. Geotehnički rejon 2 zauzima prostor severno i južno od rejona 1, obuhvatajući doline i međurečje pritoka reke Kolubare, površine oko 172 km^2 (oko 19% teritorije grada), s odlikama niskog pobrda preovlađujućeg nagiba do 5% i lokalno zastupljenim nagibima do 10%. Geotehnički rejon 3 zauzima najveći deo prostora grada (oko 560 km^2 , tj. 62%), severno, zapadno i južno od valjevske kotline, sa visinskim zonama od 350 do 800 mnv, tako da je teren u severnom delu brežuljkast, u južnom brdovit i planinski, sa nagibima do 5% i preko 30% na velikoj dubini, znatne snage i kapaciteta. Geotehnički rejon 4 obuhvata krajnji jugozapadni, južni i jugoistočni deo grada od oko 135 km^2 ili 15% ukupne površine, sa odlikama brdovitog terena nagiba uglavnom između 20% i 30%, izuzev područja Divčbarske visoravni, prosečne nadmorske visine između 700 - 800 mnv.

2.1.3 Hidrologija

Najveći deo teritorije grada Valjeva bogat je površinskim i podzemnim vodama. Gustina rečne mreže je dominantno vezana za sliv Kolubare i Save, dok se vrlo mali deo južnog oboda grada odvodnjava prema Zapadnoj Moravi i Drini. Karakteristično za ovaj prostor su rasprostranjene pojave podzemnih termalnih voda po obodu i u dolini reke Kolubare.

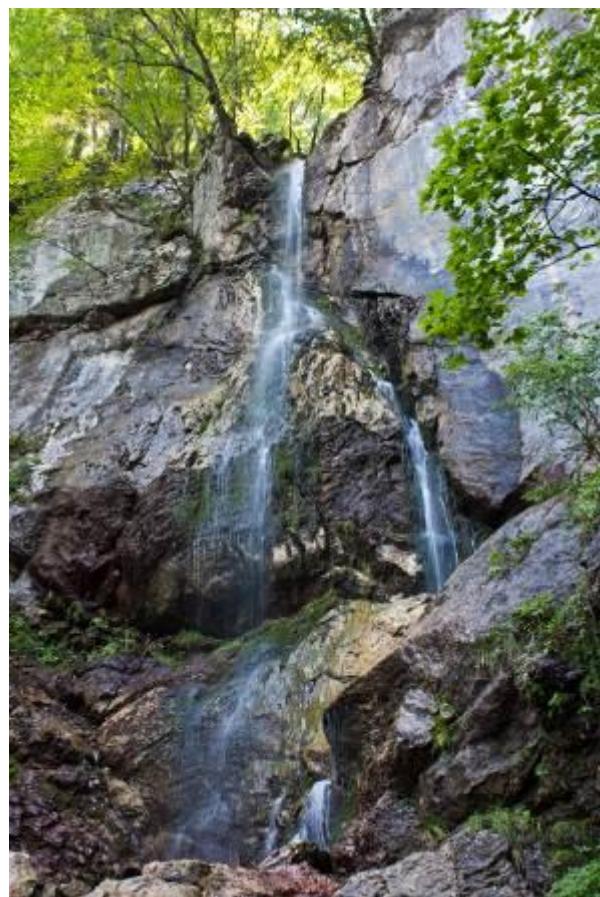
Podzemne vode: Na zapadnim i jugozapadnim delovima grada nalaze se formirane pukotinska, pukotinsko-karstna i karstna izdan, koje imaju hidrauličnu vezu sa rekama Obnicom, Jablanicom i Gradcem, koje ih, većim delom godine, dreniraju. Izuzetno, u dosta dugim sušnim periodima, moguće je i obrnut tok podzemnih voda, odnosno infiltriranje rečne vode u podzemne.

U dolini reke Kolubare, utvrđeno je prisustvo termalnih voda nižih temperatura (do 30°C) od kojih se, na teritoriji grada Valjeva, eksplatiše samo voda u Petnici, sa dubine od oko 600 m.

Površinske vode: Najveći deo teritorije grada Valjeva odlikuje gusta i razvijena rečna mreža. Valjevo kao grad leži na četiri reke: Jablanici, Obnici, Kolubari koja nastaje spajanjem ove dve u samom gradu i reci Gradac. Deo rečnog korita Kolubare, na potezu od nastanka do izlaska iz gradske zone Valjeva, je uređeno i obale su stabilizovane. Veštačke hidroakumulacije su malobrojne (dva manja jezera) i uglavnom u funkciji zaštite od poplava i bujica. Na reci Jablanici, oko 15 km uzvodno od Valjeva, izgrađena je brana „Stubo-Rovni“ kojom će se formirati akumulacija „Stubo-Rovni“ zapremine oko 50 mil.m^3 , koja će se koristiti za snabdevanje vodom

gradova Valjevo i Lazarevac i opština Lajkovac, Ub i Mionica. Akumulacija će obezbediti biološki minimum u reci Jablanici nizvodno od brane, obezbeđenjem protoka na zahvatu na reci Kolubari za TE-TO "Kolubara" i ublažiti poplavni talas ukoliko do njega dođe.

2.1.4 Biodiverzitet

Područje Valjeva obiluje raznim biljnim vrstama. Četinarske šume su od najvećeg značaja, te se najčešće javljaju beli i crni bor, jele, smrča, kleka i planinarski bor. Od listopadnog drveća su najznačajniji: bukva i breza, beli jasen, hrast, cer i dr. U drvnom fondu na teritoriji grada Valjeva, dominiraju lišćari.

Područje Divčibara obiluje rečicama, izvorima i potocima koji pripadaju slivovima Kolubare i Zapadne Morave. Između ostalih to su: Bukovska reka, Crna reka, Kozlica, Krčmarska reka, Crna Kamenica. Najinteresantnija je reka Manastirica koja pravi vodopad visine 20 m. Divčibare su poznate po livadama sa mekom travom.

Vegetacija i životinjski svet: U dolinama reka karakteristične su zajednice vrbe i topole, a od šumskih zajednica na visinama iznad 300 metara dominiraju zajednice hrasta, a na većim visinama bukva. Četinara ima na manjim površinama i uglavnom su veštačkog porekla kao rezultat svojevremenih akcija pošumljavanja goleti. Ovde dominira crni i beli bor, jela i smrča. Značajne su površine pod starim bukovim šumama na Povlenu, Bukovima, i naročito, Medvedniku, kao mešovite zajednice hrasta i bukve na širem prostoru Povlena i padinama Maljena. Značajna je pojava rasprostranjenja božikovine, na padinama Povlena, zajednica medveđe leske, crnog grabića i crnog jasena. Brdske livade i pašnjaci su karakteristični za masive Maljena, Povlena i Jablanika. Od krupne divljači prisutna je srna, lisica, jazavac i nekoliko vrsta kuna, kao i vidra koja je u većini drugih krajeva Srbije postala retkost.

2.1.5 Zaštićena prirodna dobra

Na teritoriji grada Valjevo zaštićena prirodna dobra čine 5,1% teritorije. Do sada su pod zaštitu stavljeni sledeća prirodna dobra:

Klisura reke Gradac – To je predeo izuzetnih odlika, koji obuhvata klisuru reke Gradac, sa Degurićkom, Kraljevom, Visokom, Gradskom i Baćinom pećinom, površine 1.268 ha. Ovde pripada i spomenik kulture od velikog značaja-manastir Ćelije.

Degurička pećina se nalazi se na klisuri reke Gradac, lako dostupna posetiocima, neposredno iza hidrocentrale u Deguriću (200 m užvodno) i predstavlja najveći speleološki objekat u valjevskom kraju i spada u najbolje istraženu pećinu Srbije. Pripada vrsti izvorskog tipa i jedina je sa stalnim podzemnim tokom u celom sливу reke Gradac.

Crna reka, strogi prirodni rezervat površine 60,16 ha u katastarskoj opštini Divčibare, na planinskom masivu Maljen. Ustanovljen je režim zaštite I stepena. Na Divčibarama postoje četiri stroga rezervata prirode: Crna reka, Čalački potok, Zabalac i Vražji vir.

Petnička pećina, spomenik prirode površine 8,10 ha, nalazi se na 7,5 km jugoistočno od Valjeva. Prisutni su podzemni kraški oblici sa specifičnim i retkim hidrološkim svojstvima i stanište je različitih vrsta slepih miševa.

Orahova stabla stavljena su pod zaštitu kao ugrožena biljna vrsta na području grada. Zabranjena je seča i oštećenja koja mogu da prouzrokuju uništenje svakog pojedinačnog orahovog stabla.

2.2 Opšti podaci

Tabela 2. Opšti podaci o naseljima i katastarskim opštinama, grad Valjevo, 2011. godina

	Grad	Okrug
Broj naselja	78	218
Broj gradskih naselja	2	7
Broj ostalih naselja	76	211
Broj katastarskih opština	74	207

* Izvor: RZS

Područje grada se sastoji od 78 naselja. Osim specifičnosti samog grada Valjeva, mogu se uočiti tri glavna tipa urbanizacije i strukture naselja. U dolini Kolubare naselja su gušća i pružaju se duž severnih obala reke i dominantnih saobraćajnica koje se tu nalaze (put i pruga). Naselja su zbijena sa tendencijom daljeg usitnjavanja poseda i intenzivnije izgradnje novih stambenih i ekonomskih objekata. U severnoj zoni pobrđa, naselja su mahom locirana u uvalama i manjim kotlinama, ali i na blažim prevojima. Manje su zbijena i uz okućnicu se nalaze poljoprivredne površine manje ili srednje veličine (Valjevska Kamenica, Brankovina itd.). Na prostoru Valjevske podgorine i oboda planinskog venca naselja su najčešće razbijena, domaćinstva su raširena na većoj površini, a stambeni i ekonomski objekti se grade na blažim padinama, proširenim dolinama vodotokova i na, od veta, zaklonjenijim mestima (Divčibare, Leskovice, Poćuta). Najveći broj naselja (59) se nalazi u visinskom pojasu od 200-500 m.n.v., manje u pojasu preko 500 m.n.v. (14) i do 200 m.n.v. (5). Iznad 800 m.n.v. nalaze se delovi 6 katastarskih opština (Divčibare, Mijači, Rebelj, Suvodanje, Taor i Vujinovača). Prosečna međusobna udaljenost seoskih naselja kreće se između 3 i 4 km.

Tabela 3. Podaci o naseljima (tip naselja, broj stanovnika i površina), 2011.

Redni broj	Naseljeno mesto	Tip naselja (gradsko/ ostalo)	Broj stanovnika	Udeo u ukupnom broju stanovnika u gradu (%)	Površina (km ²)
1.	Babina Luka	ostalo	602	0,67	16,76
2.	Bačevci	ostalo	381	0,42	23,75
3.	Balinović	ostalo	140	0,16	4,18
4.	Belić	ostalo	109	0,12	2,45
5.	Beloševac	ostalo	942	1,04	5,62
6.	Beomužević	ostalo	459	0,51	11,11
7.	Blizonje	ostalo	290	0,32	7,89
8.	Bobova	ostalo	309	0,34	11,14
9.	Bogatić	ostalo	113	0,13	4,90
10.	Brangović	ostalo	139	0,15	4,49
11.	Brankovina	ostalo	520	0,58	12,17
12.	Brezovice	ostalo	406	0,45	32,03
13.	Bujacić	ostalo	423	0,47	3,97
14.	Degurić	ostalo	393	0,44	4,06
15.	Divci	ostalo	640	0,71	6,59
16.	Divčbare	gradsko	141	0,16	21,56
17.	Donja Bukovica	ostalo	460	0,51	10,97
18.	Donje Leskovice	ostalo	441	0,49	23,81
19.	Dračić	ostalo	267	0,30	4,04
20.	Duplaj	ostalo	351	0,39	10,36
21.	Gola Glava	ostalo	564	0,62	31,96
22.	Gorić	ostalo	577	0,64	0,95
23.	Gornja Bukovica	ostalo	890	0,99	29,03
24.	Gornja Grabovica	ostalo	1.301	1,44	7,96
25.	Gornje Leskovice	ostalo	391	0,43	21,92
26.	Jasenica	ostalo	438	0,48	5,37
27.	Jazovik	ostalo	212	0,23	3,79
28.	Joševa	ostalo	198	0,22	7,32
29.	Jovanja	ostalo	279	0,31	8,17
30.	Kamenica	ostalo	868	0,96	22,49
31.	Klanica	ostalo	527	0,58	13,82
32.	Klinci	ostalo	233	0,26	4,70
33.	Kotešica	ostalo	565	0,63	14,08
34.	Kovačice	ostalo	173	0,19	5,36
35.	Kozličić	ostalo	212	0,23	3,19
36.	Kunice	ostalo	68	0,08	2,48
37.	Lelić	ostalo	483	0,53	15,50
38.	Loznica	ostalo	516	0,57	15,90
39.	Lukavac	ostalo	850	0,94	10,88
40.	Majinović	ostalo	126	0,14	4,57
41.	Mijači	ostalo	163	0,18	5,09
42.	Miličnica	ostalo	762	0,84	38,94
43.	Mrčić	ostalo	175	0,19	4,77
44.	Oglađenovac	ostalo	488	0,54	24,55
45.	Osladić	ostalo	444	0,49	20,40
46.	Paklje	ostalo	114	0,13	3,96
47.	Paune	ostalo	505	0,56	11,77
48.	Petnica	ostalo	697	0,77	3,56
49.	Popučke	ostalo	2.627	2,91	14,83
50.	Pričević	ostalo	405	0,45	13,86
51.	Prijezdic	ostalo	285	0,32	12,23
52.	Rabas	ostalo	202	0,22	10,99
53.	Radevo Selo	ostalo	990	1,10	9,86
54.	Ravnje	ostalo	172	0,19	6,49
55.	Rebelj	ostalo	100	0,11	17,91
56.	Rovni	ostalo	135	0,15	4,65
57.	Sandalj	ostalo	123	0,14	3,89
58.	Sedlari	ostalo	1.360	1,51	6,83
59.	Sitarice	ostalo	140	0,16	4,34
60.	Sovač	ostalo	105	0,12	5,86
61.	Stanina Reka	ostalo	341	0,38	14,86
62.	Stapar	ostalo	180	0,20	5,74
63.	Strma Gora	ostalo	130	0,14	5,20
64.	Stubo	ostalo	236	0,26	10,92
65.	Sušica	ostalo	258	0,29	9,05
66.	Suvodanje	ostalo	424	0,47	35,84
67.	Taor	ostalo	303	0,34	27,47
68.	Tubravić	ostalo	319	0,35	10,95
69.	Tupanci	ostalo	121	0,13	4,69
70.	Valjevo	gradsko	58.932	65,25	27,44
71.	Veselinovac	ostalo	204	0,23	2,72
72.	Vlašićić	ostalo	57	0,06	4,36
73.	Vragočanica	ostalo	325	0,36	15,71
74.	Vujinovača	ostalo	195	0,22	23,01
75.	Zabrdica	ostalo	352	0,39	9,95
76.	Zarube	ostalo	143	0,16	4,80
77.	Zlatarić	ostalo	402	0,45	9,25
78.	Žabari	ostalo	401	0,44	8,00

* Izvor RZS

Tabela 4. Mesne zajednice

Redni broj	Mesna zajednica	Broj stanovnika	Udeo u ukupnom broju stanovnika u gradu (%)
1.	Andra Savčić	2.471	2,74
2.	Babina Luka	602	0,67
3.	Baćevci	381	0,42
4.	Beloševac	942	1,04
5.	Brankovina	1.022	1,13
6.	Brđani	9.844	10,90
7.	Divci	640	0,71
8.	Divčibare	141	0,16
9.	Donja Bukovica	862	0,95
10.	Donja Grabovica	438	0,48
11.	Donji Taor	200	0,22
12.	Dračić	1.288	1,43
13.	Dupljaj	351	0,39
14.	Gola Glava	564	0,62
15.	Gorić	3.105	3,44
16.	Gornja Bukovica	890	0,99
17.	Gornja Grabovica	1.865	2,07
18.	Gornji Lukavac	174	0,19
19.	Gornji Taor	103	0,11
20.	Gradac	6.741	7,46
21.	Jablanica	1.027	1,14
22.	Kamenica	1.492	1,65
23.	Klanica	527	0,58
24.	Klinci	233	0,26
25.	Kotešica	965	1,07
26.	Krušik	10.325	11,43
27.	Lelić	871	0,96
28.	Leskovice	945	1,05
29.	Loznica	720	0,80
30.	Gornji Lukavac	390	0,43
31.	Donji Lukavac	286	0,32
32.	Miličinica	762	0,84
33.	Nada Purić	5.179	5,73
34.	Novo Naselje	5.209	5,77
35.	Oglađenovac	545	0,60
36.	Oslobodioci Valjeva	5.176	5,73
37.	Paune	680	0,75
38.	Petnica	976	1,08
39.	Poćuta	1.356	1,50
40.	Popare	294	0,33
41.	Popučke	2.215	2,45
42.	Pričević	1.111	1,23
43.	Rađevo Selo	1.974	2,19
44.	Sedlari	1.360	1,51
45.	Stari Grad	4.839	5,36
46.	Stave	1.214	1,34
47.	Vragočanica	325	0,36
48.	Žabari	401	0,44
49.	Žikica Jovanović-Španac	6.291	6,97

* Izvor: Odeljenje za imovinske poslove i opštu upravu

2.3 Klima

Klima valjevskog kraja je prijatna jer nema većih kolebanja ni jednog klimatskog elementa. Na opšte geografsko-klimatske uslove utiču blizina prostranog Panonskog basena i prelazak iz ravničarskih ka brdsko-planinskim područjima, sa određenim stepenom kontinentalnosti. Klima se može okarakterisati kao umereno-kontinentalna, sa umerenom vlažnošću vazduha od 75% (vlažnost je znatno veća zimi u odnosu na druga godišnja doba) i srednje godišnjom osunčanošću oko 2000 časova (maksimum u julu kada je i najveći intenzitet zračenja, a najmanji u decembru).

Srednji vazdušni pritisak u Valjevu iznosi oko 998 mbara. Srednja godišnja temperatura je 11°C. Najhladniji mesec je januar, a najtoplij i jul i avgust. Na području Valjeva srednja godišnja suma osunčavanje je 198,9 časova, sa najsunčanim mesecom, julom (281,8 časova) i najoblačnjim, decembrom (68,6 časova).

Srednja godišnja količina padavina u Valjevu iznosi 785,7 mm, najkišovitiji mesec je jun sa 100,1 mm, a najsuvlji februar sa 45,9 mm. Na teritoriji Valjeva neretko se javljaju periodi suša ali i olujne nepogode sa izuzetno intenzivnim padavinama, naročito izraženi poslednjih godina, kao posledica globalnih klimatskih promena.

Snega u valjevskom kraju prosečno ima 30,9 dana. U velikom delu kolubarskog i tamnavskog sliva je srednja godišnja učestanost dana sa snežnim pokrivačem do 40 dana.

Tabela 5. Klimatski pokazatelji. 2010/2011

U gradu Valjevu	
TEMPERATURA	
Prosečna temperatura vazduha-januar (°C)	0,4
Prosečna temperatura vazduha-jul (°C)	22,6
Prosečna temperatura vazduha-godišnja (°C)	11
Srednji broj mraznih dana-godišnje	87,8
Srednji broj tropskih dana-godišnje	26,2
VLAŽNOST VAZDUHA	
Prosečna vlažnost vazduha-godišnja (%)	75
VAZDUŠNI PRITISAK	
Prosečan broj vedrih dana-godišnje	64,4
Prosečan broj oblačnih dana-godišnje	184
PADAVINE	
Prosečna količina padavina-godišnje (mm)	785,7
POJAVE	
Prosečan broj dana sa snegom-godišnje	30,9
Prosečan broj dana sa snežnim pokrivačem-godišnje	40
Prosečan broj dana sa maglom-godišnje	23,0
Prosečan broj dana sa gradom-godišnje	1,5

* Izvor: RZS

2.4 Lokalna samouprava

Grad je jedinica lokalne samouprave, u kojoj građani ostvaruju pravo na lokalnu samoupravu, neposredno i preko svojih slobodno izabralih predstavnika.

Poslove grada vrše organi grada, Skupština grada, Gradsko veće, Gradonačelnik i Gradske uprave.

Izvršni organi grada su Gradonačelnik i Gradsko veće.

Gradske uprave, sa modernim informacionim sistemom, obućenim ljudima, su jasno definisanim planovima razvoja, kroz postojanje, sprovođenje i afirmisanje strateških dokumenata: Vizija grada, Strategija lokalnog održivog razvoja, sektorskim lokalnim strateški dokumentima, kao i programima podrške postojećoj privredi i potencijalnim investitorima, vrše upravne poslove u okviru prava i dužnosti grada i određene stručne poslove za potrebe drugih organa Grada.

Sedište Grada je u Valjevu, ulica Karađorđeva broj 64.

Grad, predstavlja i zastupa Gradonačelnik.

Tabela 6. Organi grada Valjeva

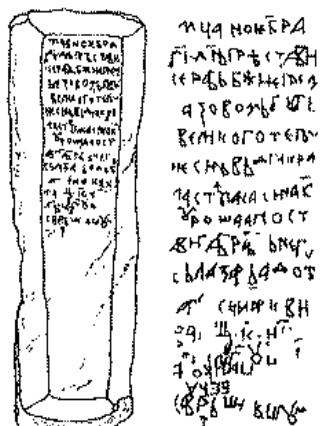
Organ	Funkcija	Sastav / način izbora
Skupština grada	Skupština grada je najviši organ grada, koji vrši osnovne funkcije lokalne vlasti, utvrđene Ustavom, zakonom i statutom.	Skupština grada čini 51 odbornik. Odbornici se biraju na period od 4 godine.
Gradonačelnik	Gradonačelnik ima zamenika, koji ga zamenjuje u slučaju njegove odsutnosti i sprečenosti da obavlja svoju dužnost. Zamenika Gradonačelnika, iz reda odbornika, bira Skupština grada, na isti način kao i Gradonačelnika.	Gradonačelnika bira Skupština grada, iz reda odbornika, na vreme od četiri godine, tajnim glasanjem, većinom glasova od ukupnog broja odbornika Skupštine grada.
Gradsko veće	Gradsko veće čini 9 članova, koga čine Gradonačelnik, zamenik Gradonačelnika, kao i drugi članovi Gradskog veća, koje bira Skupština grada.	Članove gradskog veća bira Skupština grada, na period od četiri godine, tajnim glasanjem, većinom od ukupnog broja odbornika. Kandidate za članove Gradskog veća predlaže kandidat za gradonačelnika.
Gradske uprave	Vrše upravne poslove u okviru prava i dužnosti grada i određene stručne poslove za potrebe drugih organa Grada.	Načelnika gradske uprave, postavlja Gradsko veće, na osnovu javnog oglasa, na pet godina.

U Gradskim upravama se može postaviti, najviše, pet pomoćnika gradonačelnika, izvan unutrašnjih organizacionih jedinica, za pojedine oblasti (ekonomski razvoj, urbanizam, primarna zdravstvena zaštita, zaštita životne sredine, poljoprivreda, socijalna zaštita i drugo).

Pomoćnici gradonačelnika pokreću inicijative, predlažu projekte i sačinjavaju mišljenja, u vezi sa pitanjima koja su od značaja za razvoj u oblastima za koje su postavljeni i vrše druge poslove utvrđene aktom o organizaciji gradske uprave. Pomoćnike gradonačelnika postavlja i razrešava gradonačelnik, iz reda lica koja imaju završen odgovarajući fakultet i drugo potrebno obrazvanje, u odnosu na delokrug poslova.

* Izvori: Zakon o lokalnoj samoupravi („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 129 od 29. decembra 2007, 83 od 5. avgusta 2014; Statut grada Valjeva („Službeni glasnik grada Valjeva“, br. 19 od 11. septembra 2008.)

2.5 Istorija, tradicija i kulturno nasleđe

Plodna kotlina uz reku oduvek je pružala idealne uslove za život ljudi, na šta ukazuju i arheološki ostaci iz vremena mlađeg kamenog doba pronađeni na tlu grada, dok su u njegovoj široj okolini nađeni tragovi života iz vremena starijeg kamenog doba.

Valjevski kraj je bio nezaobilazan u pokretima za nacionalno oslobođenje i svetskim ratovima, što je svakako usporavalo razvoj varoši.

BURNA ISTORIJA

U poznatom istorijskom događaju „Seča knezova“, koji je u pesmi „Početak bune na dahije“ opevao slepi guslar Filip Višnjić, među više desetina viđenijih Srba koje su Turci pogubili kako bi sprečili narodni ustanački ustanak bili su i knezovi Aleksa Nenadović iz Brankovine i Ilija Birčanin iz Podgorine. Bili su zatočeni u podrumu Muselimovog konaka odakle su izvedeni na pogubljenje u zoru 4. februara 1804. godine. Likvidiran je tada i arhimandrit Hadži Ruvim iz Babine Luke, iguman manastira Bogovađa i poznati ikonopisac i rezbar tog vremena. Od mazda je ubrzala ustanak, pa je tako Valjevo bilo prvo veće oslobođeno mesto u Prvom srpskom ustanku protiv Otomanskog carstva, 20. marta 1804. godine. Taj dan simbolizuje težnju Valjevaca za slobodom i smatra se početkom razvoja varoši evropske arhitekture i duha, tako da se obeležava kao Praznik Grada. Posle dobijanja autonomije u Drugom srpskom ustanku, 1815. godine, srpsko stanovništvo je postepeno naseljavalo varoš, jer je vekovima živelo, uglavnom, po selima baveći se poljoprivredom.

U blizini Valjeva, u Prvom svetskom ratu, 1914. godine, odigrala se Kolubarska bitka u kojoj je srpska vojska žestoko porazila brojnije i bolje opremljene austrougarske trupe. Smatra se najvećom pobedom u istoriji srpske vojske, a Kolubarskom bitkom je komandovao general Živojin Mišić, rodom iz Struganika kod Mionice, posle čega je dobio čin vojvode. Tada je Valjevo bilo sedište srpske vlade i Vrhovne komande. Posle velike bitke ceo grad je pretvoren u ratnu bolnicu, što je u slici „Valjevska bolnica“ ovekovečila slikarka Nadežda

Petrović, koja je umrla od tifusa u Valjevu 1915. negujući ranjenike. Ogromnu pomoć pružili su tada lekari i sestre stranih misija.

Drugi svetski rat je ostavio dubok trag na valjevski kraj. Prvi susret sa partizanima, vođa Komunističke partije Jugoslavije Josip Broz Tito, imao je septembra 1941. u selu Robaje nadomak Valjeva. Istovremeno, na obližnjoj Ravnoj Gori, general vojske Kraljevine Jugoslavije Dragoljub Draža Mihajlović formirao je četnički pokret lojalan monarhiji.

Najveći urbanistički procvat i građanski uspon Valjevo je doživelo krajem XIX i početkom XX veka kada su izgrađene zgrade Valjevske gimnazije, Opštinskog i Okružnog suda, Valjevske štedionice, hotela „Grand“ i „Sekulić“.

BRANKOVINA

Nadomak Valjeva se nalazi selo Brankovina. S pravom nazvana „selo puno istorije“, Brankovina je svoju slavu stekla tokom dramatičnih istorijskih zbivanja u XIX veku, a posebno kao rodno mesto i zavičaj značajnih ličnosti za srpsku istoriju i kulturu. Ambijentalna vrednost i istorijski značaj ovog mesta doprineli su da Brankovina stekne zvanični status „znamenitog mesta“. Autentičnost ambijenta, istorijski i kulturni značaj učinio je ovaj prostor privlačnim za posetioce, za različita kulturna događanja i manifestacije. Kulturno - istorijski kompleks obuhvata, pored crkve Svetih Arhanđela (sagrađene 1830. ktitorstvom Matije Nenadovića) i spomenike narodnog graditeljstva, među kojima se izdvajaju 4 sobrašice u porti i vajat Ljube Nenadovića, smešten u dvorištu jedne od najstarijih škola u Srbiji, sagrađene zalaganjem prote Matije 1834. godine. Tu je i škola podignuta 1895. godine, u kojoj je učila naša poznata pesnikinja Desanka Maksimović. U porti hrama nalaze se grobovi porodice Nenadović, zaslužne kako za istoriju ovog kraja tako i za tok najznačajnijih događaja na početku XIX veka, kao i spomenik ratnicima okolnih sela, palim u oslobođilačkim ratovima 1912-1918. godine, sa likom kralja Petra I Karađorđevića. U kompleksu je podignuta i replika kuće Nenadovića, kao začetak daljeg razvoja ovog svojevrsnog muzejskog kompleksa na otvorenom. Narodni muzej Valjevo, je sa svojim stalnim postavkama, prisutan u okviru istorijskog spomen kompleksa Brankovina, od 1984. godine. Prvo je u staroj „Protinoj“ školi još 1984. godine, povodom 180.-te godišnjice Prvog srpskog ustanka, postavljena muzejska izložba o razvoju školstva i prosvete toga vremena. Tu se nalaze i rekonstrukcije školske zbornice i učionice sa rukopisnim knjigama, udžbenicima i učilima, kao i eksperimentalna muzejska radionica „Učionica kroz vekove“.

U drugoj školskoj zgradи, koja sa puno razloga nosi naziv „Desankina škola“, nalazi se stalna izložbena postavka o životnom i književnom putu Desanke Maksimović. U vajatu porodice Nenadović realizovana je etno postavka, dok je stara školska pisarnica u funkciji muzejske suvenirnice.

MANASTIRI I CRKVE

Manastir Ćelije

Manastir Ćelije se nalazi na levoj obali reke Gradac, na području sela Lelić u blizini Valjeva (5 km). Današnji materijalni ostaci manastirskog kompleksa su nastali u XIX veku i kasnije. Levo od crkve u pravcu oltara nalazi se grob Ilije Birčanina „obor kneza ispod Medvednika”, koga su turske dahije pogubile na kolubarskom mostu u Valjevu 1804. godine. Manastir je poznat po znamenitom teologu Justinu Popoviću, doktoru filozofije, koji je bio duhovnik u manastiru od 1948. godine pa sve do svoje smrti 1979. godine. Njegov grob nalazi se na južnoj strani oltara. Arhimandrit Justin, koji je kanonizovan u svetitelja, je autor brojnih studija o pravoslavlju i jedan od osnivača Srpskog filozofskog društva.

Manastir Lelić

Manastir je zadužbina Vladike Nikolaja i njegovog oca Dragomira Velimirovića. Crkva ima oblik u kome je moravski stil prožet novim arhitektonskim rešenjima. Ima oblik krsta sa kupolom iznad centralnog dela hrama. Sagrađen je od kamena, cigle i sige. Živopis je urađen po zamisli Vladike Nikolaja. Crteži su neobični i sadrže bogoslovска tumačenja Vladike Nikolaja. Mošti Vladike Nikolaja su 12. maja 1992. godine prenete iz manastira Sveti Sava u Libertvilu, Illinois, SAD, u Lelićku crkvu. U krugu manastirskog kompleksa 1991. godine otvoren je muzej posvećen sećanju na svetog Vladiku Nikolaja, jednog od najvećih umova Srpske Pravoslavne crkve.

Manastir Pustinja

Manastir Pustinja nalazi se na ulazu u Pustinjsku klisuru koju je reka Jablanica usekla u severozapadne obronke valjevskih planina. Ovo sveto mesto nesagledivo sa puta i reke, zaklonjeno strmim, šumovitim padinama planine Orlovače sa severne i Bele stene sa južne strane, u potpunosti je opravdalo ime koje mu je dato. Manastirski hram je posvećen Vavedenju Presvete Bogorodice i legenda kaže da je nastao u vreme Srpskog kralja Dragutina u XIII veku.

Manastir Jovanja

Nalazi se u neposrednoj blizini Valjeva (7 km) na putu za Poćutu i Bajinu Baštu. Pripada selu Zlatarić. Crkva manastira Jovanja je najverovatnije podignuta krajem XV ili početkom XVI veka. Priprata je dozidana 1706. godine, kada je ceo manastir obnovljen zahvaljujući ktitorstvu braće Vitanović, Jovanu i Jevti. U prvoj polovini XVIII veka u manastiru je postojala bogoslovka škola. Turci su 1788. godine zapalili manastir.

Hram Vaskrsenja Gospodnjeg

Hram Vaskrsenja Gospodnjeg se nalazi u širem centru Valjeva, na ušću reke Gradac u Kolubaru. Hram je posvećen Gospodu Isusu Hristu i njegovom Vaskrsenju. Drugi je po veličini hram u Srbiji, odmah posle Hrama Svetog Save na Vračaru. On je okosnica Valjevske eparhije Srpske pravoslavne crkve. Ispod kupola hrama može da stane više od 2.000 vernika. Izgradnja hrama Vaskrsenja Gospodnjeg u Valjevu započeta je 1992. godine. Hram je izgrađen u srpsko-vizantijskom stilu, projektovala ga je arhitekta Ljubica Bošnjak. Njegova dužina je 46, širina 24, a visina 47 metara. Prizemlje hrama ima površinu od 978 m², a galerija 229 m². Krajem 2010. godine, hram je dobio završni spoljni izgled. U dobroj meri je uređen parterni prostor sa klupama i fontanom. U toku su radovi na unutrašnjem uređenju.

Valjevska crkva

Valjevska crkva, posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice, izgrađena je u periodu od 1836. do 1856. godine. Ponela je ime kapele koja se nalazila uz valjevski dvor Jevrema Obrenovića, tadašnjeg zapovednika Valjevske i Šabačke nahije. Pri crkvi postoji „Bratstvo Pravoslavne Narodne Hrišćanske Zajednice Časnog i Životvornog Krsta Gospodnjeg“, osnovano 1967. godine. Pri crkvi Pokrova Presvete Bogorodice je i sedište Pravoslavnog Crkvenog Radija valjevske eparhije „Istočnik“, koji počev od 16. novembra 2008. godine, redovno emituje program. Crkva se nalazi u samom centru grada.

Crkva Uspenja Bogorodice u Petnici

Crkva je sazidana 1866. godine na mestu starije građevine. Koncipirana je kao jednobrodna građevina, podeljena na pripratu, nad čijim je zapadnim delom zvonik obnovljen 1926. godine, naos i oltar koji se završava polukružnom apsidom. Lokalnu osobenost predstavljaju bočno usmerene niše protezisa i đakonikona. U crkvi se čuvaju carske dveri rađene 1839. godine za stariju crkvenu građevinu, rad Georgija Bakalovića, čiji je doprinos oslobođanju crkvenog slikarstva od prevlasti zografa izuzetno značajan.

Crkva Svetog Georgija

Crkva posvećena Svetom velikomučeniku Georgiju nalazi se u Novom naselju, u crkvenoj opštini Novo Valjevo. Sagrađena je 2000. godine. Ktitori crkve su valjevski privrednici, braća Vidoje i Vladislav Vujić.

Crkva Brvnara, Miličinica

U središtu sela Miličinica se nalazi crkva brvnara, podignuta u vremenskom intervalu od nekoliko godina: započeta 1791. godine, spolja završena 1792. godine, dok su radovi na unutrašnjem uređenju trajali do 1794. godine. Prestone ikone, koje su deo nekadašnjeg ikonostasa iz godina gradnje hrama, su delo nekog od viđenijih umetnika iz Hadži-Ruvimove družine.

3 PRIRODNI RESURSI

Prema Prostornom planu, osnovne kategorije korišćenja zemljišta su:

- poljoprivredno zemljište, voćnjaci, vinogradi i pašnjaci
- šume, livade i vegetacija
- izgrađeno zemljište, infrastruktura, zelene površine
- vodni tokovi, jezera, akumulacije, močvare

Plodno zemljište zauzima 64% ukupne teritorije grada, dok je pod neplodnim zemljištem 1% teritorije. Učešće šumskog zemljišta u gradu je 30%, saobraćajna infrastruktura (putevi i pruga) zauzima 1,2%, dok građevinsko zemljište zauzima 3,8% ukupnog zemljišta.

3.1 Poljoprivredno zemljište, voćnjaci, vinogradi i pašnjaci

Korišćeno poljoprivredno zemljište (39.958 ha) obuhvata oko 64% teritorije Grada. Brežuljkasto-brdoviti predeli, koji se prostiru u visinskem pojasu 250-500 mnv, imaju dobre agroekološke pogodnosti/potencijale za proizvodnju kvalitetnog voća, mesa i mleka. Najvrednije agroekološke lokacije obuhvataju:

- Oranice ravničarsko-dolinskih terena i brežuljkastih atara naselja.
- Voćnjake na celoj teritoriji grada Valjeva.

Zahvaljujući specifičnim mikroreljefnim i hidrološkim uticajima, brdsko-planinski predeli su, takođe, pogodni za rentabilnu proizvodnju kvalitetnog voća. Uporedo sa korišćenjem bujne vegetacije i prostranih prirodnih travnjaka, ovi prostori pogodni su za razvoj govedarstva i ovčarstva. Prirodne predispozicije valjevskog kraja pogodne su za primenu bioloških/ekoloških metoda proizvodnje hrane.

Tabela 7. Struktura popisanih zemljišnih površina

	Grad (km ²)	Udeo u ukupnoj površini grada (%)	Udeo grada u površini istog tipa u okrugu (%)	Okrug (km ²)	Udeo okruga u površini istog tipa u Srbiji (%)	Srbija (km ²)
Ukupna površina	905	100	36,58	2.474	2,79	88.381
Korišćeno poljoprivredno zemljište	399,58	44,15	31,89	1.252,71	3,64	34.374,23
Obrasla šumska površina	266,84	29,48	43,11	618,9701	3,15	19.623,35

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godine, Podatak šumske površine - Opštine i regioni u Republici Srbiji, 2014. godine

3.2 Šume, livade i vegetacija

Šume na teritoriji Grada Valjeva pripadaju Podrinjsko-kolubarskom šumskom području. Ukupna površina šuma i šumskih kultura iznosi 27.240,33 ha. Stepen šumovitosti je 30%. Ostvareno je oko 0,3 ha površine šume po stanovniku. U ukupnoj površini, državne šume pokrivaju 29% ili 7.885,33 ha, a privatne 71% ili 19.355 ha. Najzastupljenija je bukva koja se prostire na površini od 5.480,10 ha, koja u ukupnoj zapremini učestvuje sa 70% i zapreminskom prirastu od 67%. Područje grada Valjeva podeljeno je na dva lovišta: Jelina Breza i Magleš. Namenjena su uzgoju, zaštiti i korišćenju plemenite krupne i sitne divljači: srne, divlje svinje, zeca, fazana i poljske jarebice.

3.3 Vodni tokovi, jezera, akumulacije, močvare

Prvo organizovano vodosnabdevanje grada Valjeva se vezuje za kaptiranje izvora Ilidža 1938. godine. Grad Valjevo se snabdeva vodom za piće sa karstnog vrela Paklje, reke Gradac i izvora Ilidža. Potrebe grada i prigradskih naselja, koja su u sistemu organizovanog vodosnabdevanja, su 300 l/s, kvalitetne i higijenski ispravne vode za piće. Distributivna mreža je dužine oko 200 km, sa osam visinskih zona.

Na brdu Pećina, nedaleko od centra grada, nalaze se dva postrojenja za preradu vode za piće kapaciteta 630 l/s (novo) i 240 l/s (stara). U ovim postrojenjima se obezbeđuje adekvatna prerada sirove vode do konačnog proizvoda - kvalitetne i higijenski ispravne vode za piće.

Vrelo Paklje se nalazi na desnoj obali reke Jablanice, u zoni krečnjaka na severnoj padini Valjevskih planina i predstavlja najveći potencijal izvorišta podzemnih voda na samo osam kilometara uzvodno od Valjeva.

Kaptirano je 1958. godine i tipično je karstno vrelo izuzetnog kvaliteta vode. Izdašnost vrela se kreće od 150 l/s do preko 1.000 l/s.

U uslovima male izdašnosti vrela Paklje nedostajuća količina sirove vode nadoknađuje se iz reke Gradac. Klisura reke Gradac je nadaleko čuvena po svojim pritokama, izuzetnim odlikama i po stepenu očuvanosti. U pogledu kvaliteta vode, reka Gradac spada u one koje su očuvane, o čemu svedoče pastrmke i vidre, karakteristični stanari ove reke.

Eksternu kontrolu kvaliteta vode obavlja Zavod za javno zdravlje Valjevo, u skladu sa Pravilnikom o higijenskoj ispravnosti vode za piće, svaki peti dan na devet tačaka.

Radi obezbeđenja što kvalitetnije prerade, a na taj način i što kvalitetnijeg proizvoda, u skladu sa novim Zakonom o vodama, započeta je izrada HACCP plana.

U Valjevu je, šezdesetih godina prošlog veka, izgrađeno prvo postrojenje za preradu otpadnih voda kapaciteta 20.000 ES. Godine 1982. počela je izgradnja novog postrojenja kapaciteta 100.000 ES. Postrojenje je pušteno u rad 2001. godine.

Najveći, i u vodoprivrednom smislu najznačajniji, voden tok za grad Valjevo je Kolubara, sa dva izvorišna kraka (Jablanica i Obnica) i pritokama Gradac, Rabas, Ljubostinja, Banja i Krivošija.

3.4 Mineralne sirovine

Od mineralnih sirovina na području Grada Valjeva su najzastupljenije nemetalne mineralne sirovine i to: kvarcni pesak, krečnjaci, cementni laporci, dijabaz, dolomit, magnezit, bituminozni škriljci i ukrasni kamen. Ovo predstavlja pretpostavku u nekoj od sfera hemijske prerade, proizvodnju kreča, mineralne vune i građevinskog kamenja, podloge za brze pruge i atraktivni ukrasni kamen.

Na južnom delu grada su nalazišta bakra i antimona, dok se na istočnom nalaze ekonomske rudne rezerve zlata, srebra i bakra.

3.5 Energetski izvori i potencijali

Postojeća situacija u energetici na području Valjeva odlikuju sledeća ograničenja: velika i neracionalna potrošnja energije; starost i tehnološka zastarelost većine izgrađenih proizvodnih kapaciteta, smanjena pouzdanost i efikasnost njihovog rada; nedovoljna zaštita životne sredine i nepostojanje realnih cena i pariteta energije. Posebno ograničenje se javlja zbog nerealizovanog gasovoda Beograd-Lazarevac-Valjevo, koji bi omogućio priključivanje područja na postojeći gasovodni sistem Republike.

Prema meteorološkim podacima prosečna dnevna suma dozračne energije globalnog sunčevog zračenja, na području grada Valjeva, iznosi oko $3,8 \text{ kWh/m}^2/\text{dan}$, odnosno u proseku oko 1.400 kWh/m^2 godišnje, što predstavlja dobru

osnovu za masovniju proizvodnju solarne energije na teritoriji koju pokriva grad.

Biomasa predstavlja značajan energetski potencijal koji se koristi najvećim delom nekomercijalno. Razvoj sektora biomase nije moguć bez većih investicija i različitih finansijskih, podsticajnih i ekonomskih mera. U budućem periodu mogli bi se očekivati veći podsticaji za investitore koji budu ulagali u ovaj vid dobijanja energije.

Prostornim planom Grada Valjeva rezervisan je prostor za 13 lokacija budućih malih hidroelektrana na području grada Valjeva, sa procenjenom snagom od 9.785 KW i mogućom/potencijalnom proizvodnjom od 30.937 MW/h.

Na osnovu „Master plana obnovljivih izvora energije na teritoriji grada Valjeva”, postoje povoljni prirodni uslovi za iskorišćenje ovog resursa. Prednost malih vetrogeneratora nad drugim vrstama je u nižoj nabavnoj ceni i prihvatljivim ulaganjima za postavljanje, rad i održavanje.

Hidrotermalana energija predstavlja toplotnu energiju podzemnih voda toplijih od 10 stepeni. Dosadašnja geološka istraživanja pokazala su da se geotermalni izvori nalaze u Petnici, u aluvijalnoj ravni rečice Banja, na lokalitetu u selu Paune i na lokalitetu „Mlakva“ u naselju Grabovica. U Valjevu postoje pozitivna iskustva sa primenom ove energije prilikom rekonstrukcije Urgentnog centra i izrade podnog grejanja, koje je u funkciji zahvaljujući geotermalnoj vodi, koja se ovde neposredno nalazi na dubini od 700 metara, sa 34 stepena C.

Grad Valjevo bi primenom navedenih obnovljivih izvora energije godišnje mogao da proizvede i preda u elektroenergetsku mrežu ukupno godišnje: **259,358 Gwh/god.**

4 LJUDSKI RESURSI

U odnosu na teritoriju grada u celini, gradska urbana zona Valjeva sa svojim prigradskim naseljima beleži znatno intenzivniji porast broja stanovnika. Broj stanovnika se u periodu 1948 - 2002. godine u samom gradu Valjevu povećavao po prosečnoj godišnjoj stopi od 21,8‰ (indeks 386,1), u prigradskim naseljima po stopi od 6,4‰ (indeks 142,1), a na celoj teritoriji grada po stopi od 5,8‰ (indeks 137,3). I u poslednjem popisnom periodu, iako se stanovništvo grada brojčano smanjilo, gradska zona i prigradska naselja beleže porast (prosečna godišnja stopa rasta u gradu 3,1‰ i 3,3‰ u prigradskim naseljima). Naime, u gradskom naselju i prigradskoj zoni 1948. godine je živelo oko 32% stanovništva Grada, 1971. godine oko 55%, a 2002. godine 73%. Po poslednjem popisu iz 2011. godine, područje koje pokriva grad Valjevo ima 90.312 stanovnika sa stopom nataliteta od 8,1%. Sredinom 2013. godine, u Valjevu je nezaposleno 9.274 lica, što je stopa nezaposlenosti od 22,70%.

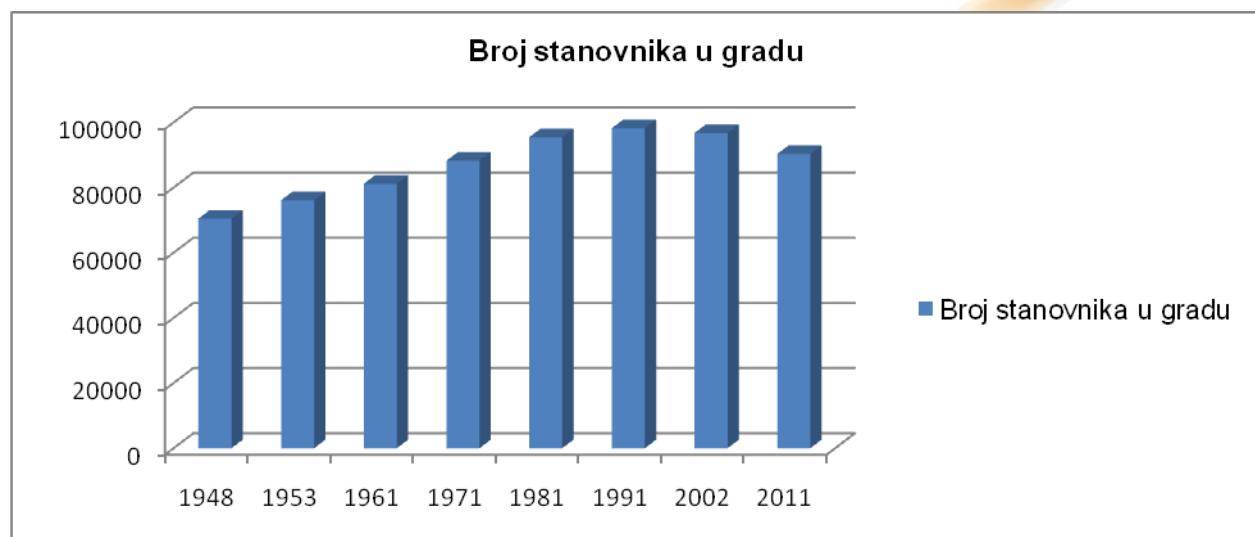
U Valjevu postoji 6 srednjih škola, Viša poslovna škola strukovnih studija i nekoliko privatnih fakulteta koji su izvor visokokvalifikovane radne snage. Nezaposlenost prema zanimanjima pokazuje suficitarnost sledećih struka i zanimanja: sve struke i zanimanja trećeg, četvrtog i šestog stepena koji se edukuju u srednjim i visokim školama u Valjevu. Najbrojniji su inženjeri poljoprivrede, pravnici i ekonomisti, inženjeri mašinstva, inženjeri rudarstva, geologije, šumarstva, hortikulture, saobraćaja, politikolozi i istoričari umetnosti. Deficitarna zanimanja su: zidari, tesari, armirači, građevinski limari, gipseri, građevinski bravari, varioci, tapetari, šivači kože, točioci pića, konobari, farmaceutski i sanitarni tehničari i ofset mašinisti. U visokoj spremi to su: inženjeri elektrotehnike, metalurzi, građevinski inženjeri, arhitekte, farmaceuti, stomatolozi, profesori engleskog jezika, matematike i fizike. O kvalitetu naših kadrova najbolje govori izjava direktora „Gorenje“-a: „Radnici zadovoljavaju iste kriterijume kao i radnici u Velenju, rezultati su gotovo isti, da ne kažem da su ovde za koji procenat i bolji nego u Sloveniji“.

4.1 Stanovništvo (broj stanovnika i stopa rasta)

Tabela 8. Uporedni pregled broja stanovnika, podaci iz popisa. Ra/Ro*100

	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Broj stanovnika u gradu	70.459	76.104	81.173	88.267	95.449	98.226	96.761	90.312
Broj stanovnika u okrugu	192.572	201.411	202.630	202.990	205.094	200.560	192.204	174.513
Broj stanovnika u Srbiji	6.527.583	6.978.119	7.641.962	8.446.726	9.313.686	7.822.795	7.498.001	7.186.862
Promena broja stanovnika u gradu	/	5.645	5.069	7.094	7.182	2.777	-1.465	-6.449
Promena broja stanovnika u okrugu	/	8.839	1.219	360	2.104	-4.534	-8.356	-17.691
Promena broja stanovnika u Srbiji	/	450.536	663.843	804.764	866.960	-1.490.891	-324.794	-311.139
Stopa rasta broja stanovnika u gradu	/	8,01	6,66	8,74	8,14	2,91	-1,49	-6,66
Stopa rasta broja stanovnika u okrugu	/	4,59	0,61	0,18	1,04	-2,21	-4,17	-9,20
Stopa rasta broja stanovnika u Srbiji	/	6,90	9,51	10,53	10,26	-16,01	-4,15	-4,15

* Izvor: RZS

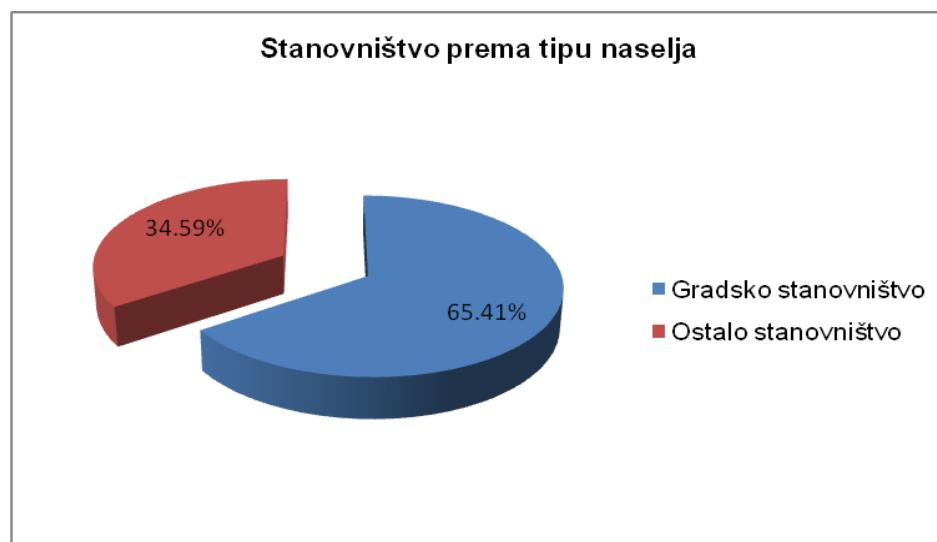

4.2 Stanovništvo prema tipu naselja

Tabela 9. Struktura stanovništva prema tipu naselja

	Grad		Okrug		Srbija	
	Broj	Učešće (%)	Broj	Učešće (%)	Broj	Učešće (%)
Gradsko stanovništvo	59.073	65,41	73.558	42,15	4.271.872	59,44
Ostalo stanovništvo	31.239	34,59	100.955	57,85	2.914.990	40,56
Ukupno stanovništvo	90.312	100	174.513	100	7.186.862	100

* Izvor: RZS, Popis stanovništva 2011. godina

4.3 Vitalni događaji

Tabela 10. Vitalni događaji, 2013.

	Grad	Okrug	Srbija
Živorođeni	670	1.240	65.554
Živorođeni na 1000 stanovnika	7,2	7,5	9,2
Umrli	1.273	2.633	100.300
Umrli na 1000 stanovnika	14,3	15,4	14
Prirodni priraštaj	-603	-1.393	-34.746
Prirodni priraštaj na 1000 stanovnika	-6,8	-8,1	-4,8

* Izvor: saopštenje Republički zavod za statistiku broj 163 - god. LXIV, 30.06.2014

Tabela 11. Struktura stanovništva starog 15 godina i više prema broju živorođene dece

	Grad	Udeo u ukupnom broju žena starih 15 i više god. u gradu (%)
Ukupno	40.545	100
Nije rađala	9.908	24,44
Rodila	1 dete	23,39
	2	43,63
	3	6,89
	4	1,27
	5 i više dece	0,37

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

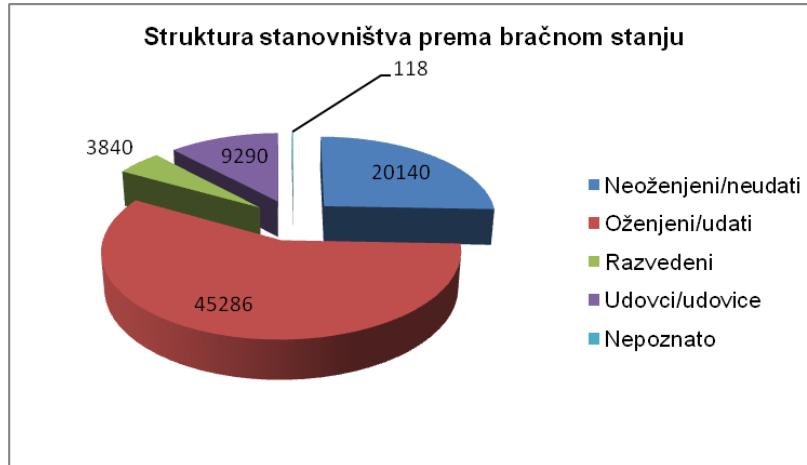
4.4 Stanovništvo prema bračnom stanju

Tabela 12. Struktura stanovništva starog 15 i više godina prema bračnom stanju i polu

	Grad	Udeo u ukupnom broju stanovnika starog 15 i više u gradu
Ukupno	78.674	100
Neoženjeni/neudati	20.140	25,59
Oženjeni/udati	45.286	57,56
Razvedeni	3.840	4,88
Uдовци/udovice	9.290	11,80
Nepoznato	118	0,15

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. Godina

4.5 Starosna struktura stanovništva

U razvoju grada Valjeva poslednjih decenija došlo je do promena u starosnoj i polnoj strukturi stanovništva, koja globalno posmatrajući vode ka povećanju broja starih lica, u odnosu na broj mladih, prvenstveno u seoskim naseljima. Ovaj trend dovodi do pojave velikog broja, tzv. „staračkih“ domaćinstava i odumiranja pojedinih sela. Prosečna starost stanovništva na teritoriji grada Valjeva je 43,2 godine.

Procentualni udio stanovništva predškolskog i školskog uzrasta, u odnosu na ukupan broj stanovnika je manji, dok je procenat učešća radno sposobnog stanovništva isti u odnosu na popis iz 2002. godine, s tim što je u apsolutnom iznosu taj broj manji za preko 3.600 stanovnika.

Polna struktura stanovništva je neznatno na strani žena (51,12%), u svim starosnim grupama, osim u kategorijama najmlađeg stanovništva (0-19 godina), gde je taj odnos na strani muškaraca (51,56%). Ohrabruje podatak da se sve više porodica, u poslednje dve godine, tamo gde su oba roditelja zaposlena, odlučuju za drugo, treće, pa čak i četvrto dete, što ranijih godina nije bio slučaj.

Tabela 13. Struktura stanovništva prema starosti i polu

		GRAD	Udeo u ukupnom broju stanovnika u gradu (%)
Ukupno stanovništvo	Ukupno	90.312	100
	muško	44.148	48,88
	žensko	46.164	51,12
0-4	Ukupno	3.724	4,12
	muško	1.992	2,21
	žensko	1.732	1,92
5-9	Ukupno	3.991	4,42
	muško	2.009	2,22
	žensko	1.982	2,19
10-14	Ukupno	3.923	4,34
	muško	2.018	2,23
	žensko	1.905	2,11
15-19	Ukupno	4.835	5,35
	muško	2.467	2,73
	žensko	2.368	2,62
20-24	Ukupno	5.657	6,26
	muško	2.912	3,22
	žensko	2.745	3,04
25-29	Ukupno	5.818	6,44
	muško	3.055	3,38
	žensko	2.763	3,06
30-34	Ukupno	5.945	6,58

	muško	2.976	3,30
	žensko	2.969	3,29
35-39	Ukupno	5.938	6,57
	muško	2.993	3,31
	žensko	2.945	3,26
40-44	Ukupno	5.873	6,50
	muško	2.767	3,06
	žensko	3.106	3,44
45-49	Ukupno	6.771	7,50
	muško	3.389	3,75
	žensko	3.382	3,74
50-54	Ukupno	7.407	8,20
	muško	3.558	3,94
	žensko	3.849	4,26
55-59	Ukupno	8.003	8,86
	muško	3.914	4,33
	žensko	4.089	4,53
60-64	Ukupno	6.188	6,85
	muško	3.032	3,36
	žensko	3.156	3,49
65-69	Ukupno	4.269	4,73
	muško	2.006	2,22
	žensko	2.263	2,51
70-74	Ukupno	4.456	4,93
	muško	1.946	2,15
	žensko	2.510	2,78
75-79	Ukupno	4.216	4,67
	muško	1.809	2,00
	žensko	2.407	2,67
80-84	Ukupno	2.337	2,59
	muško	963	1,07
	žensko	1.374	1,52
85 i više	Ukupno	961	1,06
	muško	342	0,38
	žensko	619	0,69

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

Tabela 14. Struktura stanovništva po osnovnim kontigentima

	Grad, 2002		Grad, 2011	
	Broj stanovnika	Udeo u ukupnom stanovništvu (%)	Broj stanovnika	Udeo u ukupnom stanovništvu (%)
Predškolski uzrast 0-6	6.000	6.20	5.424	6.01
Školski uzrast 7-14	8.523	8.81	6.868	7.60
Radni kontigent 15-64	65.512	67.70	61.781	68.52
Stanovništvo od 65 godina i više	16.142	16.68	16.239	17.98
Žene u fertilnom periodu 15-49	24.249	25.06	21.339	23.63
Ukupno	96.761	100	90.312	100

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

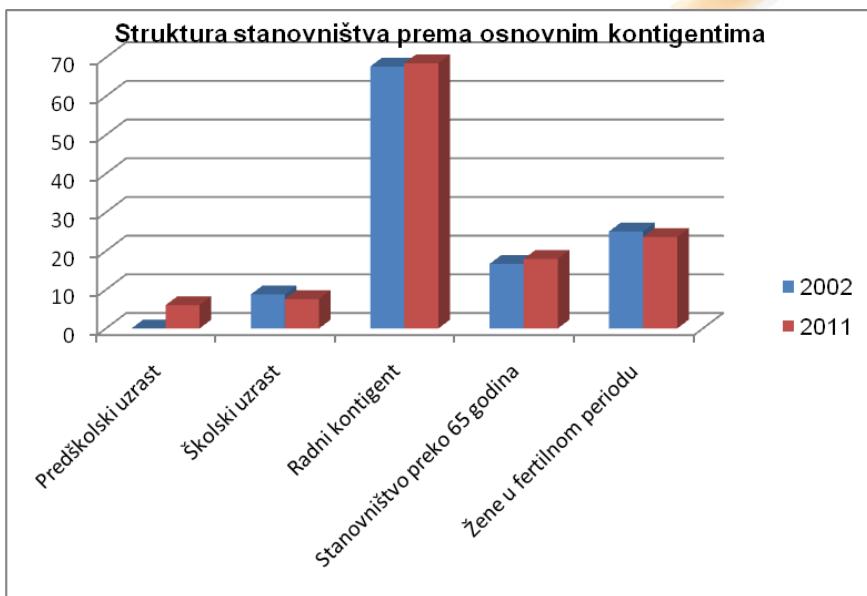

Tabela 15. Starosni indikatori stanovništva

	Grad	Okrug	Srbija
Prosečna starost (godine)	43,2	43,4	42,2
Očekivano trajanje života-muškarci	72,85	72,94	72,22
Očekivano trajanje života-žene	77,30	77,22	77,29
Indeks starenja**	129,09	105,2	114,32

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

** Indeks starenja-predstavlja odnos starog (60 i više godina) prema mlađom (0-19) stanovništvu

4.6 Polna struktura stanovništva

Tabela 16. Polna struktura stanovništva

	Broj stanovnika u gradu	Struktura stanovništva u gradu (%)	Broj stanovnika u okrugu	Struktura stanovništva u okrugu (%)	Broj stanovnika u Srbiji	Struktura stanovništva u Srbiji (%)
Muško	44.148	48,88	86.476	49,55	3.499.176	48,69
Žensko	46.164	51,12	88.037	50,45	3.687.686	51,31
Ukupno	90.312	100	174.513	100	7.186.862	100

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

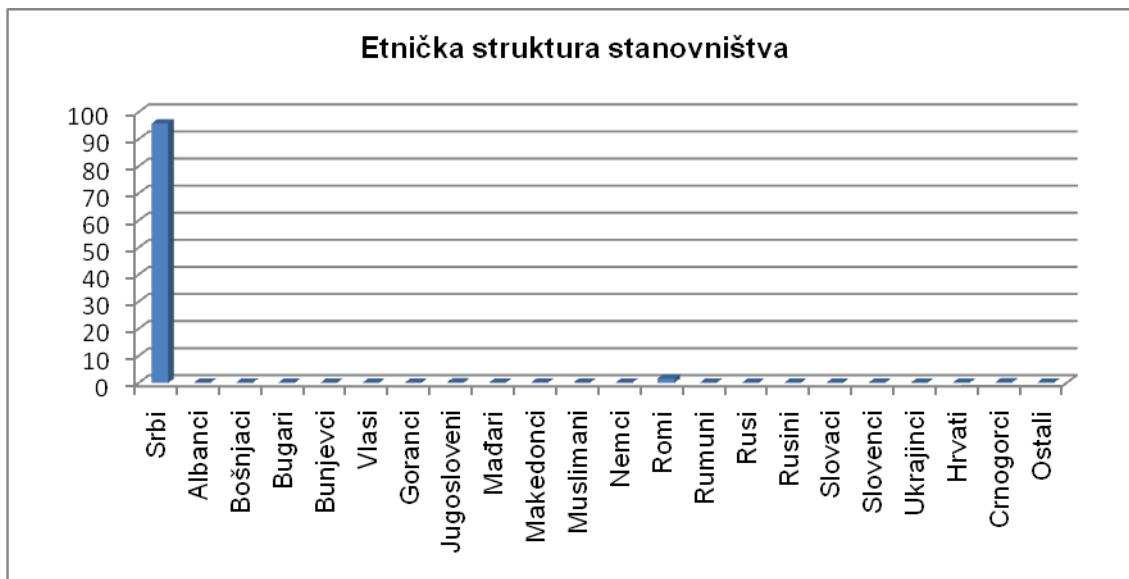
4.7 Etnička struktura stanovništva

Tabela 17. Nacionalna struktura stanovništva

	Grad		Okrug		Srbija	
	Broj	Udeo u ukupnom stanovništvu (%)	Broj	Udeo u ukupnom stanovništvu (%)	Broj	Udeo u ukupnom stanovništvu (%)
Srbi	86.423	95,69	166.325	95,31	5.988.150	83,32
Albanci	6	0,01	12	0,01	5.809	0,08
Bošnjaci	8	0,01	9	0,01	145.278	2,02
Bugari	2	0,00	7	0,00	18.543	0,26
Bunjevci	3	0,00	5	0,00	16.706	0,23
Vlasi	0	0,00	0	0,00	35.330	0,49
Goranci	22	0,02	23	0,01	7.767	0,11
Jugosloveni	105	0,12	161	0,09	23.303	0,32
Mađari	21	0,02	32	0,02	253.899	3,53
Makedonci	80	0,09	133	0,08	22.755	0,32
Muslimani	22	0,02	45	0,03	22.301	0,31
Nemci	11	0,01	16	0,01	4.064	0,06
Romi	1.413	1,56	4.045	2,32	147.604	2,05
Rumuni	5	0,01	78	0,04	29.332	0,41
Rusi	20	0,02	30	0,02	3.247	0,05
Rusini	2	0,00	4	0,00	14.246	0,20
Slovaci	2	0,00	12	0,01	52.750	0,73

Slovenci	19	0,02	30	0,02	4.033	0,06
Ukrajinci	7	0,01	13	0,01	4.903	0,07
Hrvati	72	0,08	120	0,07	57.900	0,81
Crnogorci	135	0,15	215	0,12	38.527	0,54
Ostali	100	0,11	133	0,08	17.558	0,24
Neizjašnjeni i neopredeljeni	565	0,63	1.087	0,62	160.346	2,23
Regionalna pripadnost	13	0,01	16	0,01	30.771	0,43
Nepoznato	1.256	1,39	1.962	1,12	81.740	1,14
Ukupno	90.312	99,98	174.513	100,00	7.186.862	100,00

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

4.8 Struktura stanovništva prema veroispovesti

Tabela 18. Struktura stanovništva prema veroispovesti

	Grad		Okrug		Srbija	
	Broj	(%)	Broj	(%)	Broj	(%)
Pravoslavna	85.374	97,38	166.562	97,80	6.079.396	92,73
Katolička	163	0,19	245	0,14	356.957	5,44
Protestantska	22	0,03	29	0,02	71.284	1,09
Ostale hrišćanske	3	0,00	10	0,01	3.211	0,05
Islamska	44	0,05	69	0,04	222.828	3,40
Judaistička	-	-	2	0,00	578	0,01
Istočnjačke veroispovesti	8	0,01	19	0,01	1.237	0,02
Ostale veroispovesti	17	0,02	21	0,01	1.776	0,03
Agnostici	23	0,03	31	0,02	4.010	0,06
Нису верници	375	0,43	466	0,27	80.053	1,22
Нису се изјаснили	707	0,81	1.331	0,78	220.735	3,37
Непознато	1.463	1,67	2.267	1,33	99.714	1,52
Свега	87.675	100,00	170.307	100,00	6.555.931	100,00
Укупно	90.312	-	174.513	-	7.186.862	-

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina (Разлику до "свега" чине лица која су се изјаснила као хришћани.)

4.9 Struktura stanovništva prema maternjem jeziku

Tabela 19. Struktura stanovništva prema maternjem jeziku

	Grad		Okrug		Srbija	
	Broj	(%)	Broj	(%)	Broj	(%)
Srpski	87.835	97,26	169.611	97,19	6.330.919	88,09
Albanski	5	0,01	14	0,01	10.040	0,14
Bosanski	6	0,01	11	0,01	138.871	1,93
Bugarski	1	0,00	2	0,00	13.337	0,19
Bunjevački	-	-	-	-	6.835	0,10
Vlaški	-	-	-	-	43.095	0,60
Mađarski	19	0,02	28	0,02	243.146	3,38
Makedonski	50	0,06	87	0,05	12.706	0,18
Nemački	12	0,01	19	0,01	2.190	0,03
Romski	761	0,84	1.969	1,13	100.668	1,40
Rumunski	10	0,01	154	0,09	29.075	0,40
Ruski	25	0,03	37	0,02	3.179	0,04
Rusinski	-	-	-	-	11.340	0,16
Slovački	1	0,00	9	0,01	49.796	0,69
Slovenački	20	0,02	29	0,02	2.269	0,03
Hrvatski	19	0,02	36	0,02	19.223	0,27
Crnogorski	7	0,01	16	0,01	2.519	0,04
Ostali jezici	138	0,15	203	0,12	39.463	0,55
Nisu se izjasnili	183	0,20	363	0,21	46.499	0,65
Nepoznato	1.220	1,35	1.925	1,10	81.692	1,14
Ukupno	90.312	100,00	174.513	100,00	7.186.862	100,00

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

4.10 Struktura stanovništva prema maternjem jeziku

4.10.1 Struktura stanovništva prema aktivnosti i polu

Tabela 20. Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti i polu

		Grad	Udeo u ukupnom stanovništvu grada (%)
Ukupno stanovništvo		90.31	100
Ekonomski aktivno stanovništvo	ukupno	42.89	47,50
	muško	23.73	26,28
	žensko	19.15	21,21
Ekonomski aktivno stanovništvo koje obavlja zanimanje	ukupno	35.50	39,31
	muško	19.80	21,93
	žensko	15.69	17,38
Nezaposleni	ukupno	7.396	8,19
	muško	3.936	4,36
	žensko	3.460	3,83
Ekonomski neaktivno stanovništvo	ukupno	47.41	52,50
	muško	20.41	22,60
	žensko	27.00	29,90
Penzioneri	ukupno	19.43	21,52
	muško	8.309	9,20
	žensko	11.126	12,32

Učenici/studenti (15 i više godina)	ukupno	7.048	7,80
	muško	3.353	3,71
	žensko	3.695	4,09
Deca mlađa od 15 godina	ukupno	11.638	12,89
	muško	6.019	6,66
	žensko	5.619	6,22
Lica sa prihodima od imovine	ukupno	151	0,17
	muško	110	0,12
	žensko	41	0,05
Lica koja obavljaju samo kućne poslove	ukupno	5.504	6,09
	muško	496	0,55
	žensko	5.008	5,55
Ostalo	ukupno	3.640	4,03
	muško	2.123	2,35
	žensko	1.517	1,68

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

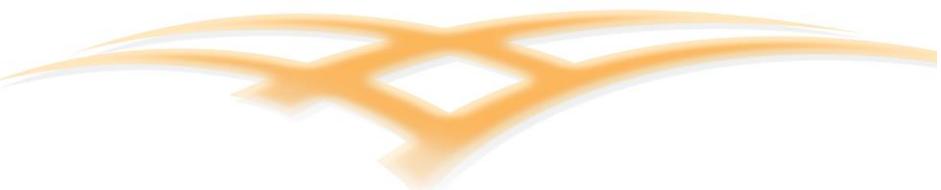
4.10.2 Struktura aktivnog stanovništva prema vrsti zanimanja i oblasti delatnosti

Tabela 21. Struktura ekonomski aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje prema zanimanju, polu i starosti

		Ukupno	15 - 24	25 – 34	35 – 44	45 – 54	55 – 64	65 i više
Ukupno*	U	35.500	2.125	7.606	8.742	9.490	5.217	2.320
	M	19.802	1.301	4.037	4.515	5.145	3.470	1.334
	Ž	15.698	824	3.569	4.227	4.345	1.747	986
Poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo	U	9.605	535	944	1.521	2.147	2.192	2.266
	M	5.779	376	566	853	1.271	1.414	1.299
	Ž	3.826	159	378	668	876	778	967
Rudarstvo	U	163	2	29	53	50	29	/
	M	138	2	24	44	41	27	/
	Ž	25	/	5	9	9	2	/
Prerađivačka industrija	U	7.549	499	2.084	2.045	2.087	825	9
	M	4.275	288	1.030	1.040	1.246	664	7
	Ž	3.274	211	1.054	1.005	841	161	2
Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom	U	388	7	59	116	124	80	2
	M	295	6	52	81	91	63	2
	Ž	93	1	7	35	33	17	/
Snabdevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i sl.	U	481	14	81	125	173	87	1
	M	363	12	62	101	115	72	1
	Ž	118	2	19	24	58	15	/
Građevinarstvo	U	1.939	166	468	473	557	273	2
	M	1.717	162	415	402	481	255	2
	Ž	222	4	53	71	76	18	-
Trgovina na veliko i trgovina na malo, popravka motornih	U	3.776	356	1.104	1.085	920	305	6
	M	1.746	155	512	429	439	208	3

vozila i motocikala	Ž	2.030	201	592	656	481	97	3
	U	1.420	66	284	448	448	171	3
Saobraćaj i skladištenje	M	1.194	57	247	359	369	159	3
	Ž	226	9	37	89	79	12	-
Usluge smeštaja i ishrane	U	803	106	196	209	218	73	1
	M	397	60	115	88	90	43	1
Informisanje i komunikacije	Ž	406	46	81	121	128	30	-
	U	413	16	107	138	111	41	/
Finansijske delatnosti i delatnosti osiguranja	M	259	11	60	80	75	33	/
	Ž	154	5	47	58	36	8	/
Poslovanje nekretninama	U	516	9	164	151	152	39	1
	M	182	4	59	60	39	19	1
	Ž	334	5	105	91	113	20	/
Stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti	U	36	/	2	16	14	4	/
	M	22	/	-	11	8	3	/
	Ž	14	/	2	5	6	1	/
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	U	750	26	194	180	224	118	8
	M	381	13	92	84	109	76	7
	Ž	369	13	102	96	115	42	1
Državna uprava, odbrana i obavezno socijalno osiguranje	U	440	19	111	119	134	57	/
	M	291	14	79	78	78	42	/
	Ž	149	5	32	41	56	15	/
Obrazovanje	U	2.262	122	576	710	619	233	2
	M	1291	76	367	449	277	121	1
	Ž	971	46	209	261	342	112	1
Zdravstvena i socijalna zaštita	U	1.865	40	471	532	492	328	2
	M	509	11	124	108	133	132	1
	Ž	1.356	29	347	424	359	196	1
Umetnost, zabava i rekreacija	U	2.105	39	428	563	810	259	6
	M	499	9	109	128	167	82	4
	Ž	1.606	30	319	435	643	177	2
Ostale uslužne delatnosti	U	315	31	103	73	76	32	/
	M	168	17	53	37	42	19	/
	Ž	147	14	50	36	34	13	/
Delatnost domaćinstva kao poslodavca, delatnost domaćinstva koje proizvodi robu i usluge za svoje potrebe	U	578	66	182	154	108	58	10
	M	243	25	59	65	61	31	2
	Ž	335	41	123	89	47	27	8
Delatnost eksteritorijalnih organizacija i tela	U	7	/	/	1	5	1	/
	M	1	/	/	-	-	1	/
	Ž	6	/	/	1	5	/	/
Nepoznato	U	4	/	1	2	1	/	/
	M	4	/	1	2	1	/	/
	Ž	/	/	/	/	/	/	/
	U	85	6	18	28	20	12	1
	M	48	3	11	16	12	6	/
	Ž	37	3	7	12	8	6	1

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

4.11 Obrazovna struktura stanovništva

Obrazovna struktura stanovništva, po poslednjem popisu iz 2011. godine, je bolja u odnosu na prethodni popis. Smanjen je broj nepismenih osoba, osoba sa nepotpunim obrazovanjem ali i osoba sa samo osnovnim obrazovanjem. To je ujedno i posledica nepovoljne demografske starosti, ali je primetan i porast stanovnika koje je u medjuvremenu stekao srednje i više obrazovanje. Naročito je primetan porast visokoobrazovanih, kojih je, prema popisu iz 2002. godine bilo 4.491, a nakon popisa iz 2011. godine, taj broj iznosi 6.860. Taj podatak najbolje objašnjava povećan broj visokoobrazovnih ustanova u gradu Valjevu izmedju dva popisa.

Tabela 22. Struktura stanovništva starog 15 i više godina prema školskoj spremi i pismenosti

	Grad (broj)			Grad (%)			Srbija (broj)			Srbija (%)		
	ukupno	muškarci	ukupno	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene
Ukupno stanovništvo (>15)	78.674	38.129	40.545	100	100	100	6.161.584	2.971.868	3.189.716	100	100	100
Bez školske spreme	2.211	247	1.964	2,81	0,65	4,84	164.884	30.628	134.256	2,68	1,03	4,21
Nepotpuno osnovno obrazovanje	10.136	4.076	6.060	12,88	10,69	14,95	677.499	241.226	436.273	11,00	8,12	13,68
Osnovno obrazovanje	16.922	8.326	8.596	21,60	21,84	21,20	1.279.116	593.463	685.653	20,76	19,97	21,50
Srednje obrazovanje	37.992	20.018	17.974	48,29	52,50	44,33	3.015.092	1.613.356	1.401.736	48,93	54,29	43,95
Više obrazovanje	4.307	2.044	2.263	5,47	5,36	5,58	348.335	173.132	175.203	5,65	5,83	5,49
Visoko obrazovanje	6.860	3.307	3.553	8,72	8,67	8,76	652.234	308.824	343.410	10,59	10,39	10,77
Nepoznato	246	111	135	0,31	0,29	0,33	24.424	11.239	13.185	0,40	0,38	0,41
Nepismeni ukupno	1.530	178	1.352	1,85	0,47	3,33	127.463	22.831	104.632	1,96	0,77	3,28

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

4.12 Stanovništvo

4.12.1 Porodice

Tabela 23. Struktura porodica prema broju dece

	Grad 2011. godina	Udeo u ukupnom broju porodica u gradu (%)
Broj porodica - ukupno	19.099	100
Broj porodica bez dece		
Broj porodica sa decom	19.099	100
Broj porodica sa 1 detetom	10.660	55,81
Broj porodica sa 2 deteta	7.430	38,90
Broj porodica sa 3 deteta	876	4,59
Broj porodica sa 4 deteta	110	0,58
Broj porodica sa 5 i više dece	23	0,12
Broj porodica sa decom mlađom od 25 godina		
Broj dece mlađe od 25 godina	21.819	/
Prosečan broj dece mlađe od 25 godina po porodici	1,14	/

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. Godina

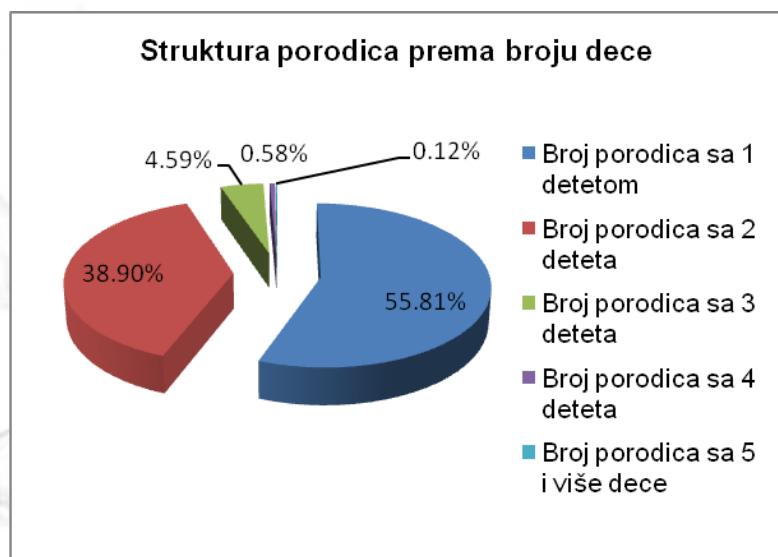
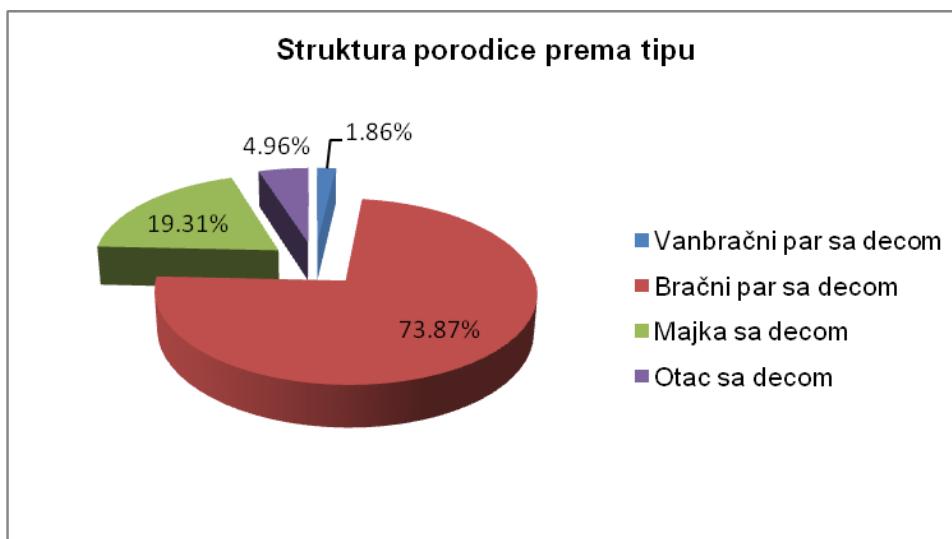

Tabela 24. Struktura porodica prema tipu

	Grad	Udeo u ukupnom broju porodica u gradu (%)
Broj porodica - ukupno	19.099	100
Vanbračni par sa decom	355	1,86
Bračni par sa decom	14.108	73,87
Majka sa decom	3.688	19,31
Otac sa decom	948	4,96

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

4.12.2 Domaćinstva

Broj domaćinstava na teritoriji grada Valjeva je u padu, tako da u poređenju sa 2002. godinom, kada smo imali 33.081 domaćinstava, taj broj je pao na 31.401 domaćinstvo. Do ovog smanjenja domaćinstava najviše je došlo usled nestajanja samačkih i dvočlanih „staračkih“ domaćinstava.

Tabela 25. Struktura domaćinstava prema broju članova

		Broj domaćinstava	Udeo u ukupnom broju domaćinstava u gradu (%)
Domaćinstva u gradu	ukupno	31.401	100
	sa 1 članom	6.757	21,52
	2	7.958	25,34
	3	6.605	21,03
	4	5.680	18,09
	5	2.363	7,53
	6	2.038	6,49
Prosečan broj članova domaćinstva	Grad	2,87	/
	Okrug	2,96	/
	Srbija	3,03	/

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

4.13 Migracije stanovništva

Tabela 26. Broj doseljenika po vremenskim periodima

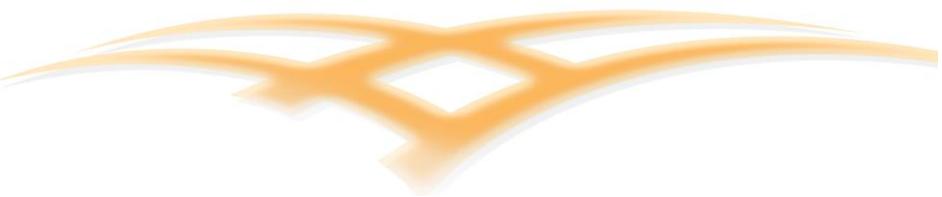
	Broj	Udeo u ukupnom broju doseljenika u gradu (%)	Udeo u ukupnom broju stanovnika u gradu (%)
Ukupan broj stanovnika	90.312	/	100
Od rođenja stanuje u istom mestu	52.815	/	58,48
Doseljenici			
Ukupno	37.497	100	41,52
1980 i ranije	19.719	52,59	21,83
1981-1985	2.943	7,85	3,26
1986-1990	2.780	7,41	3,08
1991-1995	3.365	8,97	3,73
1996-2000	2.578	6,88	2,85
2001-2005	2.068	5,52	2,29
2006 i kasnije	3.181	8,48	3,52
Nepoznato	863	2,30	0,96

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

Tabela 27. Struktura doseljenika prema području sa kojeg su doseljeni, 1940 - 2011. godine

	Grad	Udeo u ukupnom broju doseljenika u gradu (%)
Doseljenici - ukupno	37.497	100
Srbije - ukupno	32.517	86,72
Iz drugog naselja iste opštine	14.533	38,76
iz druge opštine iste oblasti	7.642	20,38
iz druge oblasti	10.342	27,58
iz bivsih republika SFRJ	4.177	11,14
iz drugih zemalja	799	2,13
nepoznato	4	0,01

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

5 STAMBENI RESURSI

5.1 Stambena statistika

Tabela 28. Uporedni pregled broja stanova

		1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Grad	broj stanova u gradu	23.022	29.926	32.868	35.039	36.361
	porast broja stanova (%)	/	130	110	107	104
Okrug	broj stanova u okrugu	50.951	64.216	67.354	69.769	71.963
	porast broja stanova (%)	/	126	105	104	103
Srbija	broj stanova u Srbiji	2.095.612	2.579.845	2.556.092	2.743.996	3.012.923
	porast broja stanova (%)	/	123	99	107	110

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

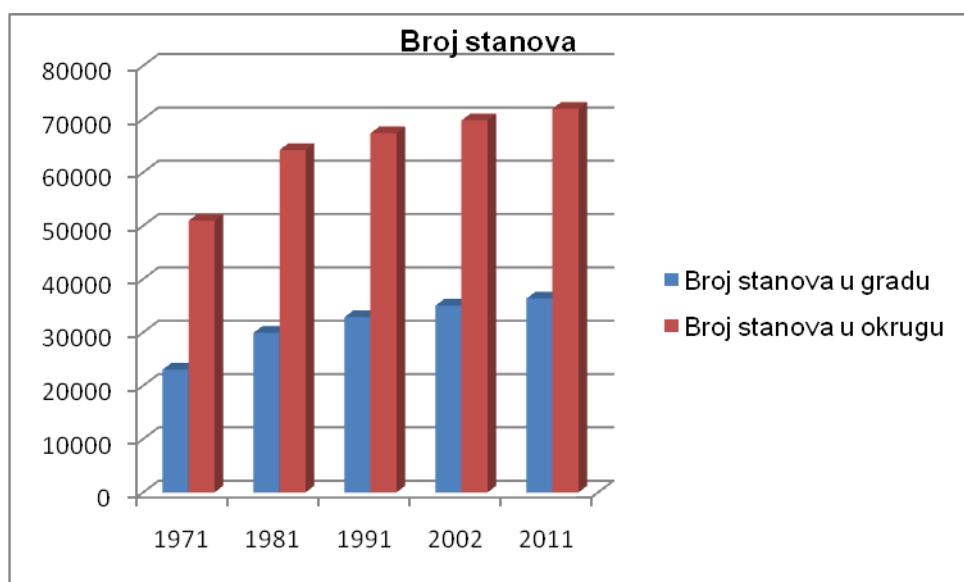

Tabela 29. Broj i površina stanova, drugih nastanjenih prostorija, kolektivnih stanova i nastanjena lica

	Grad		Okrug		Srbija	
	Ukupan broj/površina	Prosek po stanu	Ukupan broj/površina	prosek	Ukupan broj/površina	prosek
Broj stanova	30.728	/	58.031	/	2.423.208	/
Površina stanova (m ²)	2.219.762	72,24	4.374.805	75,39	179.703.282	74,16
Broj lica u stanovima	90.011	3	173.942	3	7.120.978	3
Broj drugih nastanjenih prostorija (nastanjene poslovne prostorije)	40	/	144	/	5.563	/
Broj drugih nastanjenih prostorija (prostорије nastanjene iz nužde)	67	/	72	/	7.635	/
Broj drugih nastanjenih prostorija	107	/	216	/	13.198	/
Površina drugih nastanjenih prostorija (nastanjene poslovne prostorije)	2.234	/	4.008	/	297.419	/
Površina drugih nastanjenih prostorija (prostорије nastanjene iz nužde)	1.191	/	2.367	/	134.458	/
Površina drugih nastanjenih prostorija (m ²)	3.425	32,01	6.375	29,51	431.877	32,72
Broj lica u drugim nastanjenim prostorijama	206	2	444	2	34.735	3
Broj kolektivnih stanova	12	/	16	/	702	/
Površina kolektivnih stanova		0.00		0.00		0.00
Broj lica u kolektivnim stanovima		0.0	98	6,1	29.741	42,4

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

Prosečna površina stana u gradu Valjevu je manja od prosečne površine stana u okrugu i prosečne površine stana u republici Srbiji. Prosečan broj lica u stanu je isti u svim prostornim jedinicama.

Tabela 30. Struktura stanova prema vrsti i opremljenosti

	Grad	Udeo u ukupnom broju stanova u gradu (%)	Prosečna površina stana (m ²)			Broj stanova		Ukupna površina stanova		
			Grad	Okrug	Srbija	Okrug	Srbija	Grad	Okrug	Srbija
Stanovi - ukupno	40.612	100	68,55	70,70	71,33	85.072	3.231.931	2.784.068	6.014.888	230.518.414
Stanovi u vlasništvu fizičkih lica		0								
Vrsta stana	posebne sobe	0								
	garsonjere i 1-sobni	548	1,35	29,47	28,36	26,38	844	62.119	16.151	23.939
	2-sobni	5.385	13,26	38,99	39,25	38,93	8.648	316.366	209.944	339.407
	3-sobni	12.733	31,35	59,71	60,53	58,82	22.987	821.730	760.245	1.391.307
	4-sobni	6.871	16,92	81,77	81,75	77,62	13.969	684.166	561.830	1.141.919
Broj stanova opremljenih	5 i više sobni	5.191	12,78	129,38	127,62	119,35	11.583	538.827	671.592	1.478.233
	vodovodom	24.332	59,91	63,39	67,71	70,05	53.382	1.559.917	1.542.457	3.614.589
	el. strujom	40.399	99,48	41,00	65,63	68,20	61.592	1.720.964	1.656.319	4.042.067
	kupatilom	34.647	85,31	72,14	75,86	74,40	67.477	2.790.904	2.499.554	5.118.738
	nužnikom	35.119	86,47	71,76	75,39	74,03	68.599	2.835.839	2.520.176	5.171.953
* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina										

Opremljenost stanova instalacijama u gradu Valjevu je dobra.

Tabela 31. Struktura stanova prema godini

	Grad	Udeo u ukupnom broju stanova u gradu (%)	Prosečna površina stana (m ²)			Broj stanova		Ukupna površina stanova		
			Grad	Okrug	Srbija	Okrug	Srbija	Grad	Okrug	Srbija
Stanovi - ukupno	40612	100	68,55	70,70	71,33	85072	3231931	2784068	6014888	230518414
Stanovi izgrađeni	pre 1919. godine	496	1,221313897	0	0	0	1039	115879	-	-
	1919-1945	1511	3,720575199	0	0	0	3473	206365	-	-
	1946-1960	5181	12,75731311	0	0	0	10624	328962	-	-
	1961-1970	7924	19,51147444	0	0	0	15323	531274	-	-
	1971-1980	9046	22,27420467	0	0	0	19776	661530	-	-
	1981-1990	8457	20,82389442	0	0	0	17735	532563	-	-
	1991-2000	4307	10,60523983	0	0	0	9542	265840	-	-
	2001-2005	1649	4,060376243	0	0	0	3768	139538	-	-
	2006 i kasnije	1832	4,510981976	0	0	0	3359	188017	-	-
	Nastanjenni, a nisu završeni	55	0,135427952	0	0	0	56	4997	-	-
	nepoznata godina	154	0,379198267	0	0	0	377	256966	-	-

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

Najveći broj izgrađenih stanova je u dekadama od 1961. godine do 1990. godine.

Tabela 32. Struktura nastanjenih stanova prema broju domaćinstava i lica

		Grad	Udeo u ukupnom broju stanova u gradu (%)
Stanovi u kojima stane Nastanjeni stanovi-ukupno	Nastanjeni stanovi-ukupno	30.728	100
	1 domaćinstvo	30.200	98,28
	2 domaćinstva	500	1,63
	3 i više domaćinstava	28	0,09
	1 lice	6.480	21,09
	2	7.597	24,72
	3	6.364	20,71
	4	5.564	18,11
	5	2.483	8,08
	6	1.513	4,92
7 i više lica		727	2,37

* Izvor: Popis stanovništva, 2011. godina

Broj stanova u kojima je nastanjeno jedno domaćinstvo je veći od 98 %. U najvećem broju stanova stane od jednog do tri lica.

5.2 Stambena izgradnja

Tabela 33. Novoizgrađene stambene jedinice, pregled po godinama

		2011.	2012.
Novoizgrađeni stambeni objekti (individualno stanovanje)	Ukupno:	133	113

* Izvor: Odeljenje za urbanizam

Broj novoizgrađenih objekata u 2012. godini je smanjen, u odnosu na isti period 2011. godine.

5.3 Cene na tržištu nekretnina

Tabela 34. Stambena izgradnja, 2012. - 2014. godina

	2012. godina			2014. godina		
	Grad	Okrug	Srbija	Grad	Okrug	Srbija
Broj stanova-ukupno	200	406	32.569	338	449	22.107
Broj završenih stanova	120	173	15.223	193	248	11.097
Broj nezavršenih stanova	80	233	17.346	145	201	11.010
Ukupna povrsina završenih stanova (m ²)	7.206	11.360	945.145	12.327	16.359	706.449
Prosečna površina završenih stanova (m ²)	60,05	65,66	6,09	63,87	65,96	63,66
Broj izgrađenih stanova na 1000 stanovnika	1,3	1,0	2,1	2,2	1,5	1,6

* Izvor: RZS

Broj završenih stanova opada. Broj nezavršenih stanova je veći od broja završenih stanova.

Tabela 35. Vrednost izvedenih građevinskih radova, 2014. godina

	Grad (u hiljadama RSD)*	Grad (€)*	Udeo u vrednosti svih građevinskih radova (%)
Vrednost izvedenih građevinskih radova-ukupno	1.460.103	12.619,73	100
Vrednost izvedenih građevinskih radova u privatnoj svojini	480.540	4.153,33	32.90
Vrednost izvedenih građevinskih radova u ostalim oblicima svojine	979.563	8.466,40	67.10
Stambena izgradnja - ukupno	411.845	3.559,59	100
Stambena izgradnja u privatnoj svojini	294.408	2.544,58	71.49
Stambena izgradnja u ostalim oblicima svojine	117.437	1.051,01	28.51

* Izvor: RZS, prosečan kurs NBS za 2014. godinu je 1€ = 115.7 RSD

Stambena izgradnja u privatnoj svojini, mnogostruko premašuje stambenu izgradnju u ostalim oblicima svojine.

Tabela 36. Cene stanova novogradnje, I polugodište 2014. godina

	Prosečna površina stanova, m ²	Cena po 1 m ² , RSD, ukupno
REPUBLIKA SRBIJA	54	134.139
Grad Valjevo	57	79.300

* Izvor: Republika Srbija, Republički zavod za statistiku 15.09.2014. godine, Statistika građevinarstva

Cena stanova u novogradnji i ostali troškovi su manji u gradu Valjevu nego u okrugu i RS.

Tabela 37. Cene stanova, Valjevo, oktobar 2014. godina

	Cena po 1 m ² , €
Valjevo	550 - 660

* Izvor: Agencije za promet nekretnina, Valjevo (prosek)

6 PRIVREDA

Valjevsku privedu karakteriše poljoprivredno-prehrambena proizvodnja, građevinarstvo i grafički sektor. Tradicionalno, na teritoriji grada Valjeva, razvijen je privatni sektor, koji se sastoji od malih i srednjih preduzeća i samostalnih zanatskih i trgovinskih radnji. U privrednom sektoru posluje 1.024 preduzeća od kojih su 4 velika, 12 srednjih i 1.008 malih. U ovim preduzećima je zaposleno 11.849 radnika. U gradu ima 3.437 privatnih preduzetnika, od čega je najveći broj u oblasti trgovine 23,33% i prerađivačke proizvodnje 20,37%. U privrednoj strukturi, dominantno mesto ima prerađivački sektor (326), zatim sledi trgovina (310), građevinarstvo (77) i stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti (70).

Osnovni lokaciono-razvojni potencijali za razmeštaj sektora na području grada su: tradicionalno razvijen privredni sektor, već izgrađeni proizvodni i infrastrukturni kapaciteti, prirodne pogodnosti za razvoj poljoprivredne proizvodnje kao sirovinske osnove za razvoj prehrambene proizvodnje, mreža saobraćajnica (putevi, železnica), utvrđene rezerve nemetala-krečnjaka, peska, kaolina, tehničkog kamenja, itd.

Poslednjih godina raste interesovanje stranih investitora, tako da su u svoje proizvodne pogone investirale austrijska kompanija „Austroterm“ („Austrotherm“), italijanska „Golden lejdi“ („Golden Lady“) i slovenačko „Gorenje“ („Gorenje“). Od 2012. godine u gradu posluju i dva megamarketa: „Roda market“ hrvatskog koncerna „Agrokor“ („Agrokor“) i „Intereks“ („InterEX“) u vlasništvu „Intermaršea“ („Intermarché“), kao i kompanija „IDEA“ („IDEA“) u vlasništvu hrvatskog trgovačkog lanca „Konzum“ („Konzum“) koncerna „Agrokor“ („Agrokor“). Aprila 2016. godine u Valjevu je počeo sa radom ritejl park austrijske firme „Immobinanz“. U poljoprivrednoj grani najzastupljenije su voćarska i stočarska proizvodnja, kao i prehrambena tehnologija (proizvodnja sokova, džemova i piva). Poljoprivredni potencijali su veliki i nedovoljno iskorишćeni.

načajno je učešće proizvodnje, u okviru koje posebno mesto zauzimaju metaloprerađivački sektor, prehrambena proizvodnja i prerada, sa razvijenom poljoprivredom i značajnim poljoprivrednim potencijalima, zatim tekstilna proizvodnja, grafička delatnost, prerada drveta, građevinarstvo i proizvodnja nemetala. Od ostalih grana dominantni su saobraćaj i skladištenje.

6.1 Privredna struktura

6.1.1 Metalni i elektro sektor

Valjevsku privedu karakteriše, pre svega, metalska i poljoprivredno-prehrambena proizvodnja. Metalski kompleks je bio dominantan do devedesetih godina, mada ni danas nije manje značajan.

Glavni podsektori metalnog i elektrosektora grada Valjeva su metaloprerađivačka delatnost, mašinogradnja, proizvodnja saobraćajnih sredstava, električnih mašina i aparata, sa učešćem u ukupnom prihodu Kolubarskog okruga od 21%. U strukturi ovog sektora (prema veličini preduzeća) dominiraju preduzetnici i mala preduzeća.

Godinama, najveći izvoznici su privredna društva metalskog sektora i elektroindustrije, i to: „Gorenje“, „Inos Balkan“, HK „Krušik“, „Blist“ i „Elbi“. U periodu januar-decembar 2015. godine, „Gorenje“ je bilo četvrti izvoznik u Republici Srbiji, sa izvozom od 179,6 miliona €. Najznačajnije grupe izvoznih proizvoda su kotlovi i mašine, proizvodi od gvožđa, čelika i aluminijuma, kao i namenski proizvodi.

Uvozni proizvodi koji su u periodu januar-decembar 2015. godine bili dominantni, su mašine i kotlovi sa 14,86 miliona \$, gvožđe i čelik sa 4,58 miliona \$ i aluminijum i proizvodi od aluminijuma sa 2,68 miliona \$. Najveći

uvoznici u ovom sektoru su „Gorenje“, „Urban Tehniks“ („Urban Technics“), „Tvik DIV“, HK „Krušik“, „Elbi“ i „Blist“.

6.1.2 Tekstilna proizvodnja

Proizvodnja odeće od tekstila, kože i obuće predstavlja značajnu proizvodnu granu, kako na nivou Srbije tako i na nivou grada Valjeva. Uvozno je zavisna, a izvozno orijentisana, radno intezivna, sa tradicijom na evropskom i svetskom tržištu. Proizvodnja je organizovana u malim, srednjim i velikim preduzećima.

U tekstilnoj proizvodnji i preradi kože i obuće dominiraju kapaciteti za proizvodnju tkanina (viskozne svile, čarapa i konfekcije). Ova grana čini 5% ukupne industrijske proizvodnje Kolubarskog okruga.

Vodeće preduzeće u robnoj razmeni iz ove oblasti jeste „Vali“ („Valy“). U strukturi izvoznih i uvoznih proizvoda u 2015. godini najznačajniji izvozni proizvodi su odeća i pribor sa učešćem od 103,0 miliona \$, i izvozom od 72,3 miliona \$.

6.1.3 Građevinski sektor

Građevinski sektor je veoma važan za funkcionisanje privrede grada. On je povezan sa velikim brojem privrednih delatnosti (više od 30), čije proizvode koristi kao sredstvo za rad ili materijal za izgradnju i ugradnju u građevinske objekte.

Građevinski sektor grada pratimo kroz izvođenje građevinskih radova-građevinsku operativu, stambenu privredu i proizvodnju građevinskog materijala.

Proizvodnja građevinskog materijala je zasnovana na brojnim prirodnim bogatstvima kvalitetnih peskova, kvarcnog peska, kaolina, gline, granita i kamena. Ukupno, u građevinskom sektoru grada posluje 77 preduzeća, od čega 75 malih i 2 srednja. Ovaj sektor privrede zapošljava ukupno 876 radnika.

U okviru građevinskog sektora je u 2015. godini izvezeno proizvoda u vrednosti od 7,6 miliona \$. Za potrebe ovog sektora u 2015. godini uvezeno je proizvoda u iznosu od 34,7 miliona \$. Najznačajniji izvozni i uvozni iz ove oblasti su firme „Austroterm“ („Austrotherm“), „Četnik“ i „Stirokop“ („Stirocoop“).

6.1.4 Trgovina i usluge

Trgovina ima nezamenljivu ulogu u procesu integralne tržišne privrede kako u Republici Srbiji, tako i u gradu Valjevu i njegovoj ukupnoj privrednoj strukturi.

Domaća trgovinska delatnost suočava se sa velikim izazovima, kao što su povećana konkurenčija na domaćem tržištu, koncentracija i preuzimanje, uvođenje novih tehnologija, novi maloprodajni formati, elektronska trgovina i globalizacija. Tu su i novi oblici poslovanja-direktna prodaja potrošaču, prodaja na daljinu, elektronska trgovina, kao i nove komercijalne usluge, prezentacija proizvoda, saveti, nove usluge plaćanja i isporuke.

U takvim uslovima izdvojile su se domaće firme kao što su „Europrom“ i „Žinasa“, i inostrane „IDEA“ („IDEA“), „Intereks“ („InterEX“) i „Roda“. Ukupno, na teritoriji grada, posluje oko 310 trgovina sa 1.585 zaposlenih, koja čini 34% ukupnog prihoda Kolubarskog okruga.

Usluge smeštaja, ishrane, administrativnih, pomoćnih uslužnih i ostalih uslužnih delatnosti obavlja 63 preduzeća, koja zapošljavaju 271 radnika.

Turizam i ugostiteljstvo raspolaže smeštajnim kapacitetima u više od 128 objekata (hotela, motela, odmarališta), sa ukupno 2.665 kreveta.

6.1.5 Poljoprivreda

Korišćeno poljoprivredno zemljište (39.958 ha) obuhvata 64% teritorije grada i uz povoljne klimatske uslove može biti vrlo značajan resurs, kako grada tako i šireg područja. U prilog ovoj tvrdnji je struktura poljoprivrednih površina, koja pokazuje veliku zastupljenost voćnjaka i vinograda (8,9%), livada (10,6%) i pašnjaka (11,1%).

U poslednje vreme, uočljivo je intenzivno raslojavanje poljoprivrednih domaćinstava gde se izdvajaju domaćinstva koja se postepeno preorientišu na intenzivnu i specijalizovanu proizvodnju (voćarstvo: malina, kupina, jabuka, šljiva; stočarstvo: farme junadi i svinja; živinarstvo, kao i postepeni porast proizvodnje ribe u ribnjacima male i srednje veličine).

U sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva posluje 35 preduzeća sa 150 zaposlenih.

6.1.6 Prerada drveta i šumarstvo

U Valjevu je zastupljena primarna prerada drveta i viši stepen finalizacije proizvodnje nameštaja i elemenata od nameštaja, učestvujući sa oko 7% u industrijskoj proizvodnji Kolubarskog okruga. U 2015. godini je izvezeno nameštaja u vrednosti od oko 6,0 miliona \$. Ovde je uglavnom reč o izvozu iz manjih proizvodnih kapaciteta.

6.1.7 IT sektor

IT produkciju u Valjevu čine distributeri računara i računarske opreme, kao i proizvođači i distributeri računarskih usluga i računarskih programa. Broj preduzeća koja se bave informaciono-komunikacionim tehnologijama se svake godine povećava. Najveći broj preduzeća radi u sektoru izrade softvera, zatim slede preduzeća koja se bave proizvodnjom računarskih mašina i preduzeća koja se bave telekomunikacijama. Proizvodnja računara se sastoji u sastavljanju računarskih jedinica od uvezenih komponenti i proizvodnje industrijskih računara koji služe za upravljanje i kontrolu procesa.

Na teritoriji koju pokriva grad Valjevo je u 2014. godini u ovom sektoru poslovalo 26 preduzeća sa 76 zaposlenih lica

6.1.8 Prehrambeni sektor

U gradu Valjevu postoje brojni mali kapaciteti za preradu voća i povrća, proizvodnju i preradu mesa i mleka, alkoholnih pića i mineralne vode, stočne hrane, čajeva i preradu duvana. Prehrambeni sektor Valjeva u 2015. godini izvezao je voća u vrednosti 15 miliona \$.

6.1.9 Hemijska prerada

Hemijska prerada čini 3% u ukupnom proizvodnom sektoru okruga. Ona obuhvata proizvodnju celuloznih vlakana, svile, đubriva, farmaceutskih proizvoda, sredstava za zaštitu bilja, proizvoda od plastike, građevinskog stiropora, PVC stolarije, ambalaže. Najznačajniji izvozni proizvod od 2012. - 2015. godine, u ovoj oblasti, bile su plastične mase, u proseku 14,5 miliona \$ godišnje.

6.2 Privredna struktura po delatnostima

Tabela 38. Broj preduzeća po delatnostima i veličini u gradu Valjevu, 2014. godina

	Broj preduzeća				Udeo u ukupnom broju preduzeća (%)			
	velika	srednja	mala	ukupno	velika	srednja	mala	ukupno
UKUPNO	4	12	1.008	1.024	0,39	1,17	98,44	100,00
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	0	0	35	35	0,00	0,00	3,42	3,42
Rudarstvo	0	0	5	5	0,00	0,00	0,49	0,49
Prerađivačka industrija	3	5	318	326	0,29	0,49	31,05	31,84
Snabdevanje električnom energijom, gasom i parom	0	1	3	4	0,00	0,10	0,29	0,39
Snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	0	2	11	13	0,00	0,20	1,07	1,27
Građevinarstvo	0	2	75	77	0,00	0,20	7,32	7,52
Trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila	1	2	307	310	0,10	0,20	29,98	30,27
Saobraćaj i skladištenje	0	0	69	69	0,00	0,00	6,74	6,74
Usluge smeštaja i ishrane	0	0	24	24	0,00	0,00	2,34	2,34
Informisanje i komunikacije	0	0	26	26	0,00	0,00	2,54	2,54
Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	0	0	1	1	0,00	0,00	0,10	0,10
Poslovanje nekretninama	0	0	4	4	0,00	0,00	0,39	0,39
Stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti	0	0	70	70	0,00	0,00	6,84	6,84
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	0	0	26	26	0,00	0,00	2,54	2,54

Državna uprava i obavezno socijalno osiguranje	0	0	1	1	0,00	0,00	0,10	0,10
Obrazovanje	0	0	14	14	0,00	0,00	1,37	1,37
Zdravstvena i socijalna zaštita	0	0	3	3	0,00	0,00	0,29	0,29
Umetnost, zabava i rekreacija	0	0	3	3	0,00	0,00	0,29	0,29
Ostale uslužne delatnosti	0	0	13	13	0,00	0,00	1,27	1,27
Delatnost domaćinstva kao poslodavca	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Delatnost eksteritorijalnih organizacija i tela	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Nije razvrstano	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00

* Izvor: „RPK Valjevo“, 2014. godina

Tabela 39. Broj radnika u preduzećima po delatnosti i veličini preduzeća, grad Valjevo, 2014. godina

	Broj radnika u preduzećima				Udeo u ukupnom broju radnika u preduzećima (%)			
	velika	srednja	mala	ukupno	velika	srednja	mala	ukupno
UKUPNO	4.779	1.722	5.348	11.849	40,33	14,53	45,13	100,00
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	0	0	150	150	0,00	0,00	1,27	1,27
Rudarstvo	0	0	42	42	0,00	0,00	0,35	0,35
Prerađivačka industrija	4.618	551	2.324	7.493	38,97	4,65	19,61	63,24
Snabdevanje električnom energijom, gasom i parom	0	64	0	64	0,00	0,54	0,00	0,54
Snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	0	316	380	696	0,00	2,67	3,21	5,87
Građevinarstvo	0	456	420	876	0,00	3,85	3,54	7,39
Trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila	161	335	1.089	1.585	1,36	2,83	9,19	13,38
Saobraćaj i skladištenje	0	0	245	245	0,00	0,00	2,07	2,07
Usluge smeštaja i ishrane	0	0	147	147	0,00	0,00	1,24	1,24
Informisanje i komunikacije	0	0	76	76	0,00	0,00	0,64	0,64
Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	0	0	2	2	0,00	0,00	0,02	0,02
Poslovanje nekretninama	0	0	1	1	0,00	0,00	0,01	0,01
Stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti	0	0	274	274	0,00	0,00	2,31	2,31
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	0	0	94	94	0,00	0,00	0,79	0,79
Državna uprava i obavezno socijalno osiguranje	0	0	3	3	0,00	0,00	0,03	0,03
Obrazovanje	0	0	40	40	0,00	0,00	0,34	0,34
Zdravstvena i socijalna zaštita	0	0	28	28	0,00	0,00	0,24	0,24
Umetnost, zabava i rekreacija	0	0	3	3	0,00	0,00	0,03	0,03
Ostale uslužne delatnosti	0	0	30	30	0,00	0,00	0,25	0,25
Delatnost domaćinstva kao poslodavca	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Delatnost eksteritorijalnih organizacija i tela	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
Nije razvrstano	0	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00

* Izvor: „RPK Valjevo“, 2014. godina

Tabela 40. Struktura preduzeća, ustanova i drugih pravnih lica prema oblasti delatnosti, stanje 2014.

	Grad	Udeo u ukupnom broju preduzeća (%)
UKUPNO	1.024	100,00
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	35	3,42
Rudarstvo	5	0,49
Prerađivačka industrija	326	31,84
Snabdevanje električnom energijom, gasom i parom	4	0,39
Snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	13	1,27
Građevinarstvo	77	7,52
Trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila	310	30,27
Saobraćaj i skladištenje	69	6,74
Usluge smeštaja i ishrane	24	2,34
Informisanje i komunikacije	26	2,54
Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	1	0,10
Poslovanje nekretninama	4	0,39
Stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti	70	6,84
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	26	2,54
Državna uprava i obavezno socijalno osiguranje	1	0,10
Obrazovanje	14	1,37
Zdravstvena i socijalna zaštita	3	0,29
Umetnost, zabava i rekreacija	3	0,29
Ostale uslužne delatnosti	13	1,27
Delatnost domaćinstva kao poslodavca	0	0,00
Delatnost eksteritorijalnih organizacija i tela	0	0,00
Nije razvrstano	0	0,00

* Izvor: „RPK Valjevo“, 2014. godina

Struktura preduzeća po delatnosti

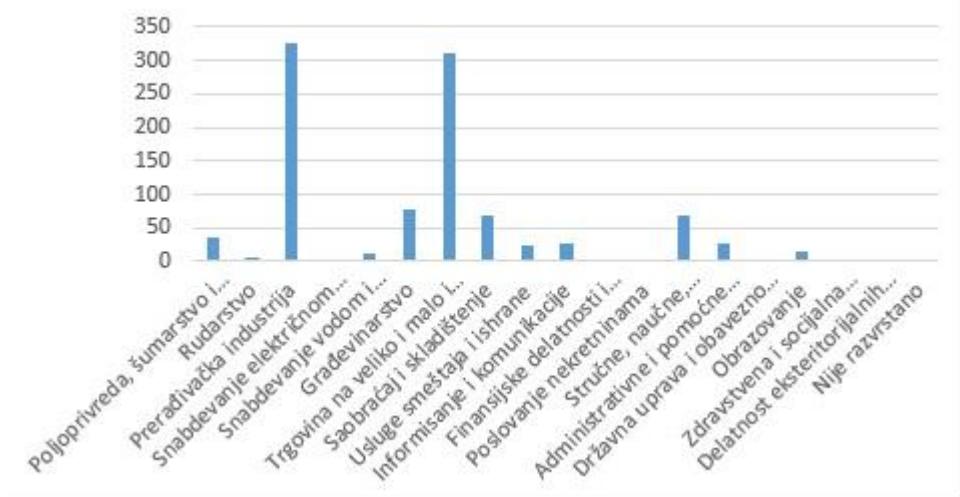

Tabela 41. Struktura preduzetničkih radnji po delatnostima, 2015. godina

	Broj preduzetničkih radnji	Udeo u ukupnom broju preduzetničkih radnji (%)
UKUPNO	3437	100
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	22	0,64
Ribarstvo	0	0,00
Rudarstvo	2	0,06
Prerađivačka industrija	700	20,37
Sakupljanje, tretman i odlaganje otpada; ponovno iskorišćenje otpadnih materija	3	0,09
Građevinarstvo	311	9,05
Trgovina na veliko i malo (osim trgovine motornim vozilima i motociklima)	181	5,27
Trgovina na veliko (osim trgovine motornim vozilima i motociklima)	50	1,45
Trgovina na malo (osim trgovine motornim vozilima i motociklima)	571	16,61
Saobraćaj i skladištenje	452	13,15
Usluge smeštaja i ishrane	358	10,42
Informisanje i komunikacije	60	1,75
Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	27	0,79
Poslovanje nekretninama	6	0,17
Stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti	242	7,04
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	64	1,86
Obrazovanje	13	0,38
Zdravstvena i socijalna zaštita	41	1,19
Umetnost, zabava i rekreacija	27	0,79
Administrativne pomoćne uslužne delatnosti	306	8,90
Ostale uslužne delatnosti	1	0,03

* Izvor: APR, 2015. godina

Struktura preduzetničkih radnji prema delatnosti

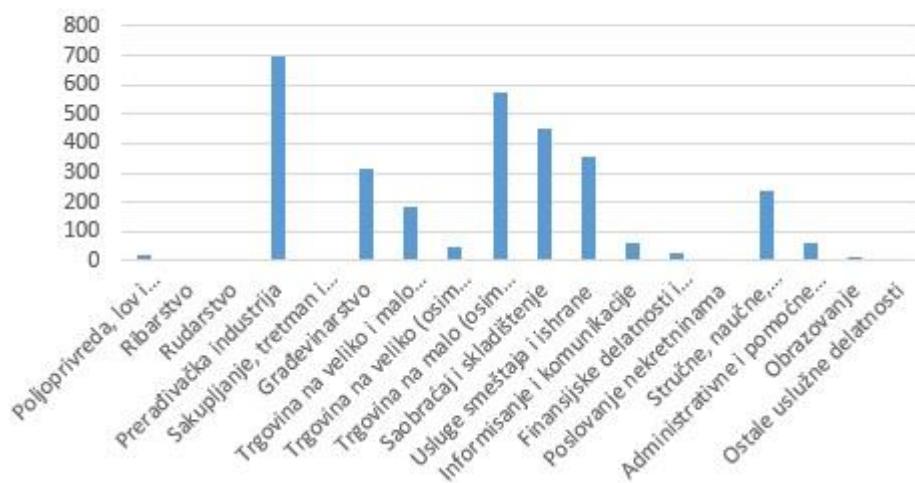

Tabela 42. Struktura aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje po delatnostima, 2014. godina

	Grad	Udeo u ukupnom broju aktivnog stanovništva (%)
Aktivno stanovništvo-ukupno	35.500	100
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	9.605	27,06
Rudarstvo	163	0,46
Prerađivačka industrija	7.549	21,26
Snabdevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacijom	388	1,09
Snabdevanje vodom, upravljanje otpadnom vodom, kontrolisanje procesa uklanjanja otpada i slične aktivnosti	481	1,35
Građevinarstvo	1.939	5,46
Trgovina na veliko i trgovina na malo; popravka motornih vozila i motocikala	3.776	10,64
Usluge smeštaja i ishrane	803	2,26
Saobraćaj i skladištenje	1.420	4
Informisanje i komunikacije	413	1,16
Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	516	1,45
Poslovanje nekretninama	36	0,10
Stručne, naučne i tehničke delatnosti	750	2,11
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	440	1,24
Državna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	2.262	6,37
Obrazovanje	1.865	5,25
Zdravstvena i socijalna zaštita	2.105	5,93
Umetnost, zabava i rekreacija	315	0,89
Ostale uslužne delatnosti	578	1,63
Delatnost domaćinstva kao poslodavca, delatnost domaćinstva koja proizvode robe i usluge za sopstvene potrebe	7	0,02
Delatnost eksteritorijalnih organizacija i tela	4	0,01
Nepoznato	85	0,24

* Izvor: Republički zavod za statistiku, 2014. godina

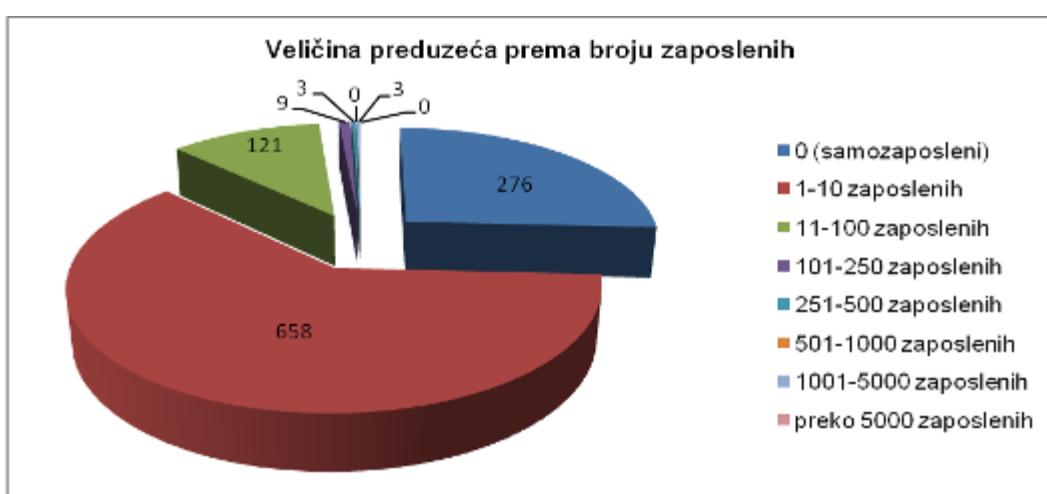

6.3 Preduzeća prema broju zaposlenih

Tabela 43. Veličina preduzeća prema broju zaposlenih

Broj zaposlenih/Veličina preduzeća	Broj preduzeća	Udeo u ukupnom broju preduzeća u gradu (%)
0 (samozaposleni)	276	25,79
1-10 zaposlenih	658	61,50
11-100 zaposlenih	121	11,31
101-250 zaposlenih	9	0,84
251-500 zaposlenih	3	0,28
501-1000 zaposlenih	0	0,00
1001-5000 zaposlenih	3	0,28
preko 5000 zaposlenih	0	0,00

* Izvor: „RPK Valjevo“, 2013. godina

6.4 Javne finansije

Grad Valjevo je velika jedinica lokalne samouprave. Ostale jedinice lokalne samouprave, u okrugu, su znatno manje i imaju manji broj stanovnika. Budžetski prihodi u Valjevu su manji, nego budžetski prihodi po stanovniku u Kolubarskom okrugu i RS. Investicije grada Valjeva, u nove osnovne fondove, po karakteru izgradnje i tehničkoj strukturi 2014. godine, preovlađuju u okrugu.

Tabela 44. Prihodi i primanja budžeta 2014. godina

	Grad (hilj. RSD)	Okrug (hilj. RSD)	Srbija (hilj. RSD)
Budžetski prihodi-ukupno	2.182.308	5.285.637	231.536.665
Budžetski prihodi-po stanovniku	24.651	31.117	33.364
Tekući prihodi	2.180.771	5.262.048	220.865.868
Prihodi od prodaje nefinansijske imovine	1.203	2.904	1.981.861
Primanja od zaduživanja i prodaje finansijske imovine	334	26.685	8.688.936

* Izvor: RZS Prihodi i primanja budžeta

Tabela 45. Rashodi korisnika budžetskih sredstava 2014. godina

	Grad (hilj. RSD)	Okrug (hilj. RSD)	Srbija (hilj. RSD)
Ukupno	8.945.450	12.512.591	1.298.136.921
Obrazovanje	1.494.971	2.516.293	163.383.804
Zdravstvena i socijalna zaštita	2.976.978	3.813.923	239.475.984
Državna uprava i obavezno soc. osiguranje	2.853.239	3.927.836	800.702.919
Umetnost, zabava i rekreacija	194.609	345.186	20.588.878
Druge delatnosti	1.425.653	1.909.353	73.985.336

* Izvor: Republički zavod za statistiku

Tabela 46. Ostvarene investicije u nove osnovne fondove, po karakteru izgradnje i tehničkoj strukturi

2014. godina	Grad (hilj. RSD)	Okrug (hilj. RSD)	Srbija (hilj. RSD)
Ukupno	3.899.243	4.716.841	479.145.452
Novi kapaciteti	2.934.645	3.617.191	212.939.156
Rekonstrukcija, modernizacija, izgradnja i proširenje	803.642	918.536	181.295.459
Održavanje nivoa postojećih kapaciteta	160.956	181.114	84.910.836
Građevinski radovi	852.159	1.250.188	185.098.926
Oprema s montažom-domaća oprema	938.500	1.089.367	138.664.052
Oprema s montažom-uvozna oprema	1.815.778	2.080.011	118.832.806
Ostalo	292.806	297.275	36.549.668

* Izvor: Investicije, Opštine i regioni u Republici Srbiji, RZS

6.5 Struktura izvoza

Izvoz beleži stalan i stabilan rast. Izvoz je zastupljen uglavnom u zemlje EU.

Tabela 47. Struktura izvoza prema vrsti proizvoda i usluga

Struktura izvoza prema vrsti proizvoda i usluga	2011.u USD	2012. u USD	2013. u USD
Poljoprivreda, lov i usluge	9.935.078	12.709.518	12.877.245
Uzgoj, iskorišćavanje šuma i usluge	93.022	75.128	93.118
Ulov, uzgoj ribe i usluge	6.187	0	0
Vađenje ruda metala	8.712.105	7.893.986	8.638.797
Vađenje ostalih ruda i kamena	1.816.830	2.156.820	2.028.542
Proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića	116.974.094	137.701.567	140.086.759
Proizvodnja duvanskih proizvoda	0	132.600	126.198
Proizvodnja tekstilnih prediva i tkanina	107.361.332	148.174.147	168.701.864
Proizvodnja odevnih predmeta i krvna	5.499.108	3.731.683	5.874.650
Proizvodnja kože i predmeta od kože, obuće	38.647.822	32.377.312	34.492.370
Prerada i proizvodi od drveta i plute	6.223.991	6.103.907	7.466.832
Proizvodnja celuloze, papira i prerada papira	8.725.191	9.808.358	12.061.600
Izdavanje, štampanje i reprodukcija	5.990.784	4.070.873	5.756.811

Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	18.333.423	23.110.066	39.273.275
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	7.792.932	5.698.558	7.501.646
Proizvodnja proizvoda od ostalih minerala	2.133.705	1.924.403	722.104
Proizvodnja osnovnih metala	3.099.701	2.861.746	4.356.347
Proizvodnja metalnih proizvoda, osim mašina	19.235.433	17.298.469	14.570.430
Proizvodnja ostalih mašina i uređaja	78.799.692	78.121.790	178.357.251
Proizvodnja kancelarijskih i računskih mašina	0	0	420.486
Proizvodnja drugih električnih mašina i aparata	4.099.235	3.296.703	1.907.018
Proizvodnja radio, TV i komunikacione opreme	33.572	29.458	23.218
Proizvodnja preciznih i optičkih instrumenata	1.952.381	2.755.678	3.349.677
Proizvodnja motornih vozila i prikolica	3.054.593	1.399.957	2.589.536
Proizvodnja nameštaja i sličnih proizvoda	8.106.093	7.197.452	9.592.852
Reciklaža	33.601.808	28.657.551	15.940.013
Građevinarstvo	557.588	783.871	2.586.822
Prodaja i popravka vozila	6.643.317	7.108.735	6.855.851
Trgovina na veliko i posredovanje	118.428.136	114.094.970	165.120.767
Trgovina na malo (osim vozilima), popravka	7.281.813	5.314.818	38.670.320
Hoteli i restorani	32.473	0	0
Kopneni saobraćaj i cevovodni transport	2.983.580	2.677.063	2.069.568
Prateće aktivnosti i putničke agencije	183.960	37.519	152.137
Poštanske aktivnosti i telekomunikacije	0	12	0
Finansijsko posredovanje	0	0	3.123.204
Poslovi s nekretninama	1.374	0	0
Iznajmljivanje mašina i opreme	0	0	13.732
Kompjuterske i srodne aktivnosti	10.715	3.370	4.983
Istraživanje i razvoj	38.938	25.501	61.679
Ostale poslovne aktivnosti	429.264	446.152	476.640
Obrazovanje	8.177	0	13.387
Zdravstveni i socijalni rad	64.265	63.452	23.271
Delatnost organizacija na bazi učlanjenja	5.034	448	0
Sportske, kulturne i sl. aktivnosti	218	16.759	4.875
Ostale uslužne delatnosti	36.899	49.295	122.471
UKUPNO	626.933.863	667.909.695	896.108.346

* Izvor: „RPK Valjevo“

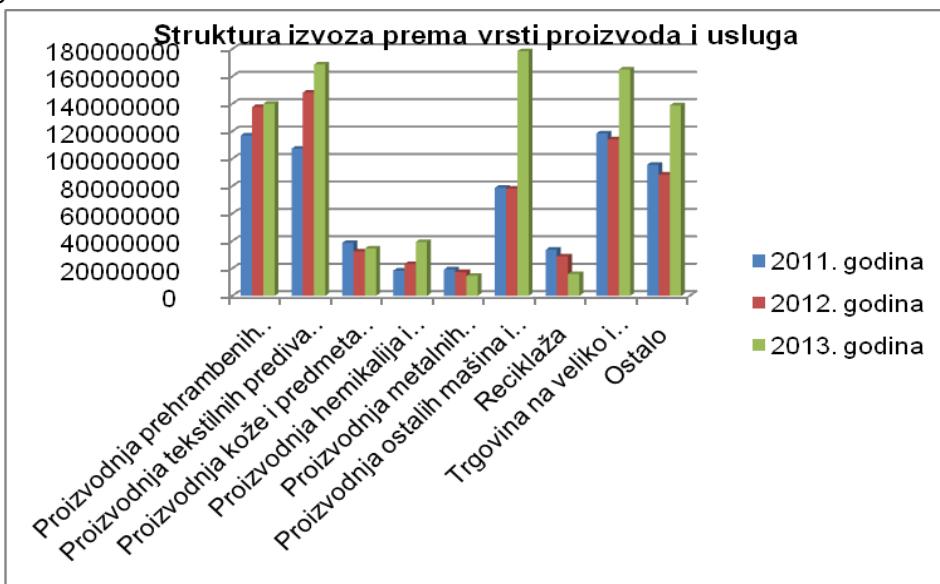
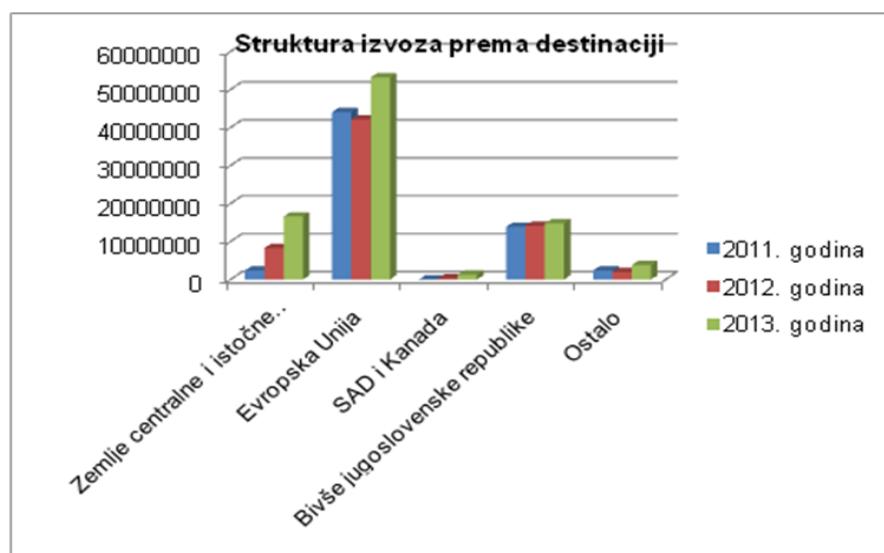

Tabela 48. Struktura izvoza prema destinaciji

	2011. u USD	2012. u USD	2013. u USD
Zemlje centralne i istočne Evrope	23.775.556	82.801.247	165.848.922
Evropska Unija	440.367.551	420.612.256	531.642.419
SAD i Kanada	436.179	3.247.348	13.044.941
Bivše jugoslovenske republike	138.753.405	141.252.668	147.742.328
Ostalo	23.601.172	19.996.176	37.829.736
UKUPNO	626.933.863	667.909.695	896.108.346

* Izvor: „RPK Valjevo“

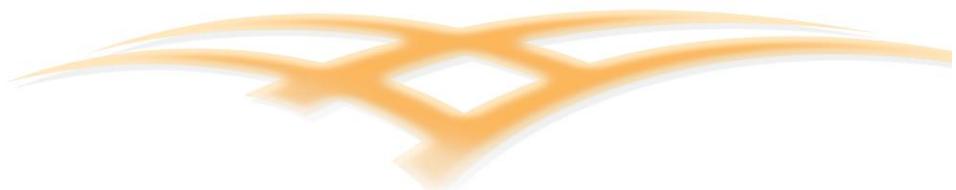

6.6 Javna komunalna preduzeća

Tabela 49. Javna komunalna preduzeća na teritoriji grada Valjeva

Br.	Naziv preduzeća	Delatnost
1.	JKP „Polet“	Pijačne usluge
2.	JKP „Toplana-Valjevo“	Proizvodnja i distribucija toplostne energije
3.	JKP „Vodovod Valjevo“	Prerada i isporuka pitke vode; prerada otpadnih voda;
4.	JKP „Vidrak“	Sakupljanje otpada koji nije opasan; tretman i odlaganje otpada koji nije opasan; održavanje javnih površina, zelenila i zelenih površina; pogrebne i srodne delatnosti; upravljanje, korišćenje i održavanje javnih parkirališta; zoohigijenske usluge;

* Izvor: Odsek za lokalni razvoj i privredu, 2016. godina

6.7 Javna preduzeća

Tabela 50. Javna preduzeća na teritoriji grada Valjeva

Br.	Naziv preduzeća	Delatnost
1.	JP „Direkcija za urbanizam, građevinsko zemljište, puteve i izgradnju Valjeva“	Urbanizam i projektovanje; izgradnja, nadzor i održavanje; upravljanje gradjevinskim zemljištem; tehnički pregled objekata
2.	JP „Kolubara“ Valjevo	Sakupljanje, prečišćavanje i distribucija vode za piće ovlašćenim preduzećima koja vrše vodosnabdevanje grada Valjeva i opština Lazarevac, Lajkovac, Mionica i Ub
3.	JP “Agrorazvoj - valjevske doline”	Obavljanje poslova iz oblasti upravljanja pijacama , poljoprivrede i poljoprivrednog zemljišta , šuma i šumskog zemljišta

* Izvor: Odsek za lokalni razvoj i privredu, 2016. godina

6.8 Finansijske institucije

Tabela 51. Poslovne banke na teritoriji grada Valjeva

Br.	Naziv banke	Broj filijala
1.	OTP banka Srbija a.d. Novi Sad	1
2.	Piraeus banka a.d. Beograd	1
3.	Poštanska štedionica a.d. Beograd	Ekspozitura
4.	ProCredit Bank a.d.	1
5.	Raiffeisen Bank a.d.	1
6.	Societe Generale Srbija	1
7.	UniCredit Bank Srbija a.d. Beograd	1
8.	AIK banka a.d. Niš	1
9.	Komercijalna banka a.d. Beograd	1
10.	Erste Bank a.d. Novi Sad	1
11.	Vojvođanska banka a.d. Novi Sad	1
12.	Banca Intesa	1
13.	Alpha Bank Srbija a.d.	1
14.	Halkbank.a.d. Beograd	1
15.	Eurobank EFG Srbija a.d.	1
16.	Marfin Bank a.d. Beograd	1
17.	NLB banka a.d. Beograd	1
18.	Credit Agricole Srbija a.d. Novi Sad	1

* Izvor: Odsek za lokalni razvoj i privredu, 2016 godina

Tabela 52. Osiguravajuća društava na teritoriji grada Valjeva

Br.	Naziv osiguravajuće kuće	Broj filijala u gradu Valjevu
1.	DDOR Novi Sad a.d.o.	1
2.	Delta Generali Osiguranje	1
3.	Kompanija Dunav osiguranje a.d.o.	1
4.	UNIQA životno osiguranje a.d.o. UNIQA neživotno osiguranje a.d.o	Mobilna kancelarija
5.	Wiener Stadtische a.d.o. Beograd	Ekspozitura
6.	Sava Osiguranje a.d.o. Beograd	Ekspozitura
7.	Triglav Osiguranje a.d.o. Beograd	Poslovnica
8.	Takovo Osiguranje a.d.o. Kragujevac	Poslovnica
9.	Globos Osiguranje a.d.o. Beograd	Zastupništvo

* Izvor: Odsek za lokalni razvoj i privredu, 2016. godina

6.9 Investicije

Izgradnja proizvodne hale i distributivnog centra fabrike rashladnih uređaja „Gorenje“ počela je 2004. godine u industrijskoj zoni Valjeva, a puštena je u rad 2006. godine. Gorenje je odlučilo da duplira kapacitete za proizvodnju rashladnih uređaja i drugu fabriku je otvorilo početkom 2013. godine. Ceo industrijski kompleks se prostire na oko 50.000 m². Kapacitet proizvodnje je oko 1.000.000 rashladnih uređaja godišnje. Ukupna vrednost investicije je preko 40 miliona €. U valjevskom „Gorenju“ zaposleno je više od 1.000 radnika.

Fabrika stiropora „Austrotherm“ počela je proizvodnju sredinom 2003. godine, sa investicionim ulogom od 3,5 miliona €, u industrijskoj zoni Valjeva, na površini od 12.000 m². „Austrotherm“ je prva Grinfield (Greenfield) investicija u Valjevu. Ukupna vrednost investicije je 6 miliona €. U fabrici je zaposleno oko 130 radnika.

[®] Italijanska kompanija „Golden lady“, svetski poznati proizvođač čarapa i finog rublja, investirala je 2004. godine u industrijskog zoni Beloševac kroz Grinfield (Greenfield) investiciju otvaranjem fabrike „Valy“. Fabrika se prostire na 10.000 m², čime je kompletiran proizvodni lanac ove kompanije. U ovoj fabrici je zaposleno oko 1.500 radnika.

U 2012. godini slovenačka kompanija „Merkator S“ je otvorila Roda Megamarket u Valjevu površine 3.400 m². Ukupna vrednost investicije u opremanje i gradnju iznosi 6 miliona €, a zaposleno je 60 radnika

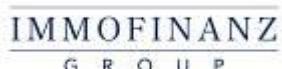

INTERMARCHÉ
jusqu'à la fin

Kompanija „Interex“, deo francuskog trgovinskog lanca „Intermarche“, koji je među 15 najvećih trgovinskih kompanija u svetu, otvorila je 2012. godine supermarket u Valjevu. Objekat je površine 2.600 m², od čega prodajni deo čini oko 1.400 m². Vrednost investicije je 3,5 miliona €, a posao je dobilo 40 radnika.

Fabrika „Melanž“, površine 3.000 m², sa najsavremenijom opremom za preradu sirovih jaja, je jedina te vrste u Srbiji i okruženju. Samo u jednoj smeni, u njoj se preradi više od 200.000 komada jaja kroz šest proizvoda prilagođenih potrebama tržišta. Vrednost investicije je bila 4 miliona €. Vlasnik fabrike „Anlek“ je objavio prodaju fabrike u oktobru 2014. godine.

Renomirana austrijska kompanija „Immobinanz“ otvorila je u 2016. godini šoping centar „Stop shop“, na površini od 6.100 m² sa 170 parking mesta. U projekat je uloženo 7 miliona evra i zaposleno oko 90 radnika.

Ukupna vrednost navedenih investicija je više od 74 miliona €, pri čemu je zaposleno oko 3.000 naših sugrađana.

6.10 Ostvarene investicije u privatnom sektoru

Tabela 53. Ostvarene investicije u poslednjih 5 godina, 2016.

Br.	Naziv kompanije	Zemlja porekla	Tip investicije**	Vrednost investicije (€)	Broj novih radnih mesta	Godina investicije
1.	Merkator S	Slovenija	Greenfield	6.000.000,00	60	2012.
2.	Interex	Francuska	Greenfield	3.500.000,00	40	2012.
3.	Gorenje	Slovenija	Greenfield	21.000.000,00	770	2013.
4.	Melanž	Srbija	Greenfield	4.000.000,00	30	2012.
5.	Immofinanz UKUPNO	Austrija /	Greenfield /	7.000.000,00 41.500.000,00	90 990	2016. /

* Izvor: Odsek za lokalni razvoj i privredu, 2016. godina

** Tip investicije: privatizacija, Brownfield ili Greenfield

6.11 Struktura investicija

Tabela 54. Struktura direktnih stranih ulaganja prema zemlji porekla

Naziv države	2012. (€)*	2013. (€)*
Slovenija	6.000.000,00	21.000.000,00
Francuska	3.500.000,00	0,00
Srbija	4.000.000,00	0,00
Austrija	0,00	0,00
UKUPNO	13.500.000,00	21.000.000,00

* Izvor: Podaci Odseka za lokalni razvoj i privredu, 2016. godina

Tabela 55. Struktura ostvarenih investicija prema karakteru izgradnje i tehničkoj strukturi

	Grad (€)*	Udeo u ukupnim investicijama u gradu (%)
Ukupne investicije	32.236.258,28	100
Karakter izgradnje	Novi kapaciteti	75,26
	Rekonstrukcija, modernizacija, dogradnja i proširenje	20,61
	Održavanje nivoa postojećih kapaciteta	4,13
Tehnička struktura	Građevinski radovi	21,85
	Domaća oprema	24,07
	Uvozna oprema	46,57
	Ostalo	7,51

* Republički zavod za statistiku, 2014. godina (Srednji kurs NBS 31.12.2014. - 1€ = 120,96 RSD)

6.12 Industrijske zone i industrijski parkovi

Prema Generalnom urbanističkom planu grada Valjeva (GUP), predviđene su tri privredno-industrijske zone površine 340 ha: Industrijska zona „Valjevo”, Industrijska zona „Krušik” i Privredna zona „Beloševac”.

Industrijska zona „Valjevo”, glavna industrijska zona u klasičnom smislu, oformljena je duž drumske i železničke komunikacije u pravcu Beograda, sa mogućnošću daljeg širenja uz uvođenje industrijskog koloseka. U okviru ove zone je kompleks zemljišta i objekata bivše fabrike „Stefil“. Objekti na prostoru ovog kompleksa građeni su od tvrdog materijala u periodu od 1978. do 1988. godine, i činili su jednu funkcionalnu celinu za obavljanje delatnosti prerade i obrade drveta i proizvodnje. Primarni interes grada nakon pribavljanja Industrijske zone „Stefil“ je da se prodajom postojećih objekata i pripadajućih parcela isti stave u funkciju radi

obavljanja privredne delatnosti. Do sada su u zoni prodati svi objekti i 7ha 28a 22m² od ukupno 14ha 29a 61m² zemljišta. Ostalo zemljište biće prodato kada Republika Srbija okonča postupak restitucije. Na ovaj način došlo je do preseljenja preduzeća sa lokacija na kojima se trenutno nalaze u industrijsku zonu i samim tim do grupisanja privrede na lokacije koje su predviđene urbanističkim planom. Kako su sva preduzeća kupovinom objekata preuzeila obavezu i zapošljavanja novih radnika proporcionalno veličini objekata, samim tim doći će i do povećanja ukupnog broja zaposlenih. Za sada u zoni radi petnaestak firmi sa oko 500 zaposlenih. Industrijska zona „Stefil“ raspolaže infrastrukturom koju čine mreža prilaznih puteva, atmosferska kanalizacija, električna energija (Trafo stanice 10/0,4kV „Mašinorad“ i 10/0,4kV „Stefil 2“). Privredni subjekti koji posluju u zoni imaju mogućnost priključenja na vodu i kanalizaciju. Infrastrukturnim opremanjem i uređenjem Industrijske zone „Stefil“ i njenim širenjem na ostale delove Privredne zone, stvaraju se prepostavke za brži privredni razvoj grada Valjeva, omogućiće se postizanje trajnog rešenja poslovног odnosno proizvodnog prostora, uz animiranje budućih privrednika za ulaganja.

Ciljevi koji se planiraju ostvariti razvojem ove zone su:

- podsticaj razvoja industrije (reindustrializacija) u smislu obavljanja proizvodnje u industrijskim granama koje više ne funkcionišu i aktiviranja novih industrijskih grana kao vid supstitucije za one koji se ne mogu obnoviti,
- uvećanje broja zaposlenih u privredi,
- stimulisanje osnivanja kompanija smanjivanjem kapitalnih troškova i lakšeg pokretanja proizvodnje,
- racionalizacija korišćenja resursa (prostor, energija, infrastruktura),
- povećanje prihoda gradu,
- porast izvoza,
- angažovanje građevinske operative u opremanju zone,
- kao i planska infrastruktura prilagođena potrebama industrije.

Formiranjem industrijske zone privrednicima će se omogućiti nesmetan rad, korišćenje zajedničke infrastrukture, povezivanje proizvodnje i širenje aktivnosti, pri čemu korisnik zone ima priliku da ostvari koristi kao što su jeftinije poslovanje, dostupnost drugih kadrova koji su zaposleni u zoni, dostupnost različitih poslovnih usluga, dostupnost podrške grada i drugih instrumenata podrške, jeftinija i besplatna promocija preduzeća u okviru promocije industrijske zone.

Za grad formirana industrijska zona značiće pojednostavljenje procedura i garanciju sproveđenja zoniranja i planiranja razvoja i zaštite životne sredine.

Jedna od najvažnijih aktivnosti koja će omogućiti dalji razvoj i širenje industrijske zone jeste izgradnja nove saobraćajnice, koja će se pružati kroz centralni deo privredne zone pravcem istok-zapad i koja će povezati obilazni put sa industrijskom zonom, a što je i predviđeno Planom generalne regulacije „Privredna zona“ Valjevo.

Imajući u vidu činjenicu da se prostor privrednog društva „Jablanica“ u stečaju ukupne površine od oko 7 ha naslanja na Industrijsku zonu „Stefil“ i da je komunalno opremljen, grad će kod nadležnih državnih organa pokrenuti aktivnosti na njegovom pribavljanju, što bi u slučaju pozitivnog ishoda značajno doprinelo širenju Industrijske zone „Stefil“.

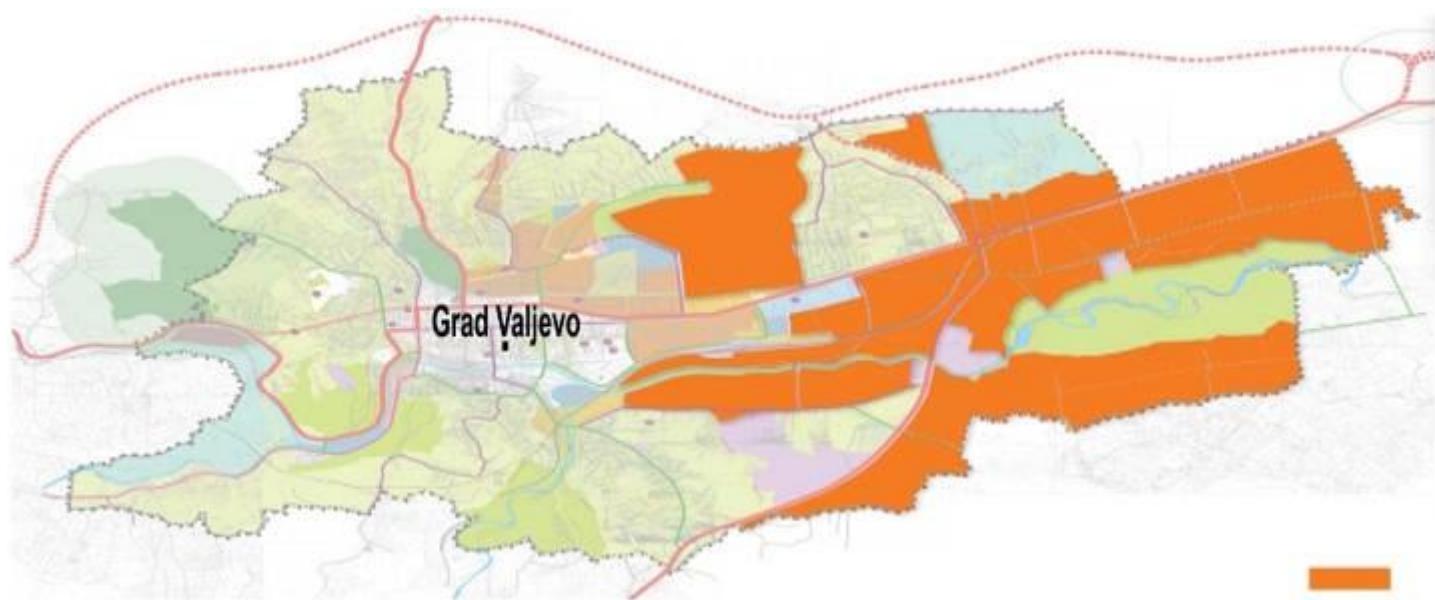
Industrijska zona „Krušik“ (110 ha) locirana je u severoistočnom delu centra grada, pored državnog puta Beograd-Valjevo. U zoni su smešteni kapaciteti kompleksa metaloprerađivačke namenske industrije HK „Krušik“. Zona je relativno dobro opremljena komunalnom infrastrukturom (saobraćajnice, priključci na vodovodnu i kanalizacionu mrežu, elektroenergetska i PTT mreža, informaciona mreža, zaštitno zelenilo, parking). Pristup zoni je moguć samo drumskim saobraćajnicama. Na prostoru ove industrijske zone postoje mogućnosti za osnivanje tehnološkog parka i biznis inkubatora/inkubator centra/biznis inovativnog centra.

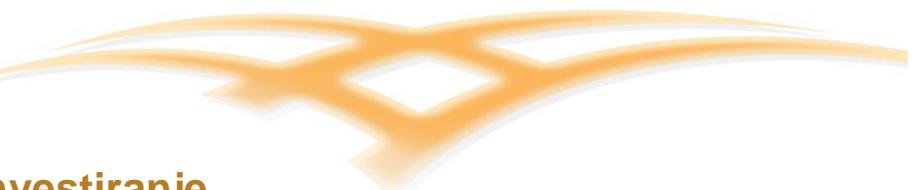
Tabela 56. Spisak industrijskih zona i parkova

Br.	Naziv lokacije	Površina (m ²)		Vlasništvo (%)		Raspoloživa komunalna infrastruktura	Prosečna cena (€/m ²)
		ukupno	raspoloživo	privatno	javno		
1.	IZ „Valjevo”	1.706.896	1.000.000 (procena)	80	20	Saobraćajni položaj i pristupačnost u odnosu na mrežu drumskih i železničkih saobraćajnica, mogućnost vodosnabdevanja i odvođenja otpadnih voda, mogućnost priključka na elektroenergetsku i telekomunikacionu mrežu, kao i deponovanja industrijskog otpada.	/
1.a	IZ „Valjevo“ Kompleks „Stefil“	142.961	70.139 parcela	/	100	Raspoloživi su prilazni put, atmosferska kanalizacija i električna energija. Mogućnost priključka na vodovod i kanalizaciju.	Zemljište-6,79
2.	IZ „Krušik“	1.100.000	/	/	100	Raspoloživi su prilazni put, atmosferska kanalizacija, električna energija, priključak na vodovod i kanalizaciju.	/

* Izvor: Odsek za lokalni razvoj i privrednu, 2016. godina

U okviru Industrijske zone „Valjevo“ kompleksa „Stefil“ posluju preduzeća: „Elbi“, „ABC-test“, „Samedi“, SZR „Simil“, „MPK-Trade“, „Repol“, Carinski terminal, „Termosistem tehnika“, „Gradnja beton“ i „Emko“.

6.13 Ostale lokacije za investiranje

Privredna zona „Beloševac“ je mešovite namene i nalazi se u jugoistočnom delu grada Valjeva. Prostire se na površini od oko 60 ha. Na prostoru ove zone posluju brojni privredni subjekti, „Valy“, „Stokoprom“, „Blist“, „Melanž“ i „Rapid-produkt“.

Tabela 57. Ostale raspoložive lokacije za investiciona ulaganja, 2016. godina

Br.	Naziv lokacije	Vlasništvo	Površina (m ²)	Namena površine	Ostale informacije
1.	Privredna zona „Beloševac“	Privatno	600.000	Mešovita	http://privreda.valjevo.rs/belosevac-po-gup-u
2.	Pojedinačne privatne investicione lokacije i objekti	Privatno	105.000	Mešovita	http://privreda.valjevo.rs/investicione-lokacije

* Izvor: Odsek za lokalni razvoj i privredu, 2016. Godine

Pojedinačne privatne investicione lokacije i objekti nalaze se u mešovitim zonama grada. Na ovim lokacijama već posluje značajan broj mikro i malih preduzeća, kao i jedan manji broj srednjih preduzeća.

6.14 Prednosti poslovanja u Republici Srbiji i gradu Valjevu

6.14.1 Prednosti poslovanja u Republici Srbiji

Sredstva koja mogu dobiti investitori su sredstva koja su namenjena za finansiranje investicionih projekata u oblastima proizvodnje, usluga koje mogu biti predmet međunarodne trgovine i istraživanja i razvoja.

1. Uredba o uslovima i načinu privlačenja direktnih investicija

Pored postojećih prednosti, kao što su strateški geografski položaj, bescarinski izvoz u zemlje Jugoistočne Evrope i Rusiju, najniža stopa poreza na dobit u Evropi od 15%, kao i obrazovana i kvalitetna radna snaga dostupna po konkurentnim troškovima, Srbija je pripremila paket finansijske podrške investitorima. Uredba obuhvata: Investicije u proizvodnim sektorima i u sektoru usluga koje mogu biti predmet međunarodne trgovine.

Vrste investicionih projekata:

- Standardni investicioni projekti – ulaganja u osnovna sredstva do 50 miliona evra,
- Veliki investicioni projekti – ulaganja preko 50 miliona evra,
- Ulaganja od posebnog značaja za Republiku Srbiju – ulaganje preko 20 miliona evra ili 500 novih radnih mesta i ulaganje preko 5 miliona evra ili 200 novih radnih mesta u najrazvijenije opštine u Srbiji (IV grupa po razvijenosti i devanstirane opštine).

Uslovi za dodelu sredstava:

- Da se investicije i broj zaposlenih задржи u istoj opštini najmanje 5 godina nakon realizacije projekta, odnosno 3 godine za male i srednje privredne subjekte,
- Da korisnik isplaćuje zaradu veću za 20% od minimalno utvrđene zarade. Rok za realizaciju tog projekta: 3 godine od zaključenja tog ugovora, a najduže 5 godina ukoliko Komisija takav zahtev odobri.

Vrsta podsticaja koja se može dodeliti:

- podsticaj za opravdane troškove bruto zarada – 20%
- dodatni podsticaj za radno intenzivne projekte – opcioni dodatak od 10% od iznosa troškova dvogodišnjih bruto zarada (preko 200 novih radnih mesta), 15% (preko 500) i 20% (preko 1000).
- dodatni podsticaji za kapitalno intenzivne projekte – opcioni dodatak od 10% na visinu opravdanih troškova ulaganja.

Postupak za dodelu sredstava: Ministarstvo privrede uz saglasnost Ministarstva finansija raspisuje javan poziv, Agencija administrira i obavlja stručnu analizu pristiglih projekata a Komisija donosi Odluku o dodeli podsticajnih sredstava. Bespovratna finansijska sredstva se mogu dodeliti domaćim ili međunarodnim kompanijama za finansiranje investicionih projekata u proizvodnom sektoru i sektoru usluga koje mogu biti predmet međunarodne trgovine.

2. preko NSZ:

- program subvencija za zapošljavanje
- program stručne prakse
- program prekvalifikacija

3. privremeno poresko oslobođanje na dobit pravnih lica:

Kompanije su izuzete od poreza na dobit za period od 10 godina počev od prve godine u kojoj prijave oporezivi dobitak ukoliko investiraju u iznosu koji prelazi približno 9 miliona eura u osnovnim sredstvima, i zaposle najmanje 100 novih radnika tokom investicionog perioda.

- **Izbegavanje dvostrukog oporezivanja:** ako je poreski obveznik već platio porez na dobit ostvarenu u inostranstvu, on ima pravo na kredit za porez na dobit pravnih lica u Srbiji za već uplaćeni iznos. Isto pravo uživa poreski obveznik koji ostvaruje prihode i plaća porez na dohodak građana u nekoj drugoj zemlji, pod uslovom da postoji ugovor o dvostrukom oporezivanju sa tom zemljom.
- **Smanjenje opterećenja na zarade:** počevši od 01.07.2014., nova radna mesta daju pravo poslodavcima na poveliko oslobođanje od poreza i doprinosa koji se plaćaju na neto plate od trenutka zaposlenja do 30.06.2016.god.

1-9 novih radnih mesta: smanjenje od 65%

10-99 novih radnih mesta: smanjenje od 70%

100 + novih radnih mesta: smanjenje od 75%

Ovo smanjuje ukupno opterećenje za zarade na veoma konkurentnih 20%.

- **Godišnji odbici za porez na dobit:** za građane koji nisu državljeni Srbije, godišnji prihod se oporezuje ukoliko prelazi iznos trostrukе prosečne godišnje zarade u Srbiji. Poreska stopa je 10% za godišnji prihod u iznosu do 6 prosečnih godišnjih zarada u Srbiji, a 15% za deo godišnjeg prihoda koji prelazi 6 puta prosečnu zaradu u Srbiji. Oporezivi prihod se dodatno smanjuje za 40% prosečne godišnje zarade za poreskog obveznika i 15% prosečne godišnje zarade za svakog izdržavanog člana porodice. Ukupan iznos umanjenja ne može preći 50% oporezivog prihoda.
- **Bescarinski uvoz sirovina i poluproizvoda:** strani investitori u Srbiji mogu da uživaju u benefitima od slobodnog uvoza sirovina i poluproizvoda za izvozno orientisanu proizvodnju. Ova pogodnost se može postići ili poslovanjem u jednoj od slobodnih zona u Srbiji ili putem carinske dozvole za spoljno orientisanu prerađivačku proizvodnju. U oba slučaja, gotovi proizvodi moraju biti 100% namenjeni izvozu.

- **Bescarinski uvoz mašina i opreme:** strani investitori su izuzeti od plaćanja carine na uvezenu opremu i mašine koje predstavljaju udeo stranog investitora u kapitalu preduzeća u Srbiji.
- **Slobodan pristup tržištu,** od preko 1.1 milijarde potrošača. Eksterno, srbijska može služiti kao proizvodni centar za bescarinski izvoz na tržište od više od 1 milijarde ljudi koje uključuje Evropsku uniju, Rusku Federaciju, SAD, Kazahstan, Tursku, Jugoistočnu Evropu, članove Sporazuma o slobodnoj trgovini i Belorusiju. Ovaj bescarinski režim pokriva većinu ključnih industrijskih proizvoda, sa samo nekoliko izuzetaka i godišnjih kvota za ograničeni broj robe.

6.14.2 Prednosti poslovanja u gradu Valjevu

- Najbolje mesto za investitore i kreditore, čemu svedoči međunarodni kreditni rejting dobijen od agencije Moody's.
- Grad sa povoljnom poslovnom klimom i grad prijateljski naklonjen inostranoj filmskoj industriji, za šta ga je i sertifikovao „Film in Serbia“, Serbia Film Commission.
- Moderna lokalna samouprava sa modernim informacionim sistemom.
- Postojeći programi podrške privredi.
- Odeljenje za lokalni razvoj, privredu i komunalne poslove kao servis investitorima.

Sve kompanije u oblasti proizvodnje koje nameravaju da investiraju u Valjevo mogu da koriste niz lokalnih oslobođanja za svoje projekte i to:

USLOVI ZA OSLOBAĐANJE	VREME OSLOBAĐANJA	VRSTA OSLOBAĐANJA
200 i više novih radnih mesta	10 godina	Gradska administrativna taksa
100 do 199 novih radnih mesta	5 godina	Naknada za poslovni prostor i zemljište Lokalne komunalne takse
50 do 99 novih radnika	3 godine	Naknada za zaštitu i unapređivanje životne sredine
21 do 49 novih radnih mesta	2 godine	Naknada za poslovni prostor i zemljište Lokalne komunalne takse
5 do 20 novih radnih mesta	1 godina	Naknada za zaštitu i unapređivanje životne sredine

- **DOPRINOS ZA UREĐENJE GRAĐEVINSKOG ZEMLJIŠTA** se ne plaća za proizvodne objekte, objekte za skladištenje, podzemne etaže visokogradnje (garažni prostor, podstanice, trafostanice, ostave...), objekte infrastrukture, otvorena dečija igrališta, otvorene sportske terene, atletske staze.
- **FIRMARINA I KOMUNALNE TAKSE ZA KORIŠĆENJE REKLAMNOG PANOA:** Mala i srednja preduzeća i preduzetnici su oslobođeni plaćanja, u toku godine, sve dok u toku godine ne ostvare prihod veći od 50 miliona dinara.

6.14.3 Programi za obuku radne snage

Izdvajaju se dve vrste obuke radne snage.

Jedna vrsta je **obuka za tržište rada** sa elementima, kao što su: stardanizovan naziv obuke, lokacija izvođenja obuke, broj lica, ulazne kvalifikacije lica, fond časova, cena po polazniku, potencijalni izvođači obuke i obrazloženje o potrebi realizacije svake pojedinačne obuke. Na osnovu pokazatelja, kao što su efekti ranije realizovanih obuka, najava značajnih lokalnih investicija, mogućnost obezbeđivanja izvođača obuke i sl., donosi se odluka o sprovođenju obuke za potrebe tržišta rada. Druga vrsta je **obuka na zahtev poslodavca**. U zavisnosti od toga da li na evidencijsi Nacionalne službe za zapošljavanje ima nezaposlenih lica koja poseduju znanja i veštine neophodne za rad na slobodnim poslovima kod poslodavca, bez prethodnog obučavanja, ili ukoliko nema, da li postoji mogućnost obezbeđivanja traženog broja i profila kandidata za uključivanje u program obuke. Kada dobije informaciju da na evidencijsi NSZ nema lica koja imaju znanja i veštine neophodne za rad kod poslodavca, vrši se provera kadrovskih, prostornih i tehničkih kapaciteta poslodavca za obučavanje lica. Na osnovu dobijenih informacija, razmatra se opravdanost finansiranja programa, pravi izveštaj o potrebama poslodavca, priprema odluka o finansiranju obuke na zahtev poslodavca i zaključuje ugovor.

6.14.4 Mere aktivne politike zapošljavanja koje sprovodi grad Valjevo

Poslednjih nekoliko godina, grad Valjevo izdvaja značajna sredstva u cilju sprovođenja mera aktivne politike zapošljavanja. Mere se sprovode kroz nekoliko programa: stručna praksa (radi sticanja praktičnih znanja i veština za samostalan rad u struci bez zasnivanja radnog odnosa i to za lica sa najmanje srednjim obrazovanjem, bez obzira na godine života), samozapošljavanje (namenjen za zapošljavanje lica pokretanjem sopstvenog biznisa), nova zapošljavanja (subvencije poslodavcima za zapošljavanje na novootvorenim radnim mestima lica sa evidencije nezaposlenih) i javni radovi (u cilju zapošljavanja prvenstveno teže zapošljivih nezaposlenih lica i nezaposlenih u stanju socijalne potrebe, očuvanja i unapređenja radnih sposobnosti nezaposlenih, i to privremeno/sezonski od 3-6 meseci). Za vreme sprovođenja mera aktivne politike zapošljavanja, na teritoriji koju pokriva grad Valjevo, zaposleno je (stalno ili privremeno) 650 lica.

6.14.5 Proces izdavanja dozvola

Proces izdavanja dozvola prema Zakonu o planiranju i izgradnji odvija se po objedinjenoj proceduri na sledeći način:

1. Izdavanje lokacijskih uslova

- podnošenje zahteva za izdavanje lokacijskih uslova
- provera ispunjenosti formalnih uslova za postupanje po podnetom zahtevu
- ako nisu ispunjeni formalni uslovi-odbacivanje zahteva, pravo prigovora i pravo na podnošenje novog zahteva bez naplate administrativne takse
- pribavljanje podataka od organa nadležnog za poslove državnog premera-katastra
- izdavanje lokacijskih uslova uvidom u planski dokument, odnosno separat, odnosno po pribavljanju uslova za projektovanje i priključenje od imaoča javnog ovlašćenja
- pravo prigovora na lokacijske uslove

2. Izdavanje građevinske dozvole

- podnošenje zahteva za izdavanje građevinske dozvole
- provera ispunjenosti formalnih uslova za postupanje po zahtevu
- ako nisu ispunjeni formalni uslovi-odbacivanje zahteva, pravo prigovora i pravo na podnošenje novog zahteva bez naplate administrativne takse
- pribavljanje lista nepokretnosti
- utvrđivanje odgovarajućeg prava na zemljištu, odnosno objektu
- rešenje o građevinskoj dozvoli
- pravo žalbe na rešenje

Posebna procedura kod:

- Izmene rešenja o građevinskoj dozvoli
- Izdavanje rešenja u skladu sa članom 145. Zakona
- Izdavanje privremene građevinske dozvole

3. Prijava radova

- projekat za izvođenje i projekat zaštite od požara
- prilaganje ostale dokumentacije
- nadležni organ bez odlaganja obaveštava građevinsku inspekciju o prijavi radova
- o neispunjavanju formalnih uslova obaveštava se podnositelj

4. Prijava završetka izrade temelja i završetka objekta u konstruktivnom smislu

- izjava o završetku izrade temelja

- izjava o završetku objekta u konstruktivnom smislu

5. Priključenje objekta na infrastrukturu

- podnošenje zahteva nadležnom organu
- dokaz o plaćenoj naknadi-taksi za priključenje
- nadležni organ upućuje zahtev imaoču javnih ovlašćenja da izvrši priključenje u skladu sa zahtevom

6. Izdavanje upotrebnе dozvole

- podnošenje zahteva nadležnom organu
- prilaganje potrebne dokumentacije (Projekat za izvođenje sa potvrdom i overom investitora, nadzora i izvođača radova, izveštaj Komisije za tehnički pregled, dokaz o plaćenim taksama, Sertifikat o energetskim svojstvima objekta, dokaz o uplati administrativne takse za izdavanje upotrebnе dozvole i elaborat geodetskih radova)
- provera ispunjenosti formalni uslova za postupanje po zahtevu
- ako nisu ispunjeni formalni uslovi-odbacivanje zahteva, pravo prigovora i pravo na podnošenje novog zahteva bez naplate administrativne takse
- izdavanje rešenja o upotreboj dozvoli
- pravo žalbe na upotrebu dozvolu

7. Uknjižba objekta i dodela kućnog broja

- dostava upotrebnе dozvole organu nadležnom za poslove državnog premera i katastra
- organ nadležan za poslove državnog premera i katastra donosi rešenje o kućnom broju
- isti organ donosi rešenje kojim se vrši upis prava svojine na objektu-odnosno posebnim delovima objekta
- organ dostavlja ova rešenja investitoru i nadležnom organu radi informisanja

7 RADNA SNAGA

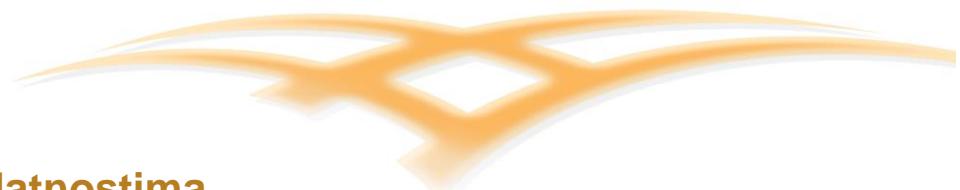
7.1 Broj i struktura zaposlenih

Tabela 58. Broj i struktura zaposlenih, 2013. godina

	Grad Valjevo	Struktura zaposlenih u gradu (%)	Struktura zaposlenih u Kolubarskom okrugu (%)	Struktura zaposlenih u Srbiji (%)
Zaposleni-ukupno	29.260	100	40.957	100
Žene	14.404	49,20	19.175	46,82
Muškarci	14.864	50,80	21.782	53,18
U preduzećima, ustanovama, zadrugama i organizacijama	17.520	59,88	25.635	62,59
Privatni preduzetnici, samostalni delatnici i zaposleni kod njih	11.740	40,12	15.322	37,41

* Izvor podataka: Nacionalna služba za zapošljavanje

7.2 Zaposlenost po delatnostima

Tabela 59. Zaposlenost prema oblasti delatnostima, 2014. godina

Delatnost	Broj zaposlenih
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	157
Rudarstvo	46
Prerađivačka industrija	6.495
Snabdevanje električnom energijom, gasom i parom	348
Snabdevanje vodom i upravljanje otpadnim vodama	569
Građevinarstvo	927
Trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila	1.697
Saobraćaj i skladištenje	709
Usluge smeštaja i ishrane	118
Informisanje i komunikacija	205
Finansijske delatnosti i delatnost osiguranja	185
Poslovanje nekretninama	48
Stručne, naučne, inovacione i tehničke delatnosti	302
Administrativne i pomoćne uslužne delatnosti	218
Državna uprava I obavezno socijalno osiguranje	1.051
Obrazovanje	1.850
Umetnost, zabava i rekreacija	131
Zdravstvena i socijalna zaštita	1.840
Ostale uslužne delatnosti	151
UKUPNO U SVIM SEKTORIMA DELATNOSTI	17.047
PRIVATNI PREDUZETNICI I ZAPOSLENI KOD NJIH I LICA KOJA SAMOSTALNO OBAVLJAJU DELATNOST	10.529
UKUPAN BROJ ZAPOSLENIH	27.576

* Izvor: Republički zavod za statistiku

7.3 Prosečne zarade u gradu Valjevu

Tabela 60. Uporedni pregled prosečnih zarada po zaposlenom po godinama

	2003. (€)*	2004. (€)*	2005. (€)*	2006. (€)*	2007. (€)*	2008. (€)*	2009. (€)*	2010. (€)*	2011. (€)*	2012. (€)*	2013. (€)*	2014.(€)*
Prosečna bruto zarada u Gradu	181	205	237	297	401	437	250	430	438	469	454	459
Prosečna bruto zarada u okrugu	197	225	257	317	417	459	262	446	493	445	450	472
Prosečna bruto zarada u Srbiji	255	283	308	377	484	547	312	518	545	521	527	523
Prosečna neto zarada u Gradu	125	142	168	206	288	315	175	311	290	342	330	333
Prosečna neto zarada u okrugu	137	155	180	218	299	330	183	322	340	332	401	341
Prosečna neto zarada u Srbiji	177	194	210	258	347	392	218	373	392	375	376	380

* Izvor: RZS, po prosečnom srednjem kursu NBS

Prosečna neto zarada u gradu Valjevu isplaćena u oktobru 2014. godine bila je 38.653 dinara (320 €), a prosečna neto zarada u Okrugu 40.095 dinara (334 €). U januaru, 2015. godine, u Valjevu je isplaćena prosečna neto zarada u visini od 29.388 dinara.

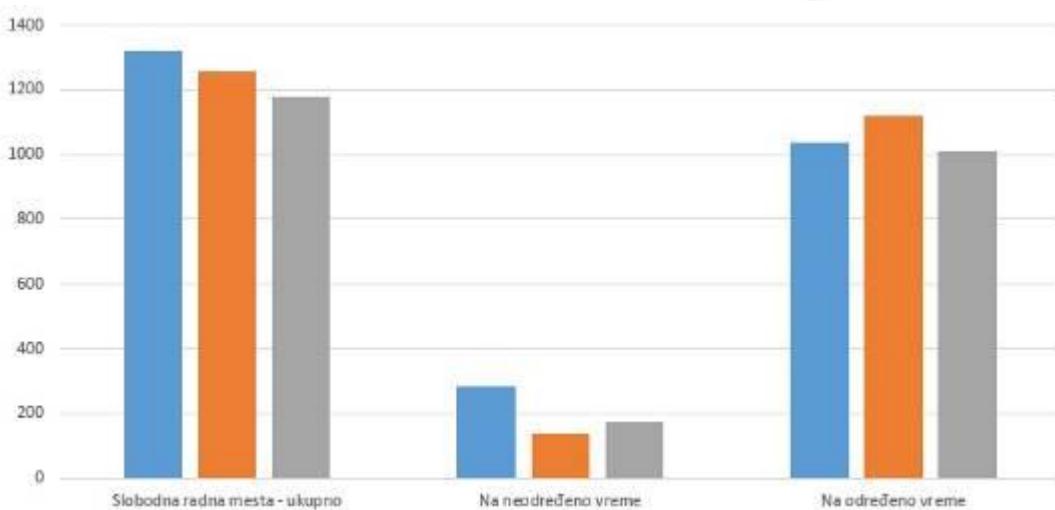
7.4 Zapošljavanje

Prema novim propisima iz oblasti zapošljavanja, poslodavci nemaju obavezu da prijavljuju nova radna mesta Nacionalnoj službi za zapošljavanje (u daljem tekstu: NSZ) tako da nije moguće pratiti ovaj indikator. Ono što se može pratiti je broj slobodnih radnih mesta koja poslodavci prijavljuju NSZ onda kada traže posredovanje, kao i zapošljavanje prema administrativnim podacima.

Tabela 61. Zapošljavanje, 2012. - 2014. godina

	Grad 2012.	Grad 2013.	Grad 2014.
Slobodna radna mesta - ukupno	1.321	1.259	1.180
Na neodređeno vreme	283	138	172
	21,42	10,96	14,58
Na određeno vreme	1.038	1.121	1.008
	78,58	89,04	85,42

* Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, Filijala Valjevo

STRUKTURA ZAPOŠLJAVANJA

Najviše zaposlenih u 2013. godini je bilo u sledećim privrednim granama:

- Poljoprivreda, proizvodnja i prerada hrane
- Geologija, rudarstvo i metalurgija
- Šumarstvo i obrada drveta
- Mašinstvo i obrada metala

7.5 Struktura nezaposlenih

Tabela 62. Struktura nezaposlenih prema polu, presek na dan 31. decembar 2014. godine

		Grad Valjevo	Nezaposlenost u Kolubarskom okrugu
Nezaposleni - ukupno		8.388	14.074
Nezaposleni - žene	broj	4.427	7.460
	%	52,78	53,01
Nezaposleni - muškarci	broj	3.961	6.614
	%	47,22	46,99

* Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, Filijala Valjevo

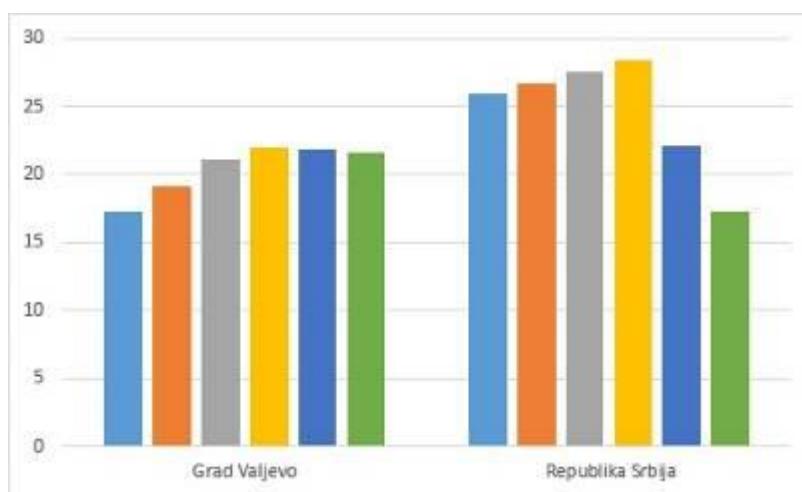
Nezaposlenost žena u Gradu Valjevo izraženija je od nezaposlenosti muškaraca. Od ukupnog broja nezaposlenih na dan 31.12.2012. godine 51,44% lica na evidenciji bile su žene. Slična situacija je i 2013. godine, gde nezaposlene žene čine 51,96% od ukupnog broja nezaposlenih lica.

7.5.1 Stopa nezaposlenosti

Tabela 63. Kretanje stope nezaposlenosti u periodu od 2009.-2014. godine

Godina	Stopa nezaposlenosti grad Valjevo	Stopa nezaposlenosti Republika Srbija
XII 2009	17,27	25,90
XII 2010	19,10	26,70
XII 2011	21,09	27,60
XII 2012	21,94	28,40
XII 2013	21,81	22,12
XII 2014	21,58	17,30

* Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, Filijala Valjevo

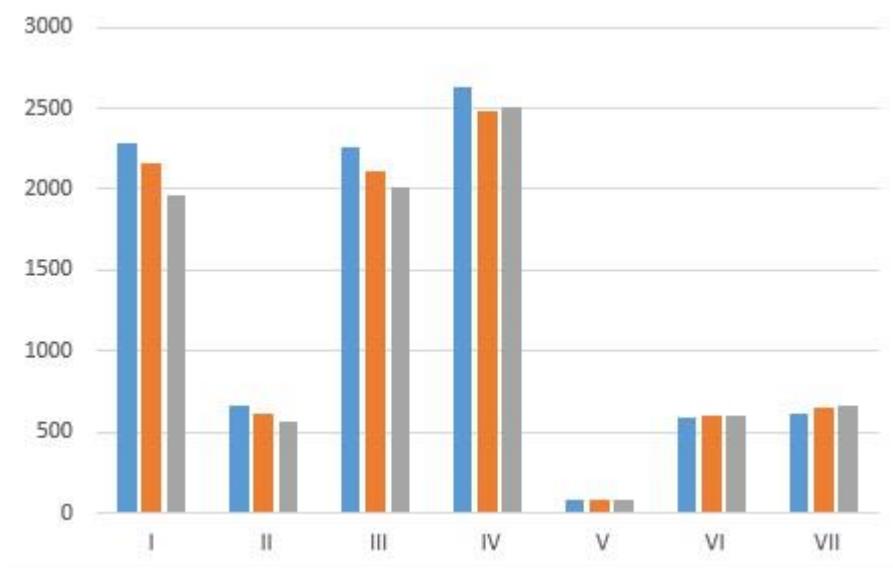
Posmatrajući stopu nezaposlenosti i nezaposlenost prema stepenu obrazovanja, očigledno je da opšte karakteristike tržišta rada do 2013. godine ostaju nepromenjene u odnosu na predhodni period: neusaglašenost ponude i potražnje radne snage, veliko učešće dugoročno nezaposlenih, nepovoljna starosna i kvalifikaciona struktura nezaposlenih, visoka stopa nezaposlenosti mladih i niska mobilnost radne snage, veliki broj lica koji pripadaju teže zapošljivim kategorijama, kao i veliki broj angažovanih u sivoj ekonomiji.

7.6 Nezaposlenost prema nivou obrazovanja

Tabela 64. Nezaposleni prema stepenu obrazovanja, 2012. - 2014. godine

	Град 2012.	Удео у укупном броју nezaposlenih (%)	Град 2013.	Удео у укупном броју nezaposlenih (%)	Град 2014.	Удео у укупном броју nezaposlenih (%)
УКУПНО	9.128	100	8.707	100	8.388	100
I	2.282	25	2.155	24,75	1.962	23,39
II	667	7,31	617	7,09	563	6,71
III	2.265	24,81	2.114	24,28	2.008	23,94
IV	2.629	28,80	2.486	28,55	2.513	29,96
V	81	0,89	85	0,98	80	0,95
VI	588	6,44	599	6,88	595	7,09
VII	616	6,75	651	7,48	667	7,95

* Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, Filijala Valjevo

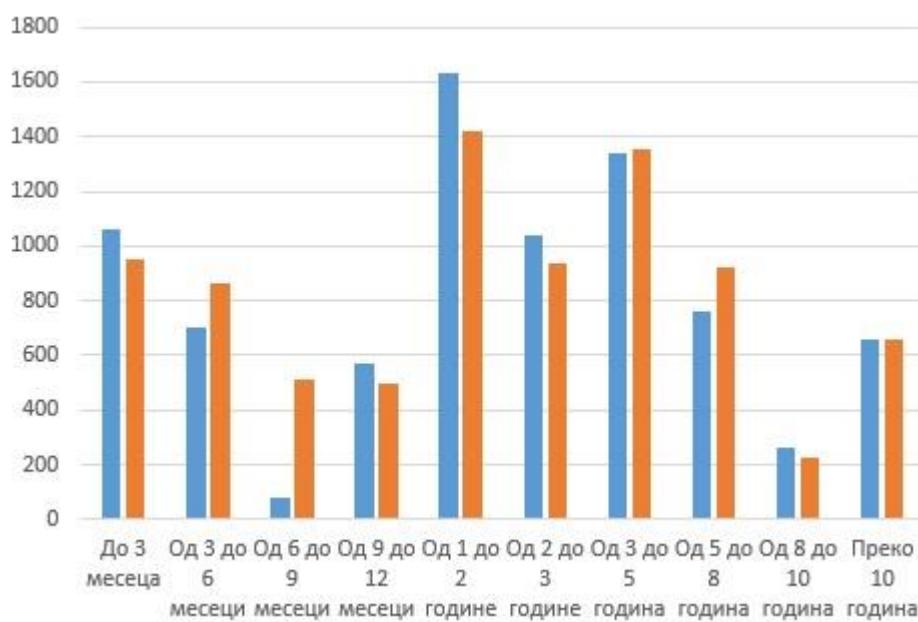
Kada se posmatra nezaposlenost prema stepenu obrazovanja, primetan je najveći udeo nezaposlenih sa srednjim stručnim obrazovanjem (IV stepen, srednja škola), zatim onih sa trogodišnjim srednjim stručnim obrazovanjem (III stepen, stručna škola) i onih sa završenim samo četvorogodišnjim osnovnim obrazovanjem (I stepen). Udeo u ukupnom broju nezaposlenih beleži porast nezaposlenih sa visokim obrazovanjem (VII stepen) i pad broja onih sa stečenim visokokvalifikovanim srednjim stručnim obrazovanjem (V stepen).

7.7 Nezaposlenost prema vremenu provedenom na evidenciji NSZ

Tabela 65. Nezaposleni prema dužini čekanja na posao, 2013. - 2014. godina

	Град 2013.	Удео у укупном броју nezaposlenih (%)	Град 2014.	Удео у укупном броју nezaposlenih (%)
УКУПНО	8.707	100	8.388	100
До 3 месеца	1.063	12,21	949	11,31
Од 3 до 6 месеци	701	8,05	866	10,32
Од 6 до 9 месеци	82	0,94	509	6,07
Од 9 до 12 месеци	572	6,57	496	5,91
Од 1 до 2 године	1.630	18,72	1.422	16,95
Од 2 до 3 године	1.039	11,92	940	11,21
Од 3 до 5 година	1.338	15,37	1.354	16,14
Од 5 до 8 година	759	8,72	924	11,01
Од 8 до 10 година	264	3,03	222	2,65
Преко 10 година	659	7,57	656	7,82

* Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, Filijala Valjevo

Zbog recesije i manjeg zapošljavanja povećava se dužina čekanja na evidenciji nezaposlenih. U gradu Valjevu su najbrojniji nezaposleni koji čekaju zaposlenje 1-2 godine, a potom lica koja čekaju zaposlenje od 3 - 5 godina.

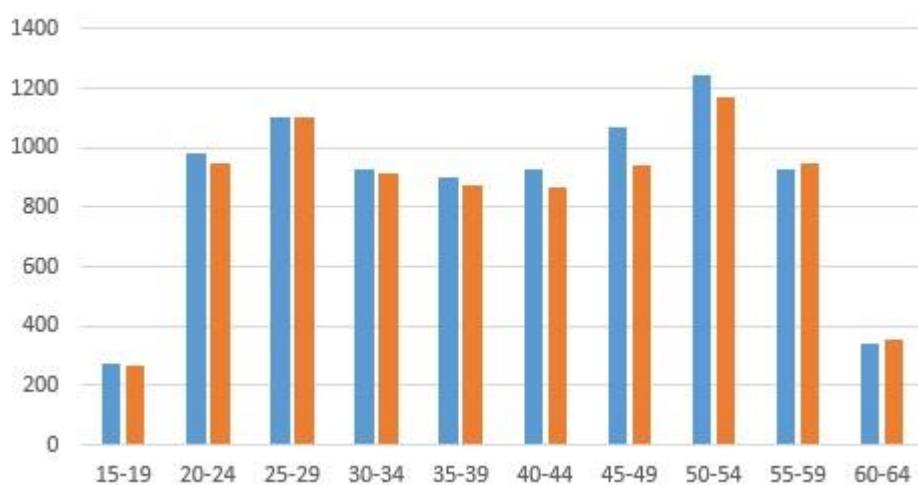
7.8 Nezaposlenost prema starosnoj strukturi na evidenciji NSZ

Tabela 66. Nezaposleni prema starosnoj strukturi, 2013. - 2014. godina

Број година незапослено г лица	Град 2013.	Удео у укупном броју незапослених (%)	Град 2014.	Удео у укупном броју незапослених (%)
УКУПНО	8.707	100	8.388	100
15-19 година	272	3,12	269	3,21
20-24 године	983	11,29	946	11,28
25-29 година	1.106	12,70	1.101	13,13
30-34 године	928	10,66	915	10,91
35-39 година	902	10,36	877	10,46
40-44 године	929	10,67	867	10,34
45-49 година	1.069	12,28	938	11,18
50-54 године	1.247	14,32	1.169	13,94
55-59 година	928	10,66	951	11,34
60-64 године	343	3,94	355	4,23

* Izvor: Nacionalna služba za zapošljavanje, Filijala Valjevo

Nezaposleni prema starosnoj strukturi

8 JAVNI RESURSI

8.1 Saobraćajna infrastruktura

Pokrivenost teritorije grada Valjeva saobraćajnom infrastrukturom je dobra. Prisutni su državni putevi Prvog reda (ranije magistralni putevi), M-4 i M-21 dužine 90,2 km, državni putevi Drugog reda (ranije regionalnim putevi), dužine 172 km i opštinski putevi (ranije lokalnim putevima) u dužini od 236,1 km. Ne tako davno, izvršeno je izmeštanje deonice državnog puta Drugog reda R-211 izgradnjom nove trase u dužini od 11 km oko akumulacije „Stubo Rovni“. Osim lokalnih puteva na teritoriji grada Valjeva ima 250 km nekategorisanih puteva i oko 200 km ulica.

8.1.1 Drumski saobraćaj

Tabela 67. Dužina puteva, 2014. godina

		GRAD (km)	Udeo savremenog kolovoza - asfalta u ukupnoj dužini puteva (%)
Dužina puteva - ukupno		544,771	100
Savremeni kolovoz - asfalt		481,701	88,42
Državni put I reda	ukupno	158,915	100
	savremeni kolovoz	158,915	100
Putevi II reda	ukupno	137,796	100
	savremeni kolovoz	137,796	100
Opštinski putevi	ukupno	248,06	100
	savremeni kolovoz	184,99	74,30

Izvor: Republički zavod za statistiku

8.1.2 Železnički saobraćaj i infrastruktura

Železničke stanice na teritoriji grada Valjeva su: Divci, Valjevo, ukrnsica Valjevski Gradac i Lastra (ukupno 4) i stajališta: Mlađevo, Lukavac, Iverak i Leskovice (ukupno 4).

Tabela 68. Promet robe i putnika u železničkom saobraćaju

	VALJEVO 2006.	VALJEVO 2007.	VALJEVO 2008.	VALJEVO 2009.	VALJEVO 2010.	VALJEVO 2011.	VALJEVO 2012.	VALJEVO 2013.
Broj železničkih stanica/stajališta	4 + 4	4 + 4	4 + 4	4 + 4	4 + 4	4 + 4	4 + 4	4 + 4
Broj otpremljenih putnika	119.054	112.152	114.028	122.318	121.325	107.710	99.217	108.989
Ukupan broj prevezenih tona robe (utovar + istovar)	102.634	193.790	170.360	181.470	148.314	88.149	25.831	46.911

* Izvor: JP Železnice Srbije

Strategija i razvoj železničke infrastrukture koja se tiče valjevskog kraja: završetak pruge Valjevo-Loznica, modernizacija i izgradnja drugog koloseka na delu pruge Beograd-Bar i rekonstrukcija ostatka barske pruge.

8.1.3 Vazdušni saobraćaj

U ovom vidu saobraćaja vidi se šansa za razvoj, jer postoji jezgro u jednom, za sada, sportsko-turističkom aerodromu nadomak grada. Razvoj vazdušnog saobraćaja zasniva se na faznoj izgradnji opšteg aerodroma „Divci“ proširenjem lokacije postojećeg sportsko-turističkog aerodroma. Planiran je bez noćnog sletanja, za poslovno-turističke i poljoprivredne namene i otpremu/dopremu određenih vrsta tereta. Postojeći aerodrom se nalazi južno od državnog puta prvog reda M-4 i prostire se na površini od 29 ha.

8.2 Komunalna infrastruktura

8.2.1 Vodovod i kanalizacija

Na području grada se nalaze značajna izvorišta vode, na kojima se temelje dva velika sistema:

- **Regionalni Kolubarski sistem** (za obezbeđenje vode visokog kvaliteta za snabdevanje vodom naselja i industrija koje troše vodu kvaliteta vode za piće)
- **Kolubarski rečni sistem** (za obezbeđenje vode za tehnološke potrebe i navodnjavanje, kao i za zaštitu kvaliteta voda)

Sve veće potrebe grada i okoline vodom za piće, nametnule su, kao prioritet, izgradnju fabrike vode na Pećini (PPV „Pećina”), gde se vrši tretman prečišćavanja vode iz tri izvora:

- Reke Gradac
- Izvor Paklje
- Akumulacija jezero „Stubo-Rovni“

Važnu delatnost u vodosnabdevanju grada i okolnih naselja obavlja JKP „Vodovod Valjevo”, gde oprema i uređaji prate savremenu tehnologiju prečišćavanja vode.

VODOVODNA MREŽA

- Priključeno je ukupno 26.879 stanova i domaćinstava (pokrivenost 28%) i 1.090 pravnih lica
- Godišnja proizvodnja vode je $4.826.674 \text{ m}^3$ (600 l/s)

KANALIZACIONA MREŽA

- Priključeno je ukupno 24.321 stanova i domaćinstava (pokrivenost 25%) i priključeno 926 pravnih lica
- Godišnje procenjeno ispuštanje $4.472.129 \text{ m}^3$

Tabela 69. Vodovodna infrastruktura grada Valjeva

	Potrošnja 2008. god.	Potrošnja 2009. god.	Potrošnja 2010. god.	Potrošnja 2011. god.	Potrošnja 2012. god.	Potrošnja 2013. god.
Voda u (1.000 m ³)	4.906	4.671	4.351	4.541	4.610	4.593
Stopa iskorišćenosti (%)	43	41	40	43	45	45
Cena/ m ³ građani	19,48	23,38	25,65	27,34	28,29	32,54
Cena/ m ³ privreda	57,02	68,42	75,07	80,00	82,81	95,23

* Izvor: JKP Vodovod Valjevo

8.2.2 Sistem daljinskog grejanja

JKP „Toplana-Valjevo” je isporučilac toplotne energije domaćinstvima i privredi. Pored centralizovanog sistema snabdevanja toplotnom energijom, postoji i nekolicina blokovskih kotlarnica. Na sistemu daljinskog grejanja u 2013. godini, povezano je 3.734 korisnika stanova i domaćinstava, kao i 353 korisnika poslovnog prostora.

Tabela 70. Sistem daljinskog grejanja

	Grad Valjevo 2008.	Grad Valjevo 2009.	Grad Valjevo 2010.	Grad Valjevo 2011.	Grad Valjevo 2012.	Grad Valjevo 2013.
Daljinsko grejanje (GCal)	78.464	106.200	105.948	116.406	116.470	110.924
Domaćinstva	70.992	89.800	89.978	93.006	97.685	90.400
Pravna lica	7.472	16.400	15.970	23.400	18.785	20.524
Cena za domaćinstva RSD/m ²	48,3	54,86	59,43	69,37	75,24	86,54
Cena za domaćinstva RSD/kW	/	3,06	3,63	4,45	4,34	4,94

* Izvor: JKP „Toplana-Valjevo”

8.2.3 Elektro infrastruktura

Područje grada upućeno je na snabdevanje električnom energijom iz energetskog sistema Srbije. Postojeća elektroenergetska infrastruktura zadovoljava potrebe za napajanjem električnom energijom sadašnjih korisnika. Ona je i značajan elektroenergetski čvor i regionalni centar u RS. Preko elektro infrastrukture Valjeva su izgrađeni dalekovodi od 220 kv na pravcu TC Bajina Bašta-Valjevo-Obrenovac, dalekovodi koji povezuju TC Požega sa TC Valjevo i TC Valjevo sa TC Zvornik i TC Kolubara. Kao osnovni izvor električne energije grada Valjeva, služi TC 220/110 KV snage 300 MVA. Instalisana snaga zadovoljava sadašnje potrebe potrošača, a napajanje iz više pravaca obezbeđuje kvalitetno i sigurno snabdevanje električnom energijom. Za potrebe napajanja električnom energijom novih korisnika, kao i poboljšanje kvaliteta snabdevanja postojećih, predviđena je izgradnja TS 35/10 kV Divci.

Tabela 71. Energetika-iskorišćenje energije

	Grad Valjevo 2008. god.	Grad Valjevo 2009. god.	Grad Valjevo 2010. god.	Grad Valjevo 2011. god.	Grad Valjevo 2012. god.	Grad Valjevo 2013. god.
Električna energija (MWh)	295.666,5	298.432,6	300.738,4	299.726,5	298.193,9	302.957,4
domaćinstva	166.280,7	168.494,5	171.061,9	170.033	167.145,6	164.244,6
pravna lica	129.385,8	129.938,1	129.676,5	129.693,5	131.048,3	138.712,8
Stopa iskorišćenosti (%)	84,79	84,43	84,37	85,59	84,88	86,09

* Izvor: "Elektrosrbija" d.o.o. Kraljevo

8.2.4 Telekomunikaciona infrastruktura

Tabela 72. Razvoj telekomunikacione infrastrukture na području grada Valjeva 2008. - 2013. godina

GRAD VALJEVO	Valjevo 2008. god.	Valjevo 2009. god.	Valjevo 2010. god.	Valjevo 2011. god.	Valjevo 2012. god.	Valjevo 2013. god.
Broj telefonskih preplatnika	38.477	40.479	39.964	38.915	38.798	37.325
Broj ADSL preplatnika	810	3.459	5.476	6.851	7.384	7.827
Broj IPTV preplatnika	0	224	938	1.380	2.298	3.456

* Izvor: "Telekom Srbija" a.d. IJ Valjevo

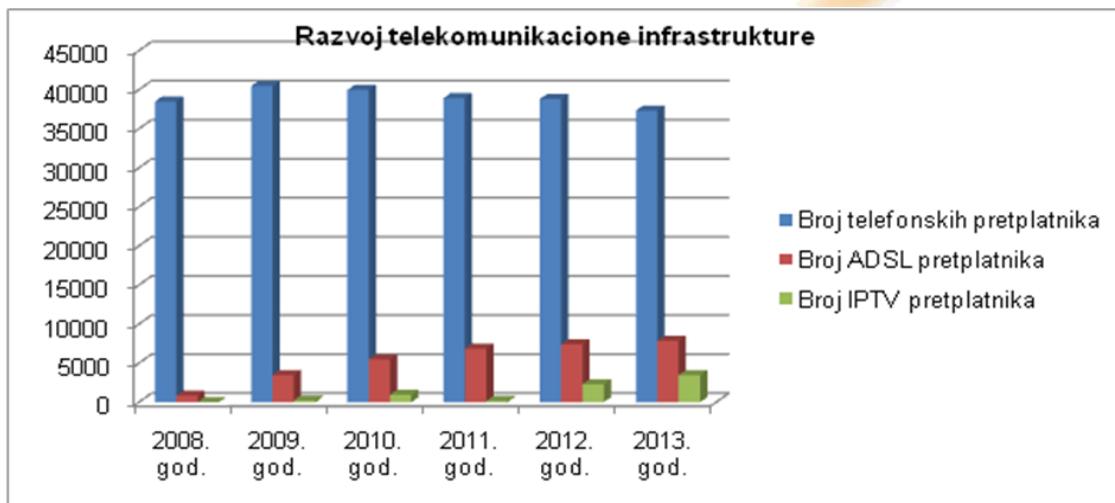

Tabela 73. Razvoj telekomunikacione infrastrukture na području Kolubarskog okruga 2008. - 2013. godina

KOLUBARSKI OKRUG	KO 2008. god.	KO 2009. god.	KO 2010. god.	KO 2011. god.	KO 2012. god.	KO 2013. god.
Broj telefonskih preplatnika	67.894	69.367	69.161	68.169	66.912	65.620
Broj ADSL preplatnika	810	4.604	7.691	10.562	12.023	13.233
Broj IPTV preplatnika	0	369	1.374	2.234	3.858	5.760

* Izvor: "Telekom Srbija" a.d. IJ Valjevo

Tabela 74. Mreža pošta u gradu i Kolubarskom okrugu 2008. - 2013. godina

VALJEVO	Grad Valjevo 2008. god.	Grad Valjevo 2009. god.	Grad Valjevo 2010. god.	Grad Valjevo 2011. god.	Grad Valjevo 2012. god.	Grad Valjevo 2013. god.
Broj pošta	7	7	7	6	6	6
KOLUBARSKI OKRUG	KO 2008. god.	KO 2009. god.	KO 2010. god.	KO 2011. god.	KO 2012. god.	KO 2013. god.
Broj pošta	36	36	36	35	34	34

* Izvor: JP "Pošta Srbije" PJ poštanskog saobraćaja "Valjevo"

8.3 Zdravstvena i socijalna zaštita

8.3.1 Zdravstvena zaštita

U okviru primarne zdravstvene zaštite na teritoriji koju pokriva grad Valjevo, postoji Dom zdravlja, dve zdravstvene stanice (Novo naselje u Valjevu i u Valjevskoj Kamenici) i 13 ambulanti (11 u selima, jedna u gradu i jedna na Divčibarima). Sekundarna zdravstvena zaštita se pruža u dve bolnice u gradskom centru.

Tabela 75. Bolnički kapaciteti, 2014. godina

	Broj kreveta	Udeo u ukupnom broju kreveta (%)	Broj kreveta na 100 stanovnika
Intenzivna nega	33	5,07	0,33
Polointenzivna nega	74	11,35	0,74
Standardna nega	545	83,58	5,45
UKUPNO:	652	100	6,52

* Izvor: Regionalna opšta bolnica Valjevo

Tabela 76. Ulaganja u zdravstvo i socijalnu zaštitu, 2015. godina

	Grad (RSD)*
Rashodi (ulaganja) u zdravstvo	8.881.640,40
Socijalna zaštita	125.385.730,03
UKUPNO:	134.267.370,43

* Izvor: Odeljenje za društvene delatnosti

Tabela 77. Lekari, stomatolozi i farmaceuti u zdravstvenim službama

	Grad	Udeo u ukupnom broju lekara (%)
Lekari-ukupno	213	100
Lekari opšte medicine	14	6,57
Lekari na specijalizaciji	31	14,55
Lekari specijalisti	168	78,87
Stomatolozi	24	/
Farmaceuti	38	/
Broj stanovnika na jednog lekara u opštini	424	/
Broj stanovnika na jednog lekara u okrugu	581	/
Broj stanovnika na jednog lekara u Srbiji	367	/

* Izvor: Regionalna opšta bolnica Valjevo i RZS

NAPOMENA: Nije obuhvaćen broj lekara, stomatologa i farmaceuta koji imaju privatnu praksu (ili rade kod onih koji imaju privatnu praksu), odnosno, one koji rade u drugim gradovima i opštinama u okruženju, a za koje pouzdano znamo da postoje.

8.3.2 Socijalna zaštita

U prethodnih 5 godina, grad Valjevo je izdvajao za socijalnu zaštitu sredstva predviđena zakonom kao obavezna za ovu oblast. U skladu sa ukupnim trendom porasta lokalnog budžeta i ta sredstva su se u proseku povećavala od 5-7% svake godine, tako da za 2014. godinu ona iznose 122.683.000,00 dinara. Ukupan broj maloletnih korisnika socijalne zaštite iznosi 1.414, dok je broj punoletnih lica korisnika socijalne zaštite 3.504 lica.

Tabela 78. Korisnici socijalne zaštite-maloletna lica, 2014. godina

GRAD VALJEVO	Grad	Udeo u ukupnom broju korisnika (%)
Ukupno	1.414	100
Ugroženi porodičnom situacijom	353	24,96
Lica sa poremećajima u ponašanju	387	27,37
Mentalno zaostali	17	1,20
Ometeni u fizičkom razvoju	60	4,24
Lica sa kombinovanim smetnjama	57	4,04
Ostali maloletni korisnici socijalne zaštite	540	38,19

* Izvor: CSR Valjevo

Tabela 79. Korisnici socijalne zaštite – punoletna lica, 2014. godina

Grad Valjevo	Grad	Udeo u ukupnom broju korisnika (%)
Ukupno	3.504	100
Lica sa poremećajima u ponašanju	70	2,00
Psihički i fizički ometena lica	1.026	29,28
Materijalno neobezbeđena lica	789	22,52
Nezbrinuta lica	150	4,28
Ostarela lica	753	21,49
Ostali punoletni korisnici socijalne zaštite	716	20,43

* Izvor: CSR Valjevo

8.4 Obrazovni kapaciteti

Valjevo, kao obrazovni centar ima dugogodišnju tradiciju. Ima ukupno 25 ustanova i 13.639 učenika/studenata koji uče u 7 gradskih, 8 seoskih osnovnih škola i 6 srednjih škola (Gimnazija kao najstarija obrazovna ustanova, Medicinska, Tehnička, Ekonomска, Poljoprivredna i Muzička). U Valjevu postoji jedna Visoko poslovna škola strukovnih studija (VIPOS), koja je 2009. godine dobila akreditaciju studijskog programa specijalističkih strukovnih studija. Pored ove škole, u Valjevu postoje i izdvojena odeljenja privatnih visokoškolskih institucija, kao što su Megatrend, Fakultet za menadžment i Poslovni fakultet Univerziteta Singidunum. Valjevo je u čitavom svetu poznato po Istraživačkoj stanici Petnica, naučno-obrazovnoj ustanovi namenjenoj radu sa talentovanim učenicima i studentima koji su posebno zainteresovani za nauku i istraživanje.

Tabela 80. Kapaciteti obrazovnih institucija, 2014. godina

Grad Valjevo	2014. godina	
	Broj ustanova	Broj dece, učenika/studenata
Predškolske ustanove	1	2.391
Osnovne škole	15	6.402
Srednje škole	6	3.946
Visoko i više obrazovanje	3	900

* Izvor: RZS

Tabela 81. Ulaganje u obrazovanje, 2015. godina

Grad	(RSD)*
Rashodi (ulaganja) u obrazovanje-ukupno	198.383.043,05
Rashodi (ulaganja) u osnovno obrazovanje	140.285.693,09
Rashodi (ulaganja) u osnovno obrazovanje po učeniku	21.847,95

*Izvor: Odeljenje za društvene delatnosti

Tabela 82. Broj i struktura obrazovnih ustanova, 2015. godina

		Grad
Osnovne škole	ukupno	15
	odeljenja	299
Srednje škole	ukupno	6
	odeljenja	169
Specijalne škole	ukupno	1
	odeljenja	4
Više škole		1
Fakulteti		2
Ustanove za decu predškolskog uzrasta		1
Studentski domovi		/
Domovi učenika		1

* Izvor podataka: RZS

Tabela 83. Ukupan broj učenika, studenata i korisnika obrazovnih ustanova, 2015. godina

		Grad	Udeo u ukupnom broju učenika/studenata/korisnika u okrugu (%)
Osnovne škole-učenici	ukupno	6.421	50,77
Srednje škole-učenici	ukupno	3.812	6,71
Specijalne škole-učenici	ukupno	25	80,64

* Izvor podataka: RZS

Tabela 84. Prosečan broj učenika, studenata i korisnika smeštaja u obrazovnim ustanovama, 2014. godina

		Grad	Okrug	Srbija
Broj učenika po osnovnoj školi		121	83	164
Broj učenika po odeljenju osnovne škole		23	24	23
Broj učenika po specijalnoj školi		26	16	
Broj učenika po odeljenju specijalne škole		25	/	/

* Izvor: RZS

8.4.1 Osnovno obrazovanje

Tabela 85. Ukupan broj učenika u osnovnim školama, 2014. godina

		Grad	Udeo u ukupnom broju učenika osnovnih škola u okrugu (%)
Učenici osnovnih škola	ukupno	6.395	50,77
	učenici	3.303	26,22
	učenice	3.092	24,55

* Izvor: RZS

Tabela 86. Učenici redovnih osnovnih škola, prema polu, 2014. godina

		Osnovci	Udeo broja osnovaca u odnosu na grad (%)
Grad	ukupno	3.930	100
	muško	1.810	46,06
	žensko	2.120	53,94
Okrug	ukupno	5.804	67,71
	muško	2.694	67,19
	žensko	3.110	68,17
RS	ukupno	270.356	1,45
	muško	136.264	1,33
	žensko	134.092	1,58

* Izvor: RZS

8.4.2 Srednje obrazovanje

Tabela 87. Učenici, odeljenja i škole, 2014. godina

	Učenici	Odeljenja	Škole	Broj učenika po srednjoj školi	Broj učenika po odeljenju srednje škole
Grad	3.930	153	6	655	26
Okrug	5.804	229	12	484	25
Srbija	270.356	10.846	498	543	25

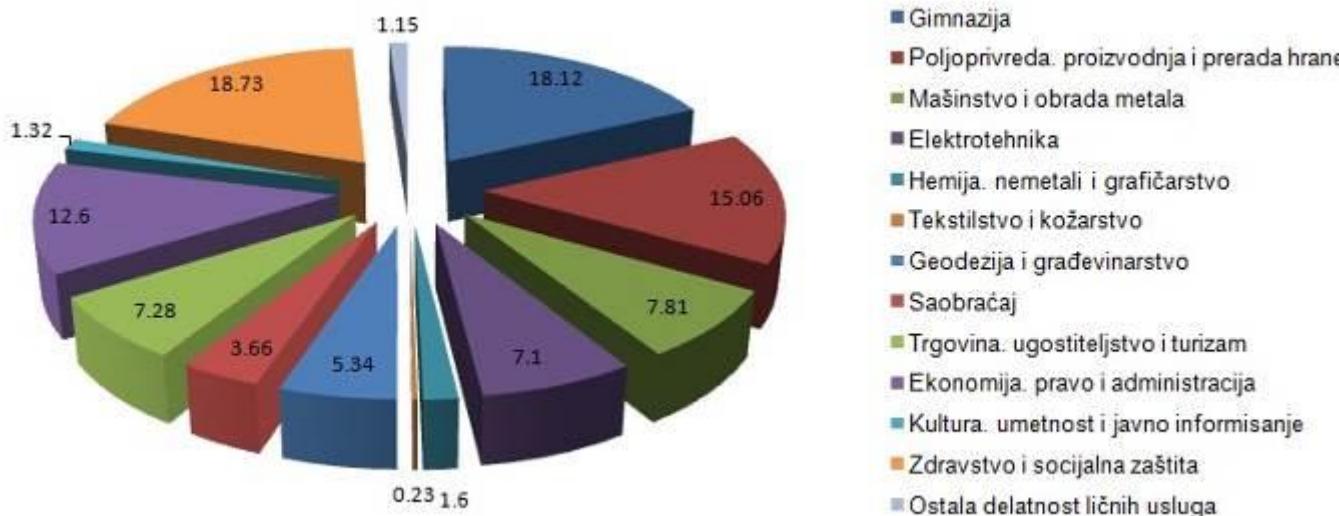
* Izvor: RZS

Tabela 88. Odeljenja i učenici, po područjima rada, 2014. godina

Područja rada	Broj učenika Grad	% u odnosu na ukupan broj učenika Grad	Broj učenika Okrug	% u odnosu na ukupan broj učenika Okrug	Broj učenika Srbija	% u odnosu na ukupan broj učenika Srbija
Gimnazija	712	18,12	1.025	17,66	67.044	27,36
Poljoprivreda, proizvodnja i prerada hrane	592	15,06	592	10,20	15.921	6,50
Mašinstvo i obrada metala	307	7,81	676	11,65	24.413	9,96
Elektrotehnika	279	7,10	508	8,75	26.500	10,82
Hemija, nemetali i grafičarstvo	63	1,60	63	1,09	10.762	4,39
Tekstilstvo i kožarstvo	9	0,23	9	0,16	3.390	1,38
Geodezija i građevinarstvo	210	5,34	210	3,62	6.776	2,77
Saobraćaj	144	3,66	144	2,48	13.568	5,54
Trgovina, ugostiteljstvo i turizam	286	7,28	884	15,23	2.305	0,94
Ekonomija, pravo i administracija	495	12,60	860	14,82	39.382	16,07
Kultura, umetnost i javno informisanje	52	1,32	52	0,90	5.858	2,39
Zdravstvo i socijalna zaštita	736	18,73	736	12,68	25.691	10,49
Ostala delatnost ličnih usluga	45	1,15	45	0,78	3.411	1,39
Ukupno	3930	100	5804	100	215735	100

* Izvor: RZS

Odeljenja i učenici, po područjima rada

9 POLJOPRIVREDA

Ruralna zona se prostire na 582 km², odnosno 64,3% ukuopne teritorije grada Valjeva. Površina od 39.958 ha korišćenog poljoprivrednog zemljišta odlikuje se relativno malom zastupljenošću oraničnih površina i bašti (44%) upoređujući sa republičkim prosekom. Veliki je procenat zastupljenosti voćnjaka i vinograda (14,6%), kao i livada i pašnjaka (40,3%). U odnosu na strukturu korišćenja poljoprivrednog zemljišta iz prethodnog popisa, uočen je trend smanjenja oraničnih površina u korist podizanja voćnjaka i vinograda, ali i povećanja površina pod livadama i pašnjacima. Na teritoriji grada Valjeva registrovano je 8.815 poljoprivrednih gazdinstava.

9.1 Naše prednosti

- Izuzetno povoljni klimatski i zemljišni uslovi za poljoprivrednu proizvodnju
- Idealni prirodni uslovi za proizvodnju voća koja se obavlja uz poštovanje standarda i prakse visoke štedljivosti
- Razvijeni kapaciteti voćno prerađivačke industrije i rashladnih kapaciteta u regionu
- Povoljan geografski položaj: blizina granice sa Bosnom i Hercegovinom, veza do luke Bar prugom Beograd-Bar, blizina luke na reci Savi
- Regionalni centar za organsku proizvodnju voćarstva i vinogradarstva
- Razvijena mreža stručnih sližbi kroz delatnosti Poljoprivredne savetodavne stručne službe Valjevo
- Novoformirano javno preduzeće za ruralni razvoj, razvoj poljoprivrede i promociju poljoprivrednih kapaciteta i agro biznisa "Agro razvoj – valjevske doline"

U izvozu dominiraju voće i proizvodi od voća (51%), živa stoka (20%), mleko i mlečni proizvodi (15%), pića (7%). Tržište EU apsorbuje 51%, tržište CEFTA 39% i ostala tržišta 10% u ukupnom izvozu od preko 110 miliona \$.

Tabela 89. prema veličini korišćenog poljoprivrednog zemljišta

	Ukupno		Bez zemljišta	< 1 ha		> 1 – < 2 ha		> 2 – < 5 ha		> 5 – < 10 ha	
	PG	ha		PG	ha	PG	ha	PG	ha	PG	ha
REPUBLIKA SRBIJA	631.552	3.437.423	10.107	174.567	91.836	123.719	181.785	182.489	596.052	89.083	617.280
Region Šumadije i Zapadne Srbije	262.940	1.014.209	1.862	63.202	36.369	53.124	78.884	86.441	285.569	42.565	294.269
Kolubarska oblast	27.604	125.271	161	4.453	2.710	4.566	6.829	9.734	33.043	6.372	44.547
Valjevo	8.815	39.958	76	1.473	902	1.400	2.086	2.927	10.022	2.179	15.481

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

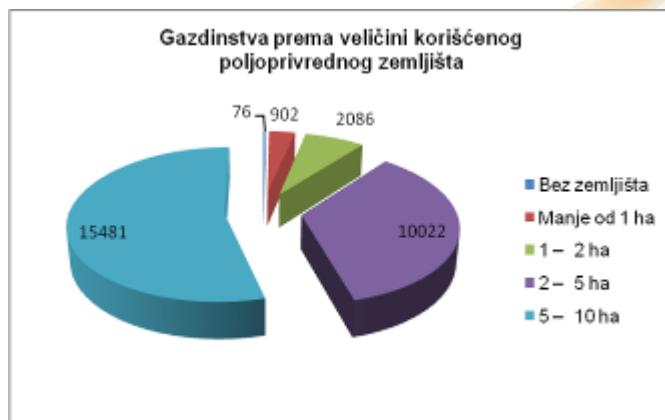

Tabela 90. Korišćeno poljoprivredno zemljište gazdinstva po kategorijama

	PG	KPZ	Okućnica		Oranice i baštne		Livade i pašnjaci	
			PG	ha	PG	ha	PG	ha
REPUBLIKA SRBIJA	621.445	3.437.423	331.145	23.727	519.446	2.513.154	266.813	713.242
Region Šumadije i Zapadne Srbije	261.078	1.014.209	135.954	10.814	206.804	518.626	161.527	384.616
Kolubarska oblast	27.443	125.271	14.545	1.218	21.292	70.041	20.476	40.179
Valjevo	8.739	39.958	3.799	396	6.209	17.713	7.129	16.109

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 91. Korišćeno poljoprivredno zemljište gazdinstva po kategorijama

	Stalni zasadi							
	voćnjaci		vinogradi		rasadnici		ostalo	
	PG	ha	PG	ha	PG	ha	PG	ha
REPUBLIKA SRBIJA	295.203	163.310	80.341	22.149	1.187	327	1.139	512
Region Šumadije i Zapadne Srbije	160.104	90.456	23.570	8.666	832	685	622	342
Kolubarska oblast	18.204	13.685	337	98	32	32	40	16
Valjevo	6.625	5.656	132	59	17	14	22	8

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 92. Raspoloživo zemljište gazdinstva

	PG, ukupno, ha	Raspoloživo zemljište					
		poljoprivredno zemljište					
		korišćeno		nekorišćeno			
		PG	ha	PG	ha	PG	ha
REPUBLIKA SRBIJA	631.552	630.742	5.346.596	621.445	3.437.423	153.976	424.053
Region Šumadije i Zapadne Srbije	262.940	262.801	1.865.957	261.078	1.014.209	67.215	141.220
Kolubarska oblast	27.604	27.589	183.161	27.443	125.271	5.901	9.011
Valjevo	8.815	8.814	64.154	8.739	39.958	1.791	2.547

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 93. Raspoloživo zemljište gazdinstva

	drugo zemljište					
	šumsko		ostalo zemljište		od toga: pod ribnjacima	
	PG	ha	PG	ha	PG	ha
REPUBLIKA SRBIJA	337.804	1.023.035	607.670	462.083	670	7.667
Region Šumadije i Zapadne Srbije	191.145	632	254.376	78.666	313	100
Kolubarska oblast	22.536	40	26.946	9.146	27	11
Valjevo	7.470	18	8.696	3.197	8	2

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

9.2 Osnovni podaci

Zemljišne površine, uz povoljne klimatske uslove i kvalitetnu primenu agrotehničkih mera, pružaju dobre pretpostavke za raznovrsniju i kvalitetniju voćarsku, stočarsku, ratarsku, pa i šumarsku proizvodnju. U ratarskoj proizvodnji i dalje dominiraju žitarice. U stočarskom fondu još uvek je veliki broj goveda, ovaca, svinja, konja i naročito živine. Kod voćarske proizvodnje najobimnija je proizvodnja šljiva i malina, ali se dosta gaje i kruške, jabuke, višnje, orasi i kupine. Poslednjih godina intenzivira se organska proizvodnja za koju postoje skoro idealni preduslovi (očuvana prirodna sredina i veliki ideo ekstezivnih zasada lakše adaptivnih na organski način proizvodnje), a edukacijom poljoprivrednika, od strane stručnih službi grada Valjeva, ovaj vid poljoprivredne proizvodnje se sve više razvija.

Svojim geografskim i klimatskim karakteristikama ruralno područje grada Valjeva pruža značajan potencijal za razvoj različitih poljoprivrednih i nepoljoprivrednih delatnosti.

Primarna poljoprivredna proizvodnja omogućava razvoj prehrambenog sektora: sektora zamrznutog voća i povrća, proizvodnja sokova, proizvodnja mesa i mleka, proizvodi od meda i proizvodnja konditorskih proizvoda.

Tabela 94. Načini navodnjavanja i glavni izvori vode za navodnjavanje (%)

	Način navodnjavanja			Glavni izvor vode za navodnjavanje				
	površinski	orošavanjem	kap po kap	podzemne vode na gazdinstvu	površinske vode na gazdinstvu	površinske vode van gazdinstva	voda iz vodovoda	ostali izvori
REPUBLIKA SRBIJA	60,6	12,2	27,2	51,6	6,7	31	6,5	4,2
Region Šumadije i Zapadne Srbije	55,5	13	31,5	48,9	8,3	30,6	7,7	4,4
Kolubarska oblast	54,8	7,9	37,3	37,4	9,2	43,6	5,2	4,6
Valjevo	44,7	8,8	46,4	27,8	15,5	41,7	7,1	7,9

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 95. Navodnjavano zemljište prema kategorijama

	Navodnjavano zemljište		Oranice i bašte		Voćnjaci		Vinogradi		Livade i pašnjaci		Ostali stalni zasadi	
	PG	ukupno, ha	PG	ha	PG	ha	PG	ha	PG	ha	PG	Ha
REPUBLIKA SRBIJA	71.947	99.773	57.999	84.858	17.940	13.344	780	215	856	602	658	754
Region Šumadije i Zapadne Srbije	31.087	21.173	21.444	15.031	11.894	5.254	214	70	488	368	511	450
Kolubarska oblast	1.272	1.059	849	744	475	283	17	2	20	12	13	17
Valjevo	290	223	144	134	160	79	10	1	7	4	4	5

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 96. Navodnjavanje površina oranica i bašta prema vrsti useva

	Žita i kukuruz za silažu		Šećerna repa		Suncokret		Povrće, bostan i jagode (na otvorenom)		Ostali usevi na oranicama i baštama	
	ha	% od ukupne površine pod usevom	ha	% od ukupne površine pod usevom	ha	% od ukupne površine pod usevom	ha	% od ukupne površine pod usevom	ha	% od ukupne površine pod usevom
REPUBLIKA SRBIJA	36.154	2,1	9.191	13	672	0,4	19.865	63,8	18.976	4,1
Region Šumadije i Zapadne Srbije	6.093	1,6	0	0,6	6	0,2	5.205	64,5	3.726	3
Kolubarska oblast	446	0,8	-	-	2	1,6	205	57,8	91	0,6
Valjevo	90	0,7	-	-	-	-	23	29,3	22	0,5

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

9.3 Voćarstvo

Najveće površine pod voćnjacima prostiru se na području zapadne Srbije. Drugi po veličini su voćarski zasadi valjevskog kraja, koji se prostiru na površini od 5.657 ha sa najvećim udalom ekstenzivnih zasada voća. Duga tradicija gajenja voća uz izuzetno povoljne zemljische (blago pobrđe i priplaninski deo, nadmorske visine od 200 - 800 metara, mogućnost vertikalnog rasporeda voćnih vrsta, izbor najpovoljnijeg položaja i eksponicije

za svaku voćnu sortu) i klimatski uslovi (prosečna količina padavina od 750 mm) pružaju mogućnost za suvo voćarstvo, u višim predelima za sve kontinentalne vrste voća i vinove loze.

Šljiva je dominanatna vrsta i zauzima površine pod zasadima od 4.006 ha. Srbija je drugi proizvođač šljive u svetu, a grad Valjevo je jedan od većih proizvođača u Srbiji. Rakija od šljive, proizvedena po tradicionalnoj tehnologiji uz korišćenje savremenih tehnoloških znanja, šljivovica, je jedan od simbola Zapadne Srbije i proizvod po kom je region prepoznatljiv. Značajan je udio sušene šljive, kao i proizvoda od prerade sirove šljive (kompoti i džemovi).

Valjevsko malinogorje prostire se na oko 1.000 ha i zauzima važnu proizvodnu oblast Zapadne Srbije.

Kupina, po čijoj proizvodnji je Srbija zauzela visoko 4. mesto u svetu, poslednjih dvadesetak godina doživljava ekspanziju, zahvaljujući, pre svega, pogodnim zemljишno-klimatskim uslovima i adekvatnom sortimentu. Zauzima površinu od 432 ha teritorije.

Od jezgrastih voćnih vrsta, valjevsko područje pogoduje zasadima oraha koji se uglavnom sade ekstensivno, a površina od 146 ha ubraja teritoriju koju pokriva grad Valjevo na prvo mesto po proizvodnji ovog voća.

Pogodni prirodni uslovi i sistemske mere Vlade sa podsticajima doprinose da se vinogradarstvo poslednje decenije intenzivno razvija, što je rezultiralo otvaranjem novih vinarija i mapiranje Valjeva u projektu „Putevi vina Srbije“.

Na teritoriji koju pokriva grad Valjevo, značajni su kapaciteti za preradu voća i izvoz. Najznačajniji izvozni proizvodi su: zamrznuta malina i kupina, sokovi, koncentrati, suva šljiva, pirei i džemovi.

Tabela 97. Struktura zastupljenosti voćnih vrsta

Grad	Voćne vrste, ha				
	Breskve	Kajsije	Višnje	Maline	Kupine
Kolubarska oblast	41	72	152	1.190	1.045
Valjevo	19	23	60	459	432

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 98. Struktura prinosa jabuka

Grad	Jabuke		
	Prinos		
	Broj rodnih stabala	Ukupan prinos, t	Prinos po jednom stablu, kg
Kolubarska oblast	186.949	1.171	6,3
Valjevo	79.614	527	6,6

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 99. Struktura prinosa vinograda

Grad	Vinogradi		
	Broj rodnih stabala	Prinos	Prinos po jednom stablu, kg
Kolubarska oblast	230	288	1,3
Valjevo	141	182	1,3

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

9.4 Stočarstvo

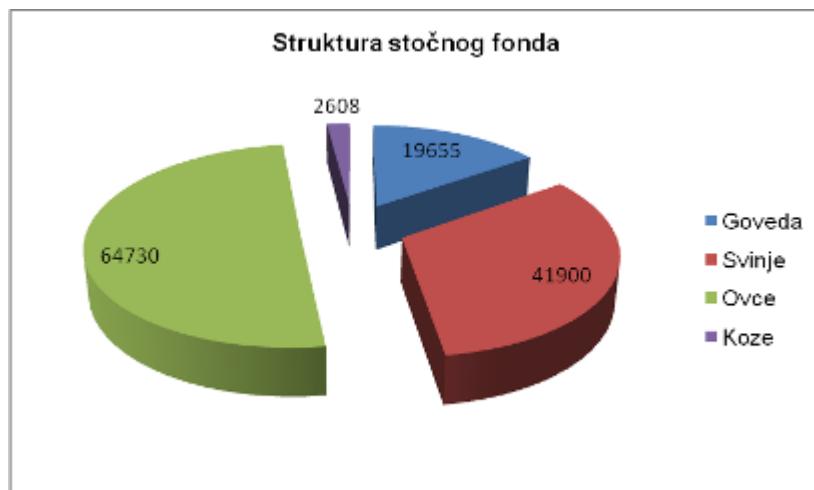

Predispozicije, u pogledu raspoloživih površina, za proizvodnju hrane za životinje i u pogledu duge i stabilne tradicije stočarstva, ukazuju na pozitivne mogućnosti ovog kraja.

Tabela 100. Stočni fond

Grad	Goveda	Svinje	Ovce	Koze
Kolubarska oblast	59.387	161.198	161.945	9.002
Valjevo	19.655	41.900	64.730	2.608

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Prirodni uslovi valjevskog kraja su izuzetno pogodni za govedarsku proizvodnju. Simentalac ima idealne uslove za davanje velikih kolicina kvalitetnog mleka i mesa. Mleko se prerađuje u industrijskim mlekarama, a proizvodi nalaze mesto na domaćem tržištu i zemljama regiona, ali i tržištu Rusije i Amerike. Tradicionalni proizvodi od mleka, poput sira i kajmaka, a sve po zahtevima standarda za proizvodnju bezbedne hrane, pronalaze put do kupaca u regionu.

Valjevski kraj poseduje potencijal za razvoj ovčarstva i kozarstva, kao i proizvodnju jagnjećeg mesa i kozjeg mleka i mlečnih proizvoda bez visokih zahteva za ulaganjem.

Svinjarstvo i živinarstvo, pored izrazitog karaktera cikličnosti, poslednje decenije je u usponu razvojem savremenih individualnih odgajivača i proizvođača. Proizvodnja pilećeg mesa i jaja postaju ponovo odlika ovog kraja.

Uzimajući u obzir specifične zahteve i bogate predele za ispašu pčela sa minimalnim rizicima od zagađenja, pčelarstvo je grana sa visokim potencijalom sa značajnim učešćem organskog gajenja pčela. Standardizovani proizvodi od meda su sve značajniji proizvodi brojnih pčelara.

Tabela 101. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Voćnjaci i vinogradi

	PG	Voćnjaci, ha			PG	Vinogradi, ha			
		ukupno	plantažni	ekstenzivni		ukupno	sorte za vino sa geografskim poreklom	ostale vinske sorte	sorte za jelo
REPUBLIKA SRBIJA	295.203	163.310	98.575	64.736	80.341	22.150	2.631	14.852	4.667
Region Šumadije i Zapadne Srbije	160.104	90.457	48.238	42.219	23.570	8.667	567	6.085	2.014
Kolubarska oblast	18.204	13.685	8.159	5.527	337	99	11	49	38
Valjevo	6.625	5.657	3.074	2.583	132	59	7	24	28

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 102. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod voćnim vrstama

	PG	Voćne vrste, ha					
		ukupno	jabuke	kruške	breskve	kajsije	višnje
REPUBLIKA SRBIJA	295.203	163.310	23.736	7.342	8.012	5.290	13.989
Region Šumadije i Zapadne Srbije	160.104	90.456	9.662	3.557	972	1.284	2.961
Kolubarska oblast	18.204	13.685	594	318	40	72	152
Valjevo	6.625	5.656	236	121	18	23	60

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 103. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod voćnim vrstama

	PG	Voćne vrste, ha						
		šljive	orasi	lešnici	ostalo voće	maline	kupine	ostalo bobičasto voće
REPUBLIKA SRBIJA	295.203	77.948	4.786	2.239	5.531	11.040	2.977	414
Region Šumadije i Zapadne Srbije	160.104	53.306	2.432	670	2.164	10.513	2.705	224
Kolubarska oblast	18.204	9.536	351	93	250	1.189	1.044	40
Valjevo	6.625	4.006	146	34	109	458	432	9

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 104. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Povrće, bostan i jagode

PG	Povrće, bostan i jagode, ha					
	ukupno	paradajz	kupus i kelj	paprika	crni luk	beli luk
REPUBLIKA SRBIJA	102.695	33.232	2.614	3.661	7.661	2.862
Region Šumadije i Zapadne Srbije	36.757	8.782	822	1.628	2.360	541
Kolubarska oblast	1.373	645	85	127	120	12
Valjevo	433	85	9	17	8	6
						1

Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 105. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Povrće, bostan i jagode

PG	Povrće, bostan i jagode, ha						Povrće, bostan i jagode, ha
	karfiol	šargarepa	grašak	ostalo sveže povrće	bostan		
REPUBLIKA SRBIJA	102.695	422	1.182	3.505	4.771	4.145	1.801
Region Šumadije i Zapadne Srbije	36.757	105	271	121	1.091	689	1.026
Kolubarska oblast	1.373	29	4	9	179	30	47
Valjevo	433	1	2	3	11	4	24

Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 106. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje - Oranice i bašte

PG	Oranice i bašte, ha	Oranice i bašte, ha					
		ukupno	žita	mahunarke	krompir	šećerna repa	ostali usevi
REPUBLIKA SRBIJA	519.446	2.513.154	1.715.561	5.707	25.131	69.112	
Region Šumadije i Zapadne Srbije	206.804	518.626	365.254	1.479	15.593	49	
Kolubarska oblast	21.292	70.041	50.430	108	317	1	
Valjevo	6.209	17.713	12.355	47	92	0	

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 107. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje - Oranice i bašte

PG	Oranice i bašte, ha	Oranice i bašte, ha					
		industrijsko bilje	povrće,bostan i jagode	cveće i ukrasno bilje	krmno bilje	ostali usevi	ugari
REPUBLIKA SRBIJA	519.446	383.881	33.231	382	25.600	2.102	22.036
Region Šumadije i Zapadne Srbije	206.804	13.668	8.782	138	108.271	143	5.246
Kolubarska oblast	21.292	2.583	644	4	15.470	11	469
Valjevo	6.209	138	85	1	4.786	2	204

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 108. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod žitima i mahunarkama

	PG	Žita, ha					
		ukupno	pšenica i krupnik	raž	ječam	ovas	kukuruz za zrno
REPUBLIKA SRBIJA	458.196	1.715.562	602.844	4.286	80.939	34.554	976.612
Region Šumadije i Zapadne Srbije	179.067	365.255	117.478	2.376	30.881	21.563	185.952
Kolubarska oblast	19.636	50.431	14.618	150	4.707	3.918	26.184
Valjevo	5.487	12.356	3.521	55	1.274	1.452	5.876
							178

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 109. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod žitima i mahunarkama

	PG	Mahunarke, ha			
		ukupno	grašak za suvo zrno	pasulj	ostale mahunarke
REPUBLIKA SRBIJA	38.263	5.708	1.544	3.767	396
Region Šumadije i Zapadne Srbije	15.199	1.479	169	1.199	111
Kolubarska oblast	670	109	33	67	9
Valjevo	390	48	9	36	3

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 110. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod industrijskim biljem

	PG	Industrijsko bilje, ha					
		ukupno	duvan	hmelj	uljana repica	uljana tikva	suncokret
REPUBLIKA SRBIJA	63.069	383.881	5.050	28	6.083	323	186.361
Region Šumadije i Zapadne Srbije	9.541	13.668	1.135	2	162	14	2.558
Kolubarska oblast	2.158	2.583	138	-	19	7	94
Valjevo	147	138	38	-	2	-	3

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 111. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod industrijskim biljem

	PG	Industrijsko bilje, ha				
		soja	ostalo bilje za proizvodnju ulja	bilje za proizvodnju tekstilnih vlakana	lekovito i aromatično bilje	ostalo industrijsko bilje
REPUBLIKA SRBIJA	63.069	181.684	236	8	2.134	1.974
Region Šumadije i Zapadne Srbije	9.541	9.717	6	-	48	26
Kolubarska oblast	2.158	2.318	0	-	3	4
Valjevo	147	93	0	-	1	2

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 112. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod krmnim biljem

	PG	Krmno bilje, ha			
		ukupno	mešavina trava	kukuruz za silažu	detelina
REPUBLIKA SRBIJA	207.462	256.008	42.802	27.187	77.730
Region Šumadije i Zapadne Srbije	96.697	108.271	25.971	10.931	30.738
Kolubarska oblast	10.617	15.470	4.454	2.804	3.176
Valjevo	3.163	4.787	1.527	1.075	760

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 113. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod krmnim biljem

	PG	Krmno bilje, ha				
		lucerka	ostale krmne leguminoze	ostalo bilje koje se žanje zeleno	stočna repa	ostalo korenasto i zeljasto krmno bilje
REPUBLIKA SRBIJA	207.462	103.316	2.467	1.428	506	571
Region Šumadije i Zapadne Srbije	96.697	39.153	874	324	84	196
Kolubarska oblast	10.617	4.759	216	43	1	18
Valjevo	3.163	1.321	76	16	1	9

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 114. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj goveda prema veličini stada

	PG	1-2 grla		3-9 grla		10-19 grla	
		PG	goveda	PG	goveda	PG	goveda
REPUBLIKA SRBIJA	177.252	88.457	134.321	70.977	330.513	12.121	157.655
Region Šumadije i Zapadne Srbije	96.336	49.199	74.293	39.059	181.373	6.025	77.553
Kolubarska oblast	11.620	5.279	8.129	5.202	24.661	811	10.236
Valjevo	3.956	1.697	2.658	1.865	8.744	271	3.348

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 115. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj goveda prema veličini stada

	PG	20-29 grla		30-49 grla		50-99 grla		100 grla i više	
		PG	goveda	PG	goveda	PG	goveda	PG	goveda
REPUBLIKA SRBIJA	177.252	2.914	68.543	1.701	62.757	810	52.848	272	101.465
Region Šumadije i Zapadne Srbije	96.336	1.181	27.600	570	20.839	239	15.310	63	16.791
Kolubarska oblast	11.620	160	3.773	111	4.220	49	3.162	8	5.206
Valjevo	3.956	48	1.118	51	1.977	21	1.369	3	441

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

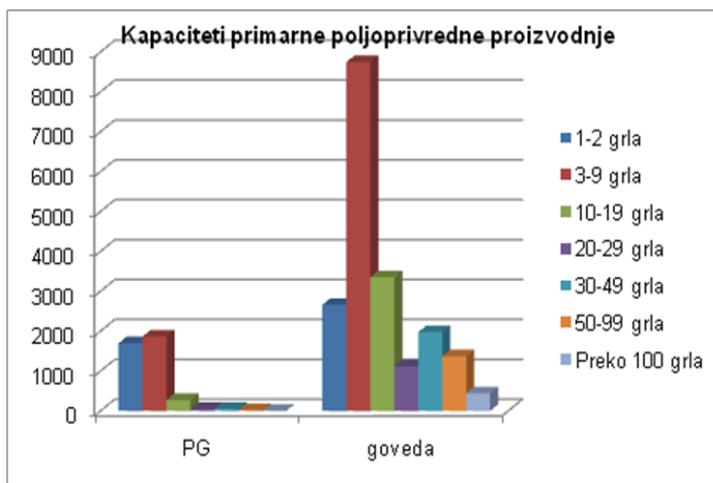

Tabela 116. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Gazdinstva prema broju uslovnih grla

	PG	Ukupno	≤ 4 grla	5-9 grla	10-14 grla
REPUBLIKA SRBIJA	489.364	2.019.889	533.656	67.063	16.169
Region Šumadije i Zapadne Srbije	207.019	803.843	213.389	35.356	8.208
Kolubarska oblast	23.098	121.492	19.691	5.584	1.387
Valjevo	7.256	40.036	6.187	1.853	467

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 117. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Gazdinstva prema broju uslovnih grla

	PG	15-19 grla	20-49 grla	50-99 grla	100-499 grla	≥ 500 grla
REPUBLIKA SRBIJA	489.364	5.897	6.904	1.200	522	141
Region Šumadije i Zapadne Srbije	207.019	2.748	2.638	401	177	23
Kolubarska oblast	23.098	429	408	61	35	9
Valjevo	7.256	138	131	24	14	1

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 118. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj svinja prema veličini stada

	PG	1-2 grla		3-9 grla		10-19 grla		20-49 grla	
		PG	svinje	PG	svinje	PG	svinje	PG	svinje
REPUBLIKA SRBIJA	355.052	131.805	211.251	141.344	662.624	56.012	743.615	21.170	590.564
Region Šumadije i Zapadne Srbije	144.089	56.298	89.054	50.280	244.388	25.793	342.914	9.944	275.471
Kolubarska oblast	17.787	4.723	7.600	6.882	35.560	4.434	59.491	1.581	43.262
Valjevo	5.382	1.741	2.793	2.028	10.167	1.215	16.242	369	9.903

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 119. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj svinja prema veličini stada

	PG	50-99 grla		100-199 grla		200-399 grla		400 grla i više	
		PG	svinje	PG	svinje	PG	svinje	PG	svinje
REPUBLIKA SRBIJA	355.052	3.064	201.336	1.092	142.477	336	89.407	229	766.044
Region Šumadije i Zapadne Srbije	144.089	1.260	82.104	352	45.875	121	31.704	41	39.881
Kolubarska oblast	17.787	130	8.339	28	3.712	6	1.592	3	1.642
Valjevo	5.382	20	1.300	7	941	2	554	-	-

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

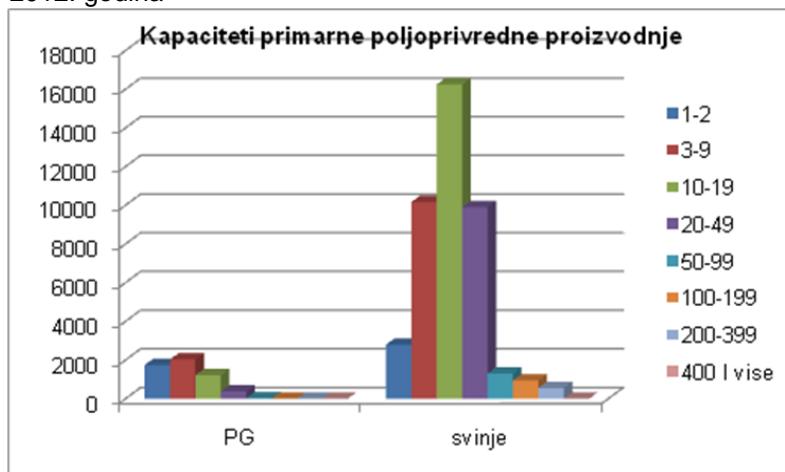

Tabela 120. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj živine prema veličini jata

	PG	1-49 grla		50-99 grla		100-299 grla		300-499 grla	
		PG	živila	PG	živila	PG	živila	PG	živila
REPUBLIKA SRBIJA	413.792	362.990	6.306.185	42.425	2.572.003	6.178	823.718	510	175.354
Region Šumadije i Zapadne Srbije	173.106	158.204	2.605.931	12.437	748.890	1.692	221.732	137	46.926
Kolubarska oblast	20.353	18.018	346.573	1.929	117.487	246	31.484	13	4.564
Valjevo	6.182	5.758	98.256	320	19.479	42	5.171	6	2.212

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 121. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje-Broj gazdinstava i broj živine prema veličini jata

	PG	500–999 grla		1.000–2.999 grla		3.000–4.999 grla		5.000 grla i više	
		PG	živila	PG	živila	PG	živila	PG	živila
REPUBLIKA SRBIJA	413.792	349	216.096	581	920.046	220	794.907	539	14.902.911
Region Šumadije i Zapadne Srbije	173.106	95	59.814	193	309.173	88	314.318	260	4.963.799
Kolubarska oblast	20.353	13	8.760	29	48.455	24	86.754	81	1.381.922
Valjevo	6.182	7	4.363	11	14.676	8	31.865	30	537.113

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

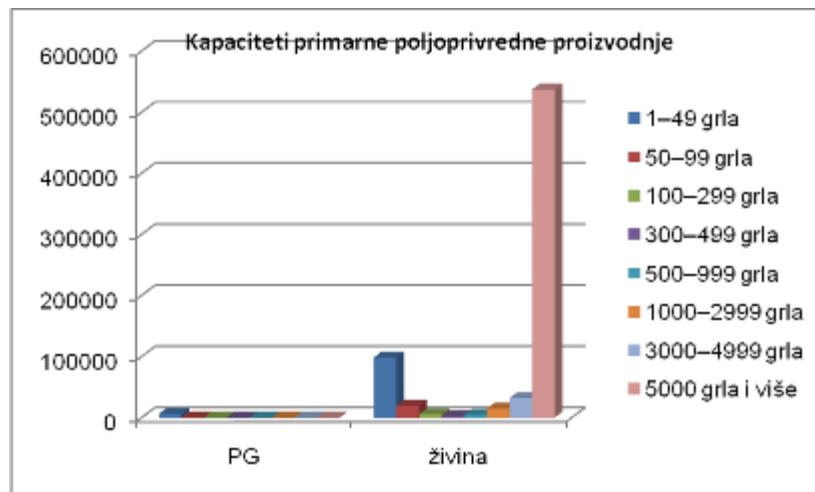

Tabela 122. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj ovaca prema veličini stada

	PG	1-2 grla		3-9 grla		10-19 grla		20-49 grla	
		PG	ovce	PG	ovce	PG	ovce	PG	ovce
REPUBLIKA SRBIJA	154.972	12.750	22.673	82.461	468.937	42.264	535.495	14.346	387.722
Region Šumadije i Zapadne Srbije	96.967	5.544	10.076	50.188	293.412	30.466	387.544	9.489	251.587
Kolubarska oblast	13.798	416	749	6.061	37.349	5.498	70.496	1.695	44.262
Valjevo	5.023	102	178	1.906	11.858	2.180	28.105	772	20.067

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 123. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj ovaca prema veličini stada

	PG	50-99 grla		100-199 grla		200-499 grla		500 grla i više	
		PG	ovce	PG	ovce	PG	ovce	PG	ovce
REPUBLIKA SRBIJA	154.972	2.159	138.321	729	93.556	230	61.211	33	28.525
Region Šumadije i Zapadne Srbije	96.967	1.018	63.934	213	26.541	47	11.605	2	2.629
Kolubarska oblast	13.798	112	6.799	14	1.739	2	551	-	-
Valjevo	5.023	56	3.360	5	611	2	551	-	-

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

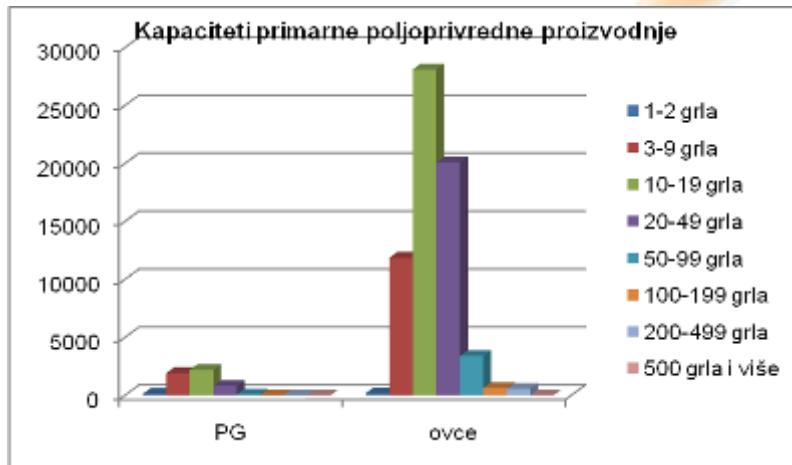

Tabela 124. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj goveda, svinja, ovaca, koza i stoke na ispaši

	Goveda		Svinje		Ovce	
	ukupno	od toga: krave	ukupno	od toga: krmače	ukupno	od toga: ovce za priplod
REPUBLIKA SRBIJA	908.102	445.365	3.407.318	344.978	1.736.440	1.270.895
Region Šumadije i Zapadne Srbije	413.759	218.233	1.151.391	130.646	1.047.328	777.719
Kolubarska oblast	59.387	29.559	161.198	19.192	161.945	123.219
Valjevo	19.655	10.496	41.900	4.694	64.730	50.884

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 125. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj goveda, svinja, ovaca, koza i stoke na ispaši

	Koze		Stoka na ispaši		
	ukupno	goveda	ovce	koze	
REPUBLIKA SRBIJA	231.837	86.590	421.688	57.536	
Region Šumadije i Zapadne Srbije	70.852	33.103	140.777	11.079	
Kolubarska oblast	9.002	919	8.557	813	
Valjevo	2.608	230	2.867	330	

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

Tabela 126. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj konja i živine po vrstama i broj košnica pčela

	Konji	Kokoši	Ćurke	Patke	Guske	Ostala živila	Košnice pčela
REPUBLIKA SRBIJA	16.910	25.794.348	349.506	245.979	77.372	244.015	665.022
Region Šumadije i Zapadne Srbije	6.044	9.068.158	56.404	37.996	13.515	94.510	274.627
Kolubarska oblast	687	1.971.782	5.498	5.156	1.384	42.179	25.004
Valjevo	219	709.692	838	929	268	1.408	8.886

* Izvor: Popis poljoprivrede 2012. godina

10 RESURSI ŽIVOTNE SREDINE

10.1 Kvalitet vazduha

Kvalitet vazduha zavisi od nivoa zastupljenosti zagađivača (gasova ili čestica). Oni mogu da uzrokuju štetne efekte na prirodne ekosisteme kada prelaze dozvoljene granične vrednosti. Kvalitet vazduha na području Grada Valjeva nije značajnije ugrožen, sa izuzetkom gradskog područja Valjeva u zimskim mesecima. Da bi se smanjio nivo emisije iz postojećih izvora zagađivanja vazduha, treba u industriji primeniti čistije tehnologije i sisteme za prečišćavanje vazduha u cilju zadovoljavanja graničnih vrednosti emisije, izvršiti proširenja i tehnička unapređenja sistema daljinskog grejanja, smanjiti korišćenje uglja kao goriva prelaskom na alternativne, manje štetne energente ili gas.

Tabela 127. Grad Valjevo, broj dana sa nižim kvalitetom vazduha

Merna mesta	2013. godina			2014. godina			2015. godina (zaključno sa IX mesecom)		
	SO ₂	NO ₂	čađ	SO ₂	NO ₂	Čađ	SO ₂	NO ₂	čađ
I	0	0	7	0	0	4	1	0	3
II	0	0	7	0	3	9	0	1	5
III	0	0	17	0	2	16	3	2	17

* Izvor. Zavod za javno zdravlje, Valjevo

10.2 Kvalitet zemljišta

Najveći deo površine grada Valjeva čine zemljišta I-IV bonitetne klase (70.2%). Preovlađuje obradivo zemljište. Zemljište I i II bonitetne klase zauzima nisko kotlinsko područje Kolubare i njenih levih pritoka (Rabas i Bukovica), malih nagiba, na kojem su se formirala najveća naselja. Zemljište III bonitetne klase javlja se u manjim izdvojenim površinama na području Rabasa, Bukovice, Poćute i Petnice. Zemljište IV klase prostire se područjem Podgorine, Lelićkog i Bačevačkog krasa, severno i južno od Kolubare, do oko 600 mnv sa nagibima do 10%. Zemljišta V-VIII bonitetne klase obuhvataju oko 30% ukupnih površina i prostiru se na terenima sa većim nagibima u planinskom području grada Valjeva, koje je disecirano brojnim rečnim dolinama klisurastog i kanjonskog karaktera. Na osnovu geološkog sastava terena i stabilnosti terena utvrđena su četiri geotehnička rejona na području Grada Valjeva.

10.3 Kvalitet voda

Za sve vodotokove na području grada, ali i na nizvodnom toku Kolubare, vodoprivrednom osnovom Republike Srbije propisane su visoke klase kvaliteta. Reke u izvořišnim delovima sliva su u I i I/II klasi kvaliteta.

Površinske vode na području sliva Kolubare su veoma oskudne, sa izrazitom vremenskom neravnometernošću. Podzemne vode na slivu se zbog skromnih kapaciteta mogu koristiti samo za potrebe pojedinih manjih lokalnih seoskih vodovoda. Iz karstnih vrela se eksploatiše ukupno oko 270 l/s, dok se od aluvijalnih voda koristi oko 85 l/s.

10.4 Upravljanje čvrstim komunalnim otpadom i reciklaža

Sistemom prikupljanja komunalnog otpada pokriveno je 95% stanovništva u Valjevu, 100% u Divčibarama, 64% u Divcima, 27% u Valjevskoj Kamenici i 16% u Brankovini. U ostalim naseljima nema organizovanog prikupljanja komunalnog otpada, niti su definisane lokacije za njihovo odlaganje.

Organizovanim sakupljanjem otpada pokrivena su i naselja: Beloševac, Popučke, Lukavac, Rađevo selo i Lelić. Ostala naselja za sada nisu obuhvaćena sistemom sakupljanja otpada. Prevoz otpada obavlja se drumskim transportom.

Proizvodnja komunalnog otpada iznosi oko 1.3 kg/st/dan, a struktura otpada je sledeća: pepeo 4%, hrana 21%, staklo 4%, papir 3.5%, plastika 17%, ostalo 49.5%. Otpad se odlaže na gradsku deponiju koja već ima ograničene mogućnosti i može se odlagati samo komunalni otpad. U Valjevu su rešeni problemi sa upravljanjem opasnim hemijskim i medicinskim otpadom, dok odlaganje klaničkog otpada čeka rešavanje.

RECIKLAŽA

Reciklaža nije sistemski uspostavljena u samom gradu Valjevu, ali postoje zvanično registrovana preduzeća koja se bave reciklažom.

Trenutno, na teritoriji grada Valjeva zastupljeno je jedino odlaganje komunalnog otpada na gradskoj deponiji na lokaciji u mesnoj zajednici Gorić. Sadašnja površina deponije iznosi oko 7 ha. Locirana je 200 m od naselja, oko 150 m od vodotoka reke Kolubare i oko 2,5 km od centra grada. Postojeća deponija je zvanično odlagalište otpada za grad Valjevo i o njoj se stara Javno komunalno preduzeće „Vidrak“. Na smetlištu u Valjevu dozvoljeno je isključivo odlaganje samo onih vrsta otpada koji ne proizvode štetne efekte na životnu sredinu i koji ne predstavljaju izvor opasnosti po zdravlje ljudi.

U cilju implementacije predloga datih Strategijom i lokalnim akcionim planovima za upravljanje otpadom, učinjene su aktivnosti na izgradnji Regionalnog centra za upravljanje otpadom u okviru kog se predviđa izgradnja Regionalne deponije u mestu Kalenić kod Uba. Gradovi i opštine Mačvanskog, Kolubarskog okruga kao i opštine iz regiona grada Beograda (ukupno 11) postigle su dogovor u cilju formiranja zajedničkog Regionalnog centra za upravljanje otpadom.

U cilju funkcionisanja buduće Regionalne deponije „Kale nić“, a u skladu sa lokalnim akcionim planom upravljanja otpadom, grad Valjevo je izgradio Transfer stanicu i Reciklažni centar.

11 TURIZAM

Valjevski kraj obiluje brojnim, izuzetno atraktivnim elementima turističke ponude. Povoljan geografski položaj na važnim magistralnim putnim pravcima i blizina potencijalnih emitivnih tržišta, bogatstvo kulturnog nasleđa na relativno malom prostoru, uklopljenost kulturnog bogatstva u turistički atraktivna prirodna područja (klisura reke Gradca, Jablanice, valjevske planine), veći broj manastira i mošti dva sveca, veliki broj znamenitih ličnosti poniklih sa ovog područja, događaji vezani za nacionalnu istoriju, omogućili su da se Valjevo izdvoji kao autentična turistička destinacija. Kao posebne celine izdvajaju se:

- Gradski turistički centar Valjevo
- Divčibare, planinsko-turističko mesto
- Brankovina, kulturno-istorijski kompleks
- Petnica, sportsko-rekreativni i naučno-istraživački centar
- Manastiri (Lelić, Ćelije, Pustinja, Jovanja, Gračanica)
- Prirodna dobra (klisura reke Gradac, strogi prirodni rezervat „Crna reka“, Petnička pećina, itd.)

Geografski položaj, prirodni faktori, kulturno-istorijsko nasleđe, jasno govore da ovo područje može da razvija sledeća turistička kretanja: planinski turizam (Divčibare, Maljen, Povlen, Magleš, Medvednik, Jablanik), eskurzionalni turizam (đaci, učenici, studenti, penzioneri...), kulturni (četiri ustanove kulture od nacionalnog značaja, muzeji, galerije, spomenici), verski (manastiri, hramovi i crkve), obrazovni (eduikacije, seminari, radionice), sportski i avanturistički (planinarenje, biciklizam, paraglajding, slobodno penjanje), manifestacioni (Tešnjarske večeri, Festival duvan čvaraka, Džez festival, Dani maline, Dani kupine, Dani gljiva, Povlen reli, Sabor na Povlenu, Petrovdanski dani, Lekovitim stazama valjevskih planina...), „city break“ turizam, astronomski turizam (Istraživačka stanica „Petnica“), lovni turizam, seoski turizam.

Seoski turizam se posebno izdvaja kao potencijal valjevskog kraja. Prirodne vrednosti su predstavljene raznolikošću reljefa, povoljnom umereno-kontinentalnom klimom, brojnim izvorima i atraktivnim rečnim dolinama. Najveći turistički potencijal imaju valjevske planine (Maljen, Magleš, Povlen, Jablanik, Medvednik) sa turističkim centrom Divčibare, klisura reke Gradac, ali i brojni izvori i pećine (Petnička i Degurićka).

Sticajem prirodnih i istorijskih okolnosti na ovom tlu su se rodili i živeli sveci, kneževi, vladike, vojskovođe, veliki pesnici i kulturni poslenici, koji su za sobom ostavili sjajna dela materijalne i duhovne kulture koji danas predstavljaju bisere u turističkoj ponudi Srbije. Na ovim prostorima odigrali su se presudni događaji koji su obeležili istorijske periode u opštoj i nacionalnoj istoriji. O tome svedoče Brankovina, Lelić, Pustinja, Ćelije, Tešnjar, Kula Nenadovića i brojni spomenici kulture u samom gradu, ali i pokretna kulturna dobra predstavljena kroz muzejske i galerijske postavke.

Brojne manifestacije i raznovrsni sadržaji na malom prostoru, koji dozvoljavaju kombinovanje različitih elemenata turističke ponude prilagođene manjim grupama turista ili pojedinaca, uz neposrednost, otvorenost, gostoljubivost, srdačnost lokalnog stanovništva, omogućuju uključenje domicilnog stanovništva u turističke tokove.

Zahvaljujući povoljnim prirodnim faktorima, uz bogatstvo kulturnog nasleđa, Valjevo je autentična i neizostavna destinacija u turističkoj ponudi Srbije.

11.1 Divčibare

Turistički centar Divčibare nalazi se na planini Maljen, 37 km južno od Valjeva, a 117 km od Beograda. Divčibare su najbliže planinsko turističko mesto glavnom gradu i Vojvodini. Blizina velikim centrima i potreba za novim sadržajima, čini Divčibare veoma konkurentnom destinacijom za investiranje.

Blaga klima i čist vazduh, fantastični vidikovci, pitome livade, bogatstvo bilja i šumskih plodova, pešačke i mauntainbajking staze, hoteli, odmarališta, sportski tereni, ski staze – čine planinski turistički centar Divčibare pogodnim mestom za okrepljujući odmor.

Balneoklimatološki institut Srbije 1963. godine proglašio je Divčibare za „klimatsko lečilište“, jer boravak na maljenskoj visoravni može povoljno delovati na osobe sa astmom i bronhitisom, neurovegetativnim poremećajima, kao i za oporavak posle akutnih bolesti.

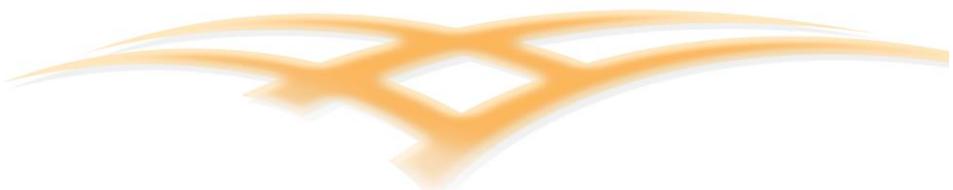
O lepotama i specifičnostima Divčibara govori i činjenica da je država ovde proglašila četiri stoga rezervata prirode: Crnu reku, Čalački potok, Zabalac i Vražji vir.

Divčibare kao najrazvijenija turistička destinacija valjevskog kraja imaju velike potencijale za dalji razvoj porodičnog, dečjeg, sportskog, aktivnog i zdravstvenog turizma.

Grad Valjevo potencijalnim investitorima može ponuditi preko 50 hektara zemlje koja je spremna za investiranje za sledeće namene: centralni komercijalno-turistički sadržaji (trgovina, ugostiteljstvo, zanatstvo, poslovne i finansijske usluge, uslužne delatnosti), hoteli, odmarališta, apartmanski objekti, kampovi, sportski kompleksi i objekti, otvoreni tereni za rekreaciju i sport itd.

11.2 Broj posetilaca

Tabela 128. Broj i struktura turista i broj ostvarenih noćenja, 2012.-2014.

		Valjevo 2012.	Valjevo 2013.	Valjevo 2014.	Kolubarska oblast 2012.	Kolubarska oblast 2013.	Kolubarska oblast 2014.
Broj turista	ukupno	40.318	36.594	27.198	55.117	51.308	38.214
	domaći	35.957	30.835	21.654	50.022	44.687	31.723
	strani	4.361	5.759	5.544	5.095	6.621	6.491
Broj noćenja	ukupno	141.038	130.748	90.054	197.898	187.851	131.611
	domaći	131.005	113.383	80.132	185.206	167.572	118.245
	strani	10.033	17.365	9.922	12.692	20.279	13.366
Prosečan broj noćenja	ukupno	5.9	6.6	5.5	6.2	6.8	5.8
	domaći	3.6	3.6	3.7	3.7	3.7	3.7
	strani	2.3	3.0	1.8	2.5	3.1	2.1

Posete istorijskom spomen kompleksu Brankovina i Narodnom muzeju Valjevo

U 2011. godini registrovano je oko 32.000 posetilaca istorijskom spomen kompleksu u Brankovini, u 2012. godini taj broj je bio 30.592 posetioca, a u 2013. godini 27.318 registrovanih posetilaca.

Centralnu postavku Narodnog muzeja Valjevo je u 2011. godini posetilo 26.876 registrovanih posetilaca. U 2012. godini taj broj je bio 25.268 posetilaca, a u 2013. godini su bila 23.443 registrovana posetioca.

11.3 Smeštajni kapaciteti

Tabela 129. Smeštajni kapaciteti 2015.

Područje	Broj objekata	Broj ležaja
Gradska zona	9	350
Divčibare	50	1.480
Seosko područje	6	20
Ukupno	64	1.850

Tabela 130. Najvažniji smeštajni kapaciteti na području grada, 2015.

R. br.	Naziv objekta	Lokacija	Broj ležaja	Kontakt
1.	Hotel „Grand“	Valjevo	80	014/227-133
2.	Hotel „Narcis“	Valjevo	133	014/221-140
3.	Garni hotel „Omni“	Valjevo	25	014/225-090
4.	Konačište „Bubica“	Valjevo	24	014/229-182
5.	Pansion konak „Bulevar“	Valjevo	25	014/220-185
6.	Konak „Radović“	Valjevo	25	014/224-222
7.	Konak „Rašević“	Valjevo	26	014/231-659
8.	„Tadića mlin“	Valjevo	50	014/238-028
9.	Hotel „Divčibare	Divčibare	250	014/277-121
10.	Hotel „Maljen“	Divčibare	130	014/277-234
11.	Hotel „Pepa“	Divčibare	60	014/277-323
12.	Konačište „Pepa“	Divčibare	140	014/277-323
13.	Vila „Petošević“	Divčibare	70	014/277-324
14.	Konak „Divčibarski zamak“	Divčibare	25	014/277-111
15.	Odmarašte „Pančevo“	Divčibare	100	014/277-164
16.	Odmarašte „Mladost“	Divčibare	100	014/277-121
17.	Odmarašte „Crni vrh“	Divčibare	110	014/277-121
18.	Odmarašte „Heba“	Divčibare	110	014/277-502

12KVALITET ŽIVOTA

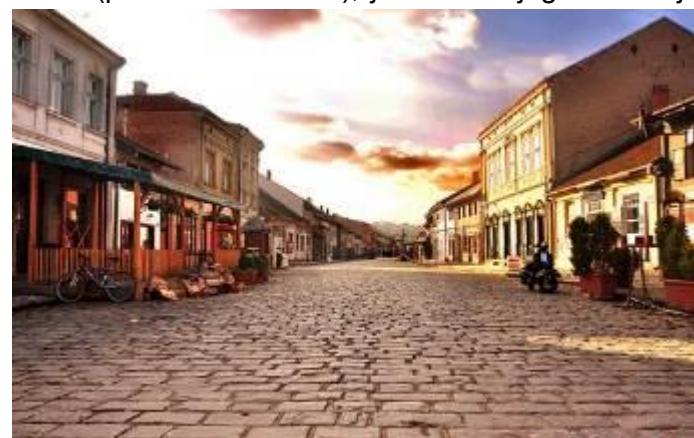
12.1 Lokalni centri za okupljanje

Glavni gradski trg je renoviran 2010. godine. Tada su očišćene mermerne ploče, zamenjena dotrajala lamperija na svodovima i ukrašena sa led svetiljkama. Izgradnjom „novog“ gradskog trga, stavlja se u funkciju prostor u centralnoj gradskoj Karađorđevoj ulici, čime se postojeća zelena površina pretvara u reprezentativnu celinu sa fontanom i time omogućava građanima kretanje kroz zelene površine. Ovo je postao novi centar za okupljanje građana i posetilaca Valjeva.

Karađorđeva ulica je rekonstruisana 2009. godine u dužini od 720 m. Rekonstrukcijom je ulica postala bezbednija, parkiranje je omogućeno u nivou kolovoza, pojedini frekventniji pešački prelazi su podignuti u nivou trotoara, koji su prošireni i popločani trakama za slabovide osobe.

Gotovo u samom centru grada se nalazi park na Jadru, uređen početkom XX veka od strane Društva za ulepšavanje Valjeva. Njegove zelene površine sada krase skulpture poznate srpske vajarke Vide Jocić. On ujedno predstavlja i početak jednog dužeg pešačkog itinerera (pešačke maršrute), jer se na njega nastavlja staza koja vodi kroz park šumu Pećina.

Tešnjar je stara čaršija, formirana još u turska vremena i proteže se duž desne obale Kolubare. Šetajući Tešnjarem, prolazeći pored niskih bondručkih građevina, može se osetiti duh orijentalne tržnice i pazariti u nekoj od mnogobrojnih radionica starih zanatlija: voskara, sarača, grnčara, tkača, kazandžija, ali i predahnuti u jednom od modernih kafića. Ako se Valjevo poseti krajem avgusta, uživaće se u brojnim sadržajima koji se nude u okviru kulturne manifestacije „Tešnjarske večeri“. Poslednjih godina, zahvaljujući činjenici da je više filmova i serija snimano u Tešnjaru, ova stara valjevska čaršija postaje svojevrsni nacionalni filmski grad.

Tridesetih godina 19. veka, kada je počeo novi period u razvoju grada, na inicijativu kneza Miloša Obrenovića, na levoj obali Kolubare je počela da se razvija nova, trgovačko-zanatska četvrt, kao evropska paralela orijentalnom Tešnjaru, današnja ulica Kneza Miloša. Podizanjem trgovackih i ugostiteljskih objekata, zanatskih radnji, a potom i hotela "Sekulić" i "Grand" ova ulica je sve više dobijala na svom značaju i postajala jezgro gradskog života, ali i daljeg razvoja Valjeva.

Danas je Knež Miloševa ulica zadržala puno toga od svog starog značaja (u njoj se nalazi više trgovackih radnji i kafića), ali je istovremeno i pozornica za mnoga kulturno-umetnička dešavanja. Ona je danas okosnica večernjih izlazaka kako mladih, tako i šetnje starijih sugrađana. U njoj se nalaze trgovacki objekti, koji pružaju ponudu za šoping i rashladivanje u mnogobrojnim kafićima za predah. Posebno je „živo“ u avgustu mesecu za vreme „Tešnjarskih večeri“, kada se održavaju svojevrsni performansi, kako domaćih tako i onih koji kao gosti nastupaju u gradu na Kolubari.

Grad Valjevo ima razgranatu mrežu ustanova kao što su: Istoriski Arhiv, Biblioteka, Centar za Kulturu, Muzej, Zavod za zaštitu spomenika, Moderna galerija, bogat umetnički život i brojne kulturne manifestacije.

NARODNI MUZEJ VALJEVO

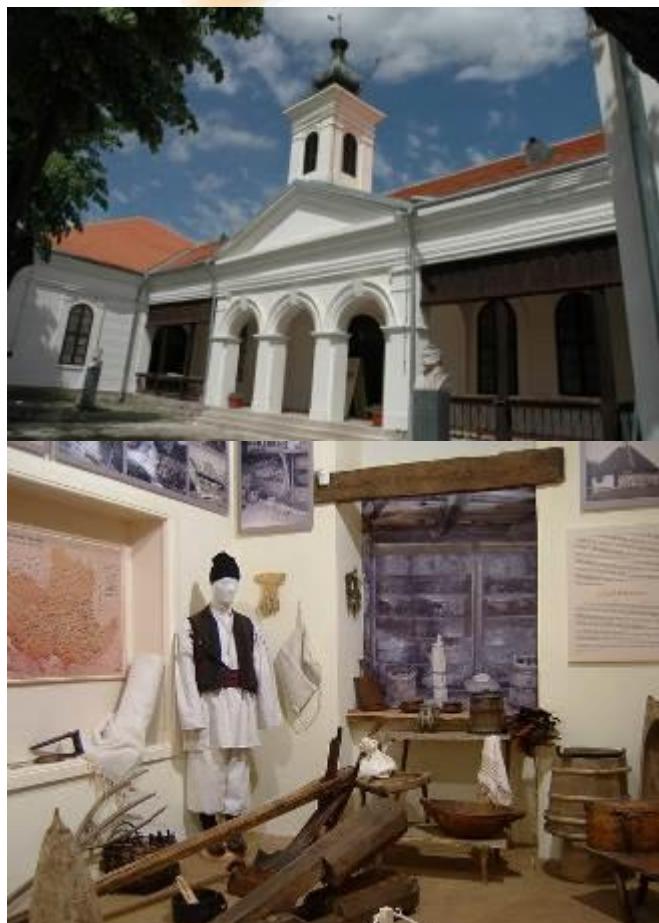
Narodni muzej u Valjevu je 1951. godine osnovala tadašnja opština Valjevo. Narodni muzej je muzej kompleksnog tipa. Svojom delatnošću pokriva teritoriju Kolubarskog okruga: grad Valjevo i opštine: Osečina, Mionica, Lajkovac, Ub i Ljig.

Pored aktivnosti zaštite kulturne baštine, opšte kulturološih i vaspitno-obrazovnih zadataka, valjevski muzej otvara i četvrti put svoga delovanja-razvoj kulturnog turizma. U okviru izdavačke delatnosti, od 1959. godine, Muzej je objavio brojne publikacije posvećene istoriji i kulturi valjevskog kraja-monografije, studije, istraživanja, vodiče muzejskih postavki i drugo.

Stalna izložba valjevskog muzeja predstavlja nesvakidašnji vremeplov nastao kombinacijom klasičnih načina muzejske prezentacije i modernih metoda ambijentalne i događajne rekonstrukcije, obogaćene upotrebom savremene scenografske multimedijalne tehnologije. To je prva srpska stalna postavka za XXI vek: „Treća dimenzija prošlosti-pogled iz budućnosti.”

Posredstvom neponovljivih eksponata, izvanrednih ambijentalnih rekonstrukcija i savremene tehnologije, vratite se u prošlost i doživite treću dimenziju prohujalih vekova. U muzejskoj suvenirnici se nudi veliki izbor prigodnih suvenira, a u muzejskom kafe klubu se može predahnuti i sabrati utiske.

Narodni muzej Valjevo je 2012. godine nagrađen „Turističkim cvetom“, najvišim nacionalnim priznanjem koje za doprinos razvoju turizma dodeljuje Turistička organizacija Srbije.

MUSELIMOV KONAK

Muselimov konak je najstarija sačuvana građevina u Valjevu, izgrađena u XVIII veku. U vreme kada je sagrađen, nalazio se u sklopu kompleksa zgrada turske administracije. Osnovni istorijski značaj ovog objekta, predstavlja činjenica, da je to jedini materijalni ostatak direktno povezan sa Sečom knezova, koja je bila neposredni povod za Prvi srpski ustank. Početkom 1804. godine u njegovom podrumu su bili zatočeni Alekса Nenadović i Ilija Birčanin, koji su sa tog mesta, 4. februara, izvedeni na gubilište. Nakon toga, njihove glave su bile javno izložene na krovu ove građevine. Tom prilikom turski vojnici su širom Srbije ubili više desetina viđenijih Srba, ali su Alekса i Ilija postali simboli Seče knezova, a Muselimov konak je zapamćen kao mesto odakle je posejano seme slobode. Danas se u podrumu ovog zdanja nalazi muzejska postavka posvećena Seći knezova, dok se u prizemlju nalazi izložba posvećena Prvom i drugom srpskom ustanku.

KULA NENADOVIĆA

Kula Nenadovića je sagrađena u proleće 1813. godine pred kraj Prvog srpskog ustanka. Služila je za vojne potrebe srpske vojske. Kulu su podigli vojvoda Jakov Nenadović i njegov sin vojvoda Jevrem, komandant Tamnavske knežine Valjevske nahije. Posle kraha Prvog srpskog ustanka (1813.), kula se našla u turskim rukama. Na početku Drugog srpskog ustanka (1815.), postala je centar turske odbrane Valjeva. Tom prilikom su u podrumu kule bili zatvoreni srpski taoci. Zato je, posle oslobođenja Valjeva, Sima Nenadović naredio da se kula zapali. Kulu je 1836. godine obnovio knez Miloš Obrenović, za skladištenje vojne opreme.

Nakon višegodišnje obnove i konzervacije, danas je Kula kulturno-istorijski spomenik, pod zaštitom države, sa stalnom muzejskom postavkom i jedan od simbola grada Valjeva.

MODERNA GALERIJA

Moderna galerija Valjevo je od svog osnivanja, 1987. godine, jedna od vodećih galerija u Srbiji, sa izložbama najreprezentativnijih slikara XX veka. U njenoj stalnoj postavci su izloženi radovi eminentnog slikara, akademika Ljube Popovića, valjevca, koji živi i radi u Parizu. U programu tematskih izložbi galerije su zastupljena dela slikara Medijale i slikara fantastičnog pravca kao naslednika Medijale.

Nalazi se u strogom centru grada, pored zgrade Valjevske gimnazije, a nedaleko od Narodnog muzeja i hotela „Grand”.

INTERNACIONALNI UMETNIČKI STUDIO "RADOVAN TRNAVAC MIĆA"

Internacionalni umetnički studio „Radovan Trnavac Mića“ osnovan je 1997. godine. Nalazi se u renoviranoj zgradi koja ima obeležja srpske arhitekture s kraja XIX veka.

Umetnički savet poziva renomirane umetnike iz celog sveta da budu gosti Studija, a osnovni kriterijum su umetničke vrednosti. Galerija organizuje samostalne i grupne izložbe.

Od osnivanja Studija, ukupno je 104 umetnika, sa svih kontinenata, izlagalo svoja dela. Praksa je da svaki umetnik ostavi po jednu sliku, tako da Studio raspolaže fondom od preko 100 slika.

Studio sarađuje sa drugim sličnim institucijama širom sveta, razmenjujući gostovanja umetnika iz tih zemalja sa umetnicima iz Srbije, Crne Gore, Republike Srpske, Makedonije i drugih zemalja. Od 2007. godine Studio učestvuje u manifestaciji „Noć muzeja“.

GALERIJA 34

Galerija 34 je gradska galerija koja radi u okviru Centra za kulturu. Smeštena je u starom delu Valjeva, u Tešnjaru, na desnoj obali reke Kolubare. U njoj se izlaže širok dijapazon umeničkih dela, a istovremeno predstavlja i scenu za različita kulturna dešavanja.

12.2 Sportski sadržaji

U gradu Valjevu su zastupljene 23 sportske grane sa registrovanih 67 sportskih organizacija kao udruženja građana. Po broju sportskih organizacija, ali i po brojnosti, dominira fudbal sa 1.500 aktivnih sportista svih uzrasta. Fudbalski savez okuplja 35 klubova od kojih je najuspešniji Fudbalski klub „Budućnost Krušik“. Drugi „najpopularniji“ sport je košarka kojom se aktivno bavi 350 mlađih ljudi, pretežno školskog uzrasta. Najbolje rezultate, u novije vreme, postiže Košarkaški klub „Metalac Farmakom“, takmičeći se u regionalnoj ABA ligi zajedno sa najuspešnjim klubovima iz još sedam država. Treća sportska grana po brojnosti aktivnih sportista je odbojka, sa oko 300 sportista. Karateom se bavi oko 150 aktivnih sportista. Odbojkaški klub „Va-014“ takmiči se u Prvoj ligi Srbije, dok se Omladinski ženski Odbojkaški

Klub „Valjevo“ takmiči u Prvoj Ženskoj ligi Srbije. Takođe, Valjevo je poznato i po Svetosavskoj i trci Generala Đukića na kojima svake godine učestvuju najbolji atletičari iz naše zemlje i zemalja u okruženju. Rukometni klub „Metalac“ takmiči se u Super B ligi Srbije i u poslednje dve godine postiže dobre rezultate, što potvrđuju plasmani u više rangove takmičenja. Rvački klub „Mladost“ takmiči se u Prvoj rvačkoj ligi Srbije sa još devet klubova. U Valjevu su zastupljeni plivački i vaterpolo klubovi, a njihove aktivnosti se odvijaju kroz plivački klub „Valis“, vaterpolo klub „Valis“ i vaterpolo kluba „Valis-93“ u kojima se okuplja veliki broj dece takmičara. Karate klubovi i šahovski klub „Sveti Nikolaj“ postižu zapažene rezultate na brojnim turnirima u zemlji i regionu. U poslednjih par godina, zahvaljujući uspesima srpskih tenisera, sve je veći broj dece u Teniskom klubu „Metalac“. Na terenima teniskog kluba „Slajs“ održan je u 2014. godini prvi međunarodni Fjučers teniski turnir u Valjevu.

Sportski sadržaji u gradu Valjevu su raznovrsni i odvijaju se:

- na četiri fudbalska stadiona (Peti puk, Krušik, Pećina, ZSK)
- na kompleksu plivališta i bazena u Petnici i zatvorenom bazenu u okviru Tehničke škole
- u dve dvorane (Hala sportova i Centar Partizan)
- na kompleksu teniskih terena u parku Pećina i Teniskog kluba „Slajs“
- na košarkaškom terenu u parku Pećina
- na košarkaškom terenu „STUDENT“
- na košarkaškom terenu „BOLNIČKI BLOK“
- na terenu za male sportove na Iverku
- na košarkaškom terenu Peti puk
- na terenu za mali fudbal u Naselju Oslobođenci Valjeva
- na kompleksu terena na Divčibarama

12.3 Kulturno-turističke manifestacije i festivali

U valjevskom kraju se održava veliki broj manifestacija: književne, sportske, muzičke i privredne. One privlače veliki broj posetilaca uglavnom stanovnika Valjeva i okoline, ali ima i manifestacija koje privlače ljude sličnih interesovanja i iz okruženja. Izdvajamo: Dani maline, Dani kupine, Dani gljiva, Lekovitim stazama valjevskih planina, Zlatni opanak, Svetosavska trka, Sabor na Povlenu, Tucijada u Ogleđenovcu, Festival valjevskog izazova, Povlen reli, Petrovdanski dani. Po značaju i brojnosti poseta, izdvamo sledeće:

TEŠNJARSKE VEČERI

Od 1987. godine u Valjevu se tradicionalno održavaju „Tešnjarske večeri“. Tešnjar je stari deo grada, koji se nalazi uz desnu obalu reke Kolubare sa sačuvanom ambijentalnom arhitekturom XIX veka. Uz ambijent, ovde su sačuvani i neki stari zanati, ali danas Tešnjar obiluje i trgovinama i buticima sa savremenom robom, kafićima i drugim ugostiteljskim objektima. Tokom „Tešnjarskih večeri“, kulturni događaji i ljudi se prelivaju sa jedne obale Kolubare na drugu, iz novog u stari deo grada.

Tešnjarske večeri se tradicionalno održavaju u avgustu mesecu. Danas se programi Tešnjarskih večeri odvijaju u celom gradu. Manifestacija obično traje od 7 do 10 dana i najčešće obuhvata: pozorišne predstave, nastupe

kulturno-umetničkih društava, koncerte klasične, duhovne, rok, pop i narodne muzike, tribine, književne večeri, modne revije, izložbe, promocije, degustacije, programe za decu itd.

JAZZ FEST

Valjevski Džez fest (JAZZ fest) je međunarodna muzička manifestacija, u okviru koje se izvode džez i bluz dela domaćih i stranih autora. Festival su osnovali entuzijasti okupljeni oko Doma kulture i Radio Valjeva. Festival se održava u oktobru mesecu u Centru za kulturu.

Prvi Jazz Fest, 1984. godine otvoren je obradom pesme „Valjevska podvala“. Na početku dvodnevna manifestacija, ubrzo je dobila treće, pa zatim i četvrto programsko veče. Sve je više onih koji nastupaju na bini Centra za kulturu, a program je sve raznovrsniji i kvalitetniji. Iz godine u godinu redaju se velika imena domaćeg i inostranog džeza, predvođeni valjevcem Jovanom Maljokovićem.

SPREG

Sajam privrede zapadne Srbije „SPREG“ je najveća privredno-poslovno-sajamska manifestacija u zapadnoj Srbiji, koja je prvi put organizovana 2004. godine. Idejni tvorac i organizator sajma je Agencija „Gatti“ iz Valjeva.

Sajam je opšteg karaktera, a do sada, na prethodnih deset sajmova, učestvovalo je preko 900 izlagača iz kolubarskog okruga i drugih delova Srbije. Po organizacionoj strukturi, učesnici sajmova su: holding kompanije, poslovne grupacije, privredna preduzeća i poslovna udruženja, kao i male preduzetničke radnje. Organizuje se u aprilu mesecu.

„SPREG“ je iz godine u godinu sve posećenija manifestacija.

Danas mnogobrojne privredne delegacije i predstavnici drugih zemalja iz regiona i gradova sa kojima Valjevo ima uspešnu privrednu, kulturnu i institucionalnu saradnju, dolaze na SPREG da se predstave u najboljem svetu sa svojim dostignućima i potencijalima, kao i da razmene stečena iskustva.

FESTIVAL DUVAN ČVARAKA

Prvi „Festival duvan čvaraka“ održan je 2006. godine u Valjevu. Inicijator i organizator je valjevski mesar Slaven Batočanin. Manifestacija je posvećena brendu valjevskog kraja i svake godine okuplja veliki broj posetilaca, od kojih mnogi imaju priliku da po prvi put vide kako se spremaju čvarci po recepturi staroj dvesta godina, ali i da degustiraju ovaj jedinstveni proizvod valjevskih mesara koji se nigde ne priprema na ovakav način.

Manifestacija se održava u centru grada, na keju Kolubare i na platou kod Centra za kulturu. Pored takmičarkog dela, uključuje i izložbeno-prodajni deo, gde veliki broj izlagača prodaje med, rakiju, vina, zimnicu, meso, suvenire, sušeno voće, rukotvorine itd. Organizuje se i bogat kulturno-umetnički program. Održava se svake godine u oktobru mesecu. Organizator manifestacije je Turistička organizacija Valjeva.

12.4 Zabava i šoping

Najveća vrednost Valjeva je, bez svake sumnje, njegova gradska duša, očuvana vekovima. Specifičan valjevski duh se oseća na svakom koraku, na ulici, na trgovima, ali i u starim kafanama, savremenim restoranima, kafićima i picerijama. U gradu postoji veliki broj mesta koje građanima Valjeva, kao i posetiocima, mogu pružiti uživanje u šopingu-kupovini. Izdvajamo BID zonu (Zonu unapređenog poslovanja) u pešačkoj zoni u samom centru grada u ulici Kneza Miloša, gde se nalaze brojne prodavnice. Takođe, veliki izbor nudi, glavna, Karađorđeva ulica i poprečne ulice sa njom, kao i nedavno rekonstruisan Gradski trg u okviru nje. Megamarketi i supermarketi na obodima samog centra grada, pružaju užitak u svakodnevnim i vikend nabavkama.

U skorijoj budućnosti nas očekuje i otvaranje dva tzv. „šoping mola“, koji će, nadamo se, upotpuniti i ovaj vid aktivnosti u valjevskoj svakodnevnići, ali i dovesti do što bolje i raznovrsnije ponude.

Spisak tabela:

Tabela 1. Osnovno poređenje grada i okruženja (površina i stanovništvo)	5
Tabela 2. Opšti podaci o naseljima i katastarskim opštinama, grad Valjevo, 2011. godina	9
Tabela 3. Podaci o naseljima (tip naselja, broj stanovnika i površina), 2011.	10
Tabela 4. Mesne zajednice	11
Tabela 5. Klimatski pokazetelji, 2010/2011	12
Tabela 6. Organi grada Valjeva	13
Tabela 7. Struktura popisanih zemljišnih površina	19
Tabela 8. Uporedni pregled broja stanovnika, podaci iz popisa. Ra/Ro*100	22
Tabela 9. Struktura stanovništva prema tipu naselja	23
Tabela 10. Vitalni događaji, 2013.	24
Tabela 11. Struktura stanovništva starog 15 godina i više prema broju živorođene dece	24
Tabela 12. Struktura stanovništva starog 15 i više godina prema bračnom stanju i polu	24
Tabela 13. Struktura stanovništva prema starosti i polu	25
Tabela 14. Struktura stanovništva po osnovnim kontigentima	26
Tabela 15. Starosni indikatori stanovništva	27
Tabela 16. Polna struktura stanovništva	28
Tabela 17. Nacionalna struktura stanovništva	28
Tabela 18. Struktura stanovništva prema veroispovesti	29
Tabela 19. Struktura stanovništva prema maternjem jeziku	30
Tabela 20. Struktura stanovništva prema ekonomskoj aktivnosti i polu	30
Tabela 21. Struktura ekonomski aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje prema zanimanju, polu i starosti	31
Tabela 22. Struktura stanovništva starog 15 i više godina prema školskoj spremi i pismenosti	33
Tabela 23. Struktura porodica prema broju dece	34
Tabela 24. Struktura porodica prema tipu	35
Tabela 25. Struktura domaćinstava prema broju članova	35
Tabela 26. Broj doseljenika po vremenskim periodima	36
Tabela 27. Struktura doseljenika prema području sa kojeg su doseljeni, 1940 - 2011. godine	36
Tabela 28. Uporedni pregled broja stanova	37
Tabela 29. Broj i površina stanova, drugih nastanjenih prostorija, kolektivnih stanova i nastanjena lica	38
Tabela 30. Struktura stanova prema vrsti i opremljenosti	39
Tabela 31. Struktura stanova prema godini	39
Tabela 32. Struktura nastanjenih stanova prema broju domaćinstava i lica	40
Tabela 33. Novoizgrađene stambene jedinice, pregled po godinama	40
Tabela 34. Stambena izgradnja, 2012. - 2014. godina	40
Tabela 35. Vrednost izvedenih građevinskih radova, 2014. godina	41
Tabela 36. Cene stanova novogradnje, I polugodište 2014. godina	42
Tabela 37. Cene stanova, Valjevo, oktobar 2014. godina	42
Tabela 38. Broj preduzeća po delatnostima i veličini u gradu Valjevu, 2014. godina	46
Tabela 39. Broj radnika u preduzećima po delatnosti i veličini preduzeća, grad Valjevo, 2014. godina	47
Tabela 40. Struktura preduzeća, ustanova i drugih pravnih lica prema oblasti delatnosti, stanje 2014.	48
Tabela 41. Struktura preduzetničkih radnji po delatnostima, 2015. godina	49
Tabela 42. Struktura aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje po delatnostima, 2014. godina	50
Tabela 43. Veličina preduzeća prema broju zaposlenih	51
Tabela 44. Prihodi i primanja budžeta 2014. godina	52
Tabela 45. Rashodi korisnika budžetskih sredstava 2014. godina	52
Tabela 46. Ostvarene investicije u nove osnovne fondove, po karakteru izgradnje i tehničkoj strukturi	53
Tabela 47. Struktura izvoza prema vrsti proizvoda i usluga	53
Tabela 48. Struktura izvoza prema destinaciji	55
Tabela 49. Javna komunalna preduzeća na teritoriji grada Valjeva	55
Tabela 50. Javna preduzeća na teritoriji grada Valjeva	56
Tabela 51. Poslovne banke na teritoriji grada Valjeva	56
Tabela 52. Osiguravajuća društava na teritoriji grada Valjeva	57
Tabela 53. Ostvarene investicije u poslednjih 5 godina, 2016.	58
Tabela 54. Struktura direktnih stranih ulaganja prema zemlji porekla	58
Tabela 55. Struktura ostvarenih investicija prema karakteru izgradnje i tehničkoj strukturi	59
Tabela 56. Spisak industrijskih zona i parkova	61
Tabela 57. Ostale raspoložive lokacije za investiciona ulaganja, 2016. godina	62
Tabela 58. Broj i struktura zaposlenih, 2013. godina	67
Tabela 59. Zaposlenost prema oblasti delatnostima, 2014. godina	68

Tabela 60. Uporedni pregled prosečnih zarada po zaposlenom po godinama	69
Tabela 61. Zapošljavanje, 2012. - 2014. godina	69
Tabela 62. Struktura nezaposlenih prema polu, presek na dan 31. decembar 2014. godine	70
Tabela 63. Kretanje stope nezaposlenosti u periodu od 2009.-2014. godine	71
Tabela 64. Nezaposleni prema stepenu obrazovanja, 2012. - 2014. godine	72
Tabela 65. Nezaposleni prema dužini čekanja na posao, 2013. - 2014. godina	73
Tabela 66. Nezaposleni prema starosnoj strukturi, 2013. - 2014. godina	74
Tabela 67. Dužina puteva, 2014. godina	75
Tabela 68. Promet robe i putnika u železničkom saobraćaju	75
Tabela 69. Vodovodna infrastruktura grada Valjeva	78
Tabela 70. Sistem daljinskog grejanja	78
Tabela 71. Energetika-iskorišćenje energije	79
Tabela 72. Razvoj telekomunikacione infrastrukture na području grada Valjeva 2008. - 2013. godina	79
Tabela 73. Razvoj telekomunikacione infrastrukture na području Kolubarskog okruga 2008. - 2013. godina	80
Tabela 74. Mreža pošta u gradu i Kolubarskom okrugu 2008. - 2013. godina	80
Tabela 75. Bolnički kapaciteti, 2014. godina	81
Tabela 76. Ulaganja u zdravstvo i socijalnu zaštitu, 2015. godina	81
Tabela 77. Lekari, stomatolozi i farmaceuti u zdravstvenim službama	81
Tabela 78. Korisnici socijalne zaštite-maloletna lica, 2014. godina	82
Tabela 79. Korisnici socijalne zaštite – punoletna lica, 2014. godina	82
Tabela 80. Kapaciteti obrazovnih institucija, 2014. godina	82
Tabela 81. Ulaganje u obrazovanje, 2015. godina	82
Tabela 82. Broj i struktura obrazovnih ustanova, 2015. godina	83
Tabela 83. Ukupan broj učenika, studenata i korisnika obrazovnih ustanova, 2015. godina	83
Tabela 84. Prosečan broj učenika, studenata i korisnika smeštaja u obrazovnim ustanovama, 2014. godina	83
Tabela 85. Ukupan broj učenika u osnovnim školama, 2014. godina	83
Tabela 86. Učenici redovnih osnovnih škola, prema polu, 2014. godina	84
Tabela 87. Učenici, odeljenja i škole, 2014. godina	84
Tabela 88. Odeljenja i učenici, po područjima rada, 2014. godina	85
Tabela 89. prema veličini korišćenog poljoprivrednog zemljišta	86
Tabela 90. Korišćeno poljoprivredno zemljište gazdinstva po kategorijama	87
Tabela 91. Korišćeno poljoprivredno zemljište gazdinstva po kategorijama	87
Tabela 92. Raspoloživo zemljište gazdinstva	87
Tabela 93. Raspoloživo zemljište gazdinstva	88
Tabela 94. Načini navodnjavanja i glavni izvori vode za navodnjavanje (%)	89
Tabela 95. Navodnjavano zemljište prema kategorijama	89
Tabela 96. Navodnjavanje površina oranica i bašta prema vrsti useva	89
Tabela 97. Struktura zastupljenosti voćnih vrsta	90
Tabela 98. Struktura prinosa jabuka	90
Tabela 99. Struktura prinosa vinograda	91
Tabela 100. Stočni fond	91
Tabela 101. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Voćnjaci i vinogradi	92
Tabela 102. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod voćnim vrstama	92
Tabela 103. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod voćnim vrstama	92
Tabela 104. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Povrće, bostan i jagode	93
Tabela 105. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Povrće, bostan i jagode	93
Tabela 106. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje - Oranice i bašte	93
Tabela 107. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje - Oranice i bašte	93
Tabela 108. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod žitima i mahunarkama	94
Tabela 109. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod žitima i mahunarkama	94
Tabela 110. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod industrijskim biljem	94
Tabela 111. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod industrijskim biljem	94
Tabela 112. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod krmnim biljem	94
Tabela 113. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Površine pod krmnim biljem	95
Tabela 114. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj goveda prema veličini stada	95
Tabela 115. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj goveda prema veličini stada	95
Tabela 116. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Gazdinstva prema broju uslovnih grla	95
Tabela 117. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Gazdinstva prema broju uslovnih grla	96
Tabela 118. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj svinja prema veličini stada	96
Tabela 119. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj svinja prema veličini stada	96
Tabela 120. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj živine prema veličini jata	96

Tabela 121. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje-Broj gazdinstava i broj živine prema veličini jata	97
Tabela 122. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj ovaca prema veličini stada	97
Tabela 123. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj gazdinstava i broj ovaca prema veličini stada	97
Tabela 124. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj goveda, svinja, ovaca, koza i stoke na ispaši	98
Tabela 125. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj goveda, svinja, ovaca, koza i stoke na ispaši	98
Tabela 126. Kapaciteti primarne poljoprivredne proizvodnje – Broj konja i živine po vrstama i broj košnica pčela	98
Tabela 127. Grad Valjevo, broj dana sa nižim kvalitetom vazduha	99
Tabela 128. Broj i struktura turista i broj ostvarenih noćenja, 2011.-2013.	104
Tabela 129. Smeštajni kapaciteti 2014.	104
Tabela 130. Najvažniji smeštajni kapaciteti na području grada, 2014.	105

www.valjevo.rs
privreda.valjevo.rs

Grad Valjevo

Karađorđeva 64, 14000 Valjevo, Srbija
Tel: + 381 (0)14 294 902
Fax: + 381 (0)14 294 112
e-mail: info@valjevo.org.rs

Odsek za lokalni razvoj i privredu

Tel: + 381 (0)14 294 711
e-mail: led@valjevo.org.rs

